

TOISEN ASTEEN OPINTOJEN KESKEYTTÄMISEN

ENNALTAEHKÄISY

Kuvaileva kirjallisuuskatsaus

Ammattikorkeakoulututkinnon opinnäytetyö

Visamäki, hoitotyön koulutus

Kevät 2018

Heta Hietamäki, Veera-Johanna Aska

Hoitotyön koulutus
Visamäki

Tekijät	Heta Hietämäki, Veera-Johanna Aska	Vuosi 2018
Työn nimi	Toisen asteen opintojen keskeyttämisen ennaltaehkäisy	
Työn ohjaajat	Hanna Naakka, Leena Packalén	

TIIVISTELMÄ

Opinnäytetyön tarkoituksena oli kartoittaa kuvailevan kirjallisuuskatsauksen avulla keinoja, joilla opintojen keskeyttämistä on pyritty ennaltaehkäisemään toisen asteen opinnoissa. Tavoitteena oli, että työn tilaaja, Effective Mentoring -hanke, pystyisi konkreettisesti hyödyntämään kirjallisuuskatsauksesta saatua tietoa keskeyttämisvaarassa olevien nuorten opiskelijoiden tukemiseen.

Työn teoriaosuudessa käsiteltiin aiheita nuoruus ja toisen asteen opinnot Suomessa sekä opintojen keskeyttäminen ja keskeyttämisen seuraukset. Tutkimusmenetelmänä käytettiin kuvailevaa kirjallisuuskatsausta. Aineisto analysoitiin teemoittelemalla, jossa päädyttiin kuuteen pääteemaan: pedagogisten toimien muuttaminen, rakenteiden muuttaminen, monialainen yhteistyö, opinto-ohjauksen tehostaminen, opettajan ja ryhmänohjaajan rooli sekä riskiryhmien tunnistaminen ja tukeminen.

Opinnäytetyön tuloksissa korostui yksilöllisten ja joustavien oppimispolkujen luominen, ryhmänohjaajan tuki ja ymmärrys nuorta kohtaan sekä monialaisen yhteistyön hyödyntäminen. Opetushenkilökunnan koulutusta ja sitä myötä ymmärrystä opintojen keskeyttämisen syistä ja tehokkaista puuttumiskeinoista tulisi lisätä, jotta ongelmiin voitaisiin puuttua tarpeeksi varhain. Keskeyttämisen todettiin johtuvan harvoin vain yhdestä syystä, vaan sitä edelsi usein monen elämää kuormittavan asian kasaantuminen hyvinkin pitkältä aikaväliltä. Johtopäätöksenä voidaan todeta, että ennaltaehkäisyssä varhainen puuttuminen on avainasemassa, mutta nykyisillä resursseilla ja toimintatavoilla sitä on kuitenkin haastavaa toteuttaa.

Avainsanat Opintojen keskeyttäminen, ennaltaehkäisy, toisen asteen koulutus, ammatillinen koulutus

Sivut 68 sivua

Degree Programme in Nursing
Visamäki

Authors	Heta Hietamäki, Veera-Johanna Aska	Year 2018
Subject	Prevention of Early Leaving in Upper Secondary Education	
Supervisors	Hanna Naakka, Leena Packalén	

ABSTRACT

The purpose of this Bachelor's degree was to gather different methods how prevention of early leaving from upper secondary education has been carried out. The aim was that the subscriber of the thesis, Effective Mentoring -scheme, could benefit from the results of this thesis and support youth in risk of dropping out.

The theoretical background contained information about youth, upper secondary education in Finland, early leaving from education and consequences of dropping out. The research method used in this thesis was narrative literature review. The material was analyzed by dividing the material into themes. The themes were; changing the pedagogical methods, changing the structures, multi-sectoral co-operation, strengthening the education and career guidance, the role of the teacher or the mentor teacher and recognizing and supporting the risk groups.

In the results of this thesis the building of individual and flexible educational paths, the support and understanding of the mentor teacher and the importance of multi-sectoral co-operation were emphasized. Information about the factors leading to early leaving and the effective prevention measures should be added to the school staff's education, so that problems could be solved in an early state. Early leaving was found rarely to be result of only one reason but instead it was normally consequence of multiple stressful factors that had accumulated during a long period of time. As a conclusion it can be said that early prevention is a key factor in preventing early school leaving, but it is very hard to put into practice with the current resources and measures.

Keywords Early leaving from education, prevention, upper secondary education, vocational education

Pages 68 pages

SISÄLLYS

1	JOHDANTO.....	1
2	NUORUUS JA OPISKELU	3
2.1	Nuoruuden kehitys.....	3
2.2	Toisen asteen opinnot muutoksen kynnyksellä Suomessa.....	5
3	OPINTOJEN KESKEYTTÄMINEN	7
3.1	Opintojen keskeyttämiseen vaikuttavat taustatekijät tutkimuksissa.....	8
3.2	Syitä opintojen keskeyttämiselle	9
3.2.1	Koulunkäyntiin liittyvät ongelmat	12
3.2.2	Motivaatio, sitoutuminen ja asenne	14
3.2.3	Psyykkiset ja sosiaaliset syyt.....	16
3.2.4	Ala ei tunnu omalta	18
3.2.5	Taloudelliset syyt ja työn imu.....	19
3.3	Opintojen keskeyttämisen seuraukset.....	20
3.3.1	Keskeyttämisen seuraukset yhteisön ja yhteiskunnan kannalta.....	20
3.3.2	Keskeyttämisen seuraukset yksilön kannalta.....	21
4	TAVOITE, TARKOITUS JA OPINNÄYTETYÖKYSYMYKSET.....	26
5	TUTKIMUSMENETELMÄ JA AINEISTON KERUU	27
5.1	Kuvaileva kirjallisuuskatsaus tutkimusmenetelmänä	27
5.2	Hakukriteereiden muodostaminen	28
5.3	Tiedonhaun kuvaaminen tietokannoittain	30
5.4	Hyväksytyjen aineistojen kuvaaminen	33
5.5	Aineiston analyysi.....	34
5.6	Luotettavuus ja eettiset kysymykset.....	34
6	ENNALTAEHKÄISYKEINOJA OPINTOJEN KESKEYTTÄMISEEN TOISEN ASTEEN OPINNOISSA.....	37
6.1	Rakenteiden muuttaminen	37
6.2	Pedagogisten toimien muuttaminen	39
6.3	Opettajan ja ryhmänohjaajan rooli	40
6.3.1	Vuorovaikutuksen merkitys.....	41
6.3.2	Opintojen alun merkitys	42
6.4	Opinto-ohjauksen tehostaminen	44
6.5	Riskiryhmien tunnistaminen ja tukeminen	45
6.5.1	Varhainen puuttuminen	46
6.5.2	Yksilöllinen tuki riskiryhmille	47
6.6	Monialainen yhteistyö.....	48
6.7	Muut keinot.....	51

7	POHDINTA JA JOHTOPÄÄTÖKSET	52
7.1	Pohdinta	53
7.2	Opinnäytetyöprosessin tarkastelua ja ammatillinen kehittyminen.....	57
7.3	Johtopäätökset ja jatkotutkimusehdotukset	59
	LÄHTEET	61

1 JOHDANTO

Nyky-yhteiskunnassamme koulutusta arvostetaan entistä enemmän ja ilman sitä on hyvin vaikea pärjätä työmarkkinoilla. Pelkän peruskoulutuksen varassa olevien joukossa pitkäaikaistyöttömyys on huomattavasti yleisempää kuin pidemmälle kouluttautuneilla. Vaikka suurin osa nuorista jatkaa opiskelua peruskoulun jälkeen, on myös niitä, jotka jäävät ilman koulu paikkaa tai keskeyttävät opintonsa. Nuoret jotka jäävät peruskoulutuksen varaan, ovat suuressa vaarassa jäädä kovan työmarkkinakilpailun ulkopuolelle ja tämän myötä syrjäytyä yhteiskunnasta. (THL 2016.)

Nuorten syrjäytyminen on puhuttanut runsaasti viime aikoina. Esimerkiksi Allianssi (2010, 28) on omissa laskelmissaan esittänyt, että yksi syrjäytynyt nuori voi tulla maksamaan yhteiskunnalle jopa 1,2 miljoonaa euroa. Syrjäytymiseen on pyritty vastaamaan useilla erilaisilla hankkeilla ja suunnitelmilla aina hallitusta myöten. Yksi nykyisen hallituksemme keskeisimmistä tavoitteista on ollut vähentää nuorten syrjäytymistä. Keino tähän on ollut nuorisotakuu, joka esimerkiksi takaa kaikille peruskoulun päättäneille paikan lukiossa, ammattikoulussa, työpajassa, kuntoutuksessa, oppisopimuskoulutuksessa tai muulla tavoin. (Valtioneuvosto 2017.)

Syrjäytymiseen johtava polku ei välttämättä ala siitä, että nuori ei saa koulupaikkaa. Myös opintojen keskeyttäminen on merkittävä riskitekijä siinä, että nuori jää työmarkkinoiden ulkopuolelle ja syrjäytyy. Syrjäytymiseen johtava prosessi on kuitenkin aina monen asian summa eikä voida sanoa, että kaikki opintonsa keskeyttävät nuoret syrjäytyisivät. Opintojen keskeyttämisellä on kuitenkin keskimääräistä enemmän negatiivisia kuin positiivisia seurauksia niin yksilölle, yhteisölle kuin yhteiskunnallekin, minkä vuoksi sitä on syytä pyrkiä ennaltaehkäisemään mahdollisimman tehokkaasti. (Kuronen 2014, 64–67; Nokelainen & Stenström 2012, 7.)

Tämän opinnäytetyön aiheena on toisen asteen opintojen keskeyttämisen ennaltaehkäisy. Aihe opinnäytetyölle tuli tilaajan tarpeesta ja aihetta valitessamme pidimme erityisen tärkeänä sen työelämälähtöisyyttä. Aiheessa herätti kiinnostusta sen ajankohtaisuus, suuri yhteiskunnallinen vaikutus sekä se, miten me tulevana hoitotyön ammattilaisina voisimme olla ennaltaehkäisemässä opintojen keskeyttämistä ja nuorten syrjäytymistä. Työn aihe ja tutkittava ongelma ovat hyvin laaja-alaisia ja vahvasti sidoksissa sosiaalialaan ja kasvatustieteeseen. Opintojen keskeyttäminen ja sitä myötä mahdollinen syrjäytyminen tuovat kuitenkin mukanaan monia kokonaisvaltaiseen eli fyysiseen, psyykkiseen ja sosiaaliseen hyvinvointiin liittyviä ongelmia, minkä vuoksi siihen on syytä puuttua monialaista yhteistyötä hyödyntäen. Kokonaisvaltaisen hyvinvoinnin osalta terveydenhuolto, ja opiskeluaikana erityisesti opiskelijaterveydenhuolto, ovatkin suuressa roolissa syrjäytyneen tai syrjäytymisvaarassa olevan nuoren tukemisessa.

Opinnäytetyömenetelmäksi valikoitui tilaajan toiveesta kirjallisuuskatsaus. Opinnäytetyön tarkoituksena on kartoittaa kuvailevan kirjallisuuskatsauksen avulla keinoja, joilla opintojen keskeyttämistä on pyritty ennaltaehkäisemään toisen asteen opinnoissa. Tavoitteena on, että Effective Mentoring -hanke pystyisi konkreettisesti hyödyntämään kirjallisuuskatsauksesta saatua tietoa ja hankkeen puitteissa opinnäytetyö olisi osaltaan mukana tukemassa opintonsa keskeyttämisvaarassa olevia nuoria. Lisäksi tavoitteena on opinnäytetyön tekijöiden oma ammatillinen kasvu liittyen hoitotyön osaamisen hyödyntämiseen monialaisissa hankkeissa ja projekteissa, joita tulevaisuuden työelämä tulee meille varmasti tarjoamaan.

Työn tilaajana on Effective Mentoring -hanke. Hankkeen päämääränä on kehittää ja toteuttaa uudenlainen mentoroinnin malli, joka tukee opintonsa keskeyttämisvaarassa olevia nuoria. Mentoroinnilla tarkoitetaan ohjausta, jossa epämuodollisesti siirretään tietoa ja annetaan tukea ohjattaville henkilölle eli mentoroitavalle. Kokonaisuudessaan hanke kattaa peruskoulujen, toisen asteen sekä korkeakoulujen opettajat ja kasvattajat Suomessa ja Ruotsissa. Hanke toteutetaan kummassakin maassa pääosin samaan aikaan vuosina 2017–2019. Suomesta hankkeesta on mukana Hämeen ammattikorkeakoulu, jonka toiminta-alueeseen hankkeen toteutuksessa kuuluu Kanta-Hämeen alue. Uuden mentorointimallin kohdehenkilöitä Hämeen ammattikorkeakoululla ovat pääasiassa toisen asteen opiskelijat, joilla on suuri vaara keskeyttää opintonsa. (Hämeen ammattikorkeakoulu n.d.; Työ- ja elinkeinoministeriö n.d.; European Commission n.d.) Edellä mainituista lähteistä poiketen, Puola ei saanut hankkeelle rahoitusta, eikä näin ollen ole siinä mukana (Harakkamäki & Naakka 2018).

Kirjallisuuskatsaus keskittyy näkökulmaltaan negatiivisen keskeyttämisen ennaltaehkäisyyn ja siinä on mukana niin yksilön, yhteisön kuin yhteiskunnan kanta. Aiheesta on löydettävissä hyvin vähän hoitotyön näkökulmaa ja näin ollen kirjallisuuskatsauksen tiedonhaku on näkökulmiltaan väljä.

Opinnäytetyöraportti koostuu seitsemästä pääluvusta. Raportin alku pohjustaa työn varsinaista aihetta ja siinä käsitellään tarkemmin aiheita nuoruus ja toisen asteen opinnot Suomessa, sekä opintojen keskeyttäminen ja keskeyttämisen seuraukset. Teoriaosuuden jälkeen esitellään työn tarkoitus, tavoite ja opinnäytetyökysymys. Tutkimusmenetelmästä, eli kuvailevasta kirjallisuuskatsauksesta kerrotaan raportissa myös tarkemmin. Työssä esitellään tiedonhakuprosessi, käytetyt tietokannat sekä tiedonhaakuun ja analysointiin vaikuttavat eettiset kysymykset ja luotettavuus. Työn loppuosassa tuodaan ilmi opinnäytetyön tulokset eli ennaltaehkäisyn keinot. Viimeisessä luvussa tarkastellaan opinnäytetyöntyön tuloksia ja prosessia kriittisesti. Luvussa tuodaan myös ilmi johtopäätökset ja ehdotuksia mahdollisille jatkotutkimuksille.

2 NUORUUS JA OPISKELU

Nuoruus tarkoittaa siirtymävaihetta lapsuudesta aikuisuuteen. Nuoruusajalla on tärkeä rooli ihmisen elämänsuunnan valinnan kannalta ja siihen vaikuttavat ennen kaikkea ystäväpiiri, läheiset ihmissuhteet, harrastukset, koulutyö ja koulutusvalinnat. Nuoruuden myllerryksessä erityisesti koulunkäynti ja tulevan opiskelupaikan valinta voivat nuoren elämässä tuntua varsin mitättömiltä, mutta nämä nuoruusiässä tehdyt tietoiset ja tiedostamattomat valinnat luovat pohjan elämälle, mitä nuori aikuisena elää. (Ahola & Kivelä 2007, 7; Nurmi ym. 2014, 142; Nurmi 2014, 17.)

Suomalaisessa yhteiskunnassa koulutus on hyvin korostetussa asemassa ja peruskoulun jälkeen kouluttautuminen ylioppilaaksi tai johonkin ammattiin on miltei itsestään selvää. Peruskoulun jälkeisen opiskelupaikan valinta on monelle nuorelle siihen asti eletyn elämän isoin päätös, minkä vuoksi päätöksen tekeminen voi olla vaikeaa. Opiskelu ja ammattiin kouluttautuminen ovat keskeinen osa nuoruutta, sillä työuraan valmistautumisen lisäksi opiskelu tuo merkittävää sisältöä nuoren elämään ja sillä on samalla suuri vaikutus nuoren arkeen ja ajankäyttöön. (Ahola & Kivelä 2007, 7, 26.)

2.1 Nuoruuden kehitys

Nuoruus on huimaa fyysisten, psyykkisten ja sosiaalisten muutosten vaihetta, johon on kehitysvauhdiltaan verrattavissa ainoastaan varhaislapsuus. Nuoruus ja murrosikä ajoittuvat noin 12-22 ikävuosien väliin. Nuoruusikään liittyy monia muutoksia ja haasteita, joita kutsutaan nuoruuden kehitystehtäviksi. Näkökulmasta riippuen keskeisimmät kehitystehtävät hieman vaihtelevat. Yhden näkökulman mukaan kehitystehtäviä ovat vanhemmista irtautuminen, ikätoverisuhteiden tärkeyden korostuminen, ruumiin muutokset ja niihin sopeutuminen sekä seksuaalisen identiteetin rakentuminen. (Nuorten mielenterveystalo n.d.)

Murrosiässä nuori alkaa irtautua vanhemmistaan ja vanhempien sijaan hän turvautuu entistä enemmän ikätovereihinsa. Myös sukukypsyys vaatii nuorelta paljon, sillä nuoren tulee sopeutua ruumiin fyysisiin muutoksiin ja hänen tulee alkaa jäsentää omaa seksuaalista identiteettiään. (Nuorten mielenterveystalo n.d.) Hieman laajemmasta näkökulmasta tarkasteltuna keskeisimmiksi kehitystehtäviksi on luokiteltu sukupuoli-identiteetin omaksuminen, suhteiden luonti toisen sukupuolen edustajien kanssa, ihmissuhdetaitojen opettelu sekä kouluttautuminen ja työelämään valmistuminen (Nurmi 2014, 19).

Kehitystehtävät eivät välttämättä ole helppoja, mistä kertoo hyvin se, että jopa joka viides nuori kärsii jostakin mielenterveyden häiriöstä. Yleisimpiä näistä ovat ahdistuneisuus-, mieliala-, päihde- ja käytöshäiriöt. (Nuorten mielenterveystalo n.d.) Myös Nurmi ja kumppanit (2014, 142) kertovat nuoruuden olevan haavoittuvaa aikaa. Tällöin omaisuusrikollisuus ja

muut moninaiset ongelmakäyttäytymiset ovat yleisimmillään, mutta tämä toki koskee vain pientä osaa nuorista. Suurin osa näistä ilmiöitä onneksi vähenee aikuisuuteen siirryttäessä. Niiden nuorien kohdalla, joilla ongelmakäyttäytyminen jatkuu nuoruuden jälkeenkin, päädytään kuitenkin suurella todennäköisyydellä vakaviin ongelmiin alkoholin ja päihteiden sekä rikollisuuden kanssa.

Nuoren kehitys voidaan jakaa fyysiseen, psyykkiseen ja sosiaaliseen kehitykseen. Usein ensimmäinen fyysinen merkki murrosiän saavuttamisesta on kasvupyrähdys eli hyvin nopea pituuskasvu. Murrosiässä myös toissijaiset sukupuolipiirteet kehittyvät ja kehon mittasuhteet muuttuvat. Nämä kaikki ovat seurausta monimutkaisista hormonaalisista muutoksista, joita murrosiässä nuoren kehossa tapahtuu. (Nurmi ym. 2014, 144–145.) Sukukypsyyden saavuttamiseksi murrosiässä tytöillä estrogeenin erityis munasarjoissa lisääntyy ja pojilla testosteronin erityis kiveksissä (Karrasch, Lindblom-Ylänne, Niemelä, Päiväsalo & Tynjälä 2011, 104). Tutkimusten mukaan poikien korkea testosteronitaso ja tyttöjen korkea estrogeenitaso ovat yhteydessä ongelmakäyttäytymiseen. Vastaavasti tutkimukset ovat osoittaneet, että myöhemmin kehittyvät tytöt ja varhaisemmin kehittyvät pojat pärjäävät koulussa verrokkejaan paremmin. (Nurmi ym. 2014, 145.)

Monet psyykkisiin ominaisuuksiin liittyvät kognitiiviset ominaisuudet kokevat myös nuoruusiässä valtaisan muutoksen. Kognitiivisiin toimintoihin kuuluvat muun muassa muisti, ajattelutoiminta, keskittymis- ja oppimiskyky. (Tuulio-Henriksson 2011.) Näistä merkityksellisin nuorelle on ajattelutoiminnan kehitys. Nuoruusiässä ajattelutoiminnasta kehittyä abstraktisempaa, analyttisempää sekä itseä tiedostavampaa. Ajattelun eri osa-alueita, jotka kehittyvät tässä iässä ovat päättelykyky, oman toiminnan arviointi, tietoisuus omista kyvyistä, kyky ja halu suunnitella tulevaisuutta, valitsevien moraalien kyseenalaistaminen sekä kyky kriittiseen ajatteluun. (Karrasch ym. 2011, 105–106; Nurmi ym. 2014, 146–147.) Suunnittelu- ja päätöksentekotaidot ovat erityisen suuressa roolissa, sillä aikuisuuden kynnyksellä nuori tekee monia loppuelämänsä vaikuttavia päätöksiä liittyen ihmissuhteisiin, koulutukseen sekä ammatinvalintaan (Nurmi ym. 2014, 147).

Sosiaalisilla suhteilla on suuri merkitys nuoren elämässä. Kaverisuhteiden merkityksen kasvaessa ja nuoren itsenäistyessä, suhde vanhempiin muuttuu. Ikätovereiden merkitys on toki suuri jo varhaislapsuudessa, mutta nuoruuden kuluessa se kasvaa entisestään. Varhais- ja keskinuoruudessa ystäväpiiri koostuu yleensä samaa sukupuolta olevista henkilöistä. Myöhäisnuoruudessa mukaan tulevat myös vastakkaisen sukupuolen edustajat ja ystäväpiirit ovat niin kutsuttuja sekaryhmiä, joissa on sekä tyttöjä että poikia. Tähän vaiheeseen kuulut myös ensimmäiset seurustelusuhteet. Nuori viettää yhä enenevässä määrin aikaa ystäväpiirinsä kanssa ja tämä on osa itsenäistymisen harjoittelua. (Karrasch ym. 2011, 106–111; Nurmi ym. 2014, 148–149.)

Useat tutkimukset ovat osoittaneet, että nuoren ajattelu- ja toimintatavat ovat pitkälti kiinni vanhemmista ja heidän käyttämistään kasvatustavoista. Toisaalta suureessa roolissa ovat myös ystävät, sillä tutkimusten mukaan saman ystäväpiirin nuoret ovat keskenään hyvinkin samankaltaisia. Ikätovereiden merkityksen korostuessa, korostuu myös se, millainen nuoren ystäväpiiri on. (Nurmi ym. 2014, 148.) Nuoret kuitenkin valitsevat ystävikseen henkilöitä, jotka ovat samanlaisia, kun hän itse. He siis hakeutuvat kaltaistensa seuraan, eivätkä siis ole välttämättä alttiita ystävien huonolle vaikutukselle, vaikka näin yleensä kuvitellaan. Tutkimusten mukaan nuoret myös kokevat enemmän ryhmäpainetta myönteisiin asioihin kuin kielteisiin. (Karrasch ym. 2011, 111.)

Nykynuoret ovat täysin uudenaikaisessa tilanteessa verrattuna aikaisempiin sukupolviin. Heidän täytyy selvitä aikaisempien sukupolvien tapaan nuoruuden kehitystehtävistä, mutta näiden lisäksi myös monista yhteiskunnassa varsin nopeastikin tapahtuneista muutoksista. Näitä yhteiskunnallisiin rakenteisiin liittyviä muutoksia ovat muun muassa koulutuksen merkityksen kasvu ja koulutuksen pidentyminen, tietoyhteiskunta sekä taloudelliset suhdanteet. Nykynuoret tulevat kohtaamaan opiskeluiden ja työelämän aikana huomattavasti enemmän haasteita ja ongelmatilanteita kun heitä edeltäneet sukupolvet. (Nurmi 2014, 17.)

2.2 Toisen asteen opinnot muutoksen kynnyksellä Suomessa

Suomessa lapsilla on lakiin perustuva oppivelvollisuus, joka alkaa sinä vuonna, kun lapsi täyttää seitsemän vuotta. Oppivelvollisuus päättyy, kun perusopetuksen oppimäärä on kokonaisuudessaan suoritettu tai oppivelvollisuuden alkamisajankohdasta on kulunut 10 vuotta. Viimeistään oppivelvollisuus päättyy sen lukuvuoden lopussa, jolloin nuori täyttää 17 vuotta. (Opetushallitus n.d.)

Peruskoulun jälkeen nuori siirtyy yleensä toisen asteen koulutukseen. Toisen asteen koulutus on vapaaehtoista ja opetus maksutonta (OAJ n.d.). Oppikirjat, koulutarvikkeet tai ammatin opiskeluun vaadittavat työvälineet jäävät kuitenkin nuoren tai nuoren perheen kustannettaviksi (Pelastakaa Lapset ry 2017). Toisen asteen koulutuksen muotoja Suomessa ovat lukio sekä ammatillinen koulutus. Lukiokoulutus on yleissivistävää koulutusta, joka antaa valmiudet yliopisto- tai ammattikorkeakouluopintoihin. Ammatillinen koulutus puolestaan mahdollistaa valmistumisen suoraan ammattiin, joita ammattikouluissa on valittavana yli sata. (OAJ n.d.)

Lukio-opiskelu on jaksotettua ja kurssimuotoista, ja sen oppimäärä on keskimäärin kolmen vuoden mittainen. Myös ammatillinen perustutkinto on keskimäärin kolmivuotinen. Siihen sisältyy 180 osaamispistettä, jotka hankitaan oppilaitoksessa tapahtuvan opiskelun lisäksi oman alan työpaikoilta eli työssäoppimisympäristöistä. (OAJ n.d.)

Toisen asteen opinnot ovat Suomessa suosittuja, sillä lähes kaikki peruskoulunsa päättävät hakevat toisen asteen opintoihin. Vuonna 2016 vain 2,5 % peruskoulunsa päättävää jäi ilman jatkokoulutuspaikkaa. Tytöistä ensisijaisesti lukioon haki 63% kun taas pojista 55 % haki ensisijaisesti ammatilliseen koulutukseen. (Tilastokeskus 2017.)

Viime aikoina on runsaasti ollut esillä toisen asteen opintojen merkitys syrjäytymisen kehittymisessä. Vuonna 2013 voimaan tulleen nuorisotakuun avulla onkin pyritty puuttamaan nuorten syrjäytymiseen takaamalla kaikille peruskoulunsa päättävälle koulutuspaikka lukiossa, ammatillisessa koulutuksessa, työpajassa, oppisopimuskoulutuksessa, kuntoutuksessa tai muulla tavoin. Nuorisotakuun avulla tahdotaan myös auttaa nuoria työelämään siirtymisessä sekä estää pitkäaikaisen työttömyyden kehittymistä. Käytännössä tämä tarkoittaa sitä, että kaikille alle 25-vuotiaille sekä alle 30-vuotiaille vastavalmistuneille on tarjottava työ-, harjoittelu-, työpaja-, opiskelu- tai kuntoutuspaikka kolmen kuukauden sisällä siitä, kun henkilö on joutunut työttömäksi. (Hilpinen, Palola, Savolainen & Virnes 2015.)

Nykyisen hallituksen tavoitteena on muun muassa vähentää koulutuksen keskeyttämistä sekä työelämän ja koulutuksen ulkopuolella olevien nuorten määrää. Yksi kärkihankkeista onkin nuorisotakuun muuttaminen yhteisötakuun suuntaan. Uudessa yhteisötakuumallissa vastuu nuoresta siirtyy yhdelle taholle. Hankkeen tavoitteena on saada toimivia toimintatapoja jakoon sekä pyrkiä tukemaan nuorta auttavien tahojen yhteistyötä. Sen avulla pyritään parantamaan nuorten elämänhallintaa sekä vahvistamaan nuorten sosiaali- ja terveystalvveluita, kuten mielenterveystalvveluita. Tavoitteena on, että nuorten kouluttautumista ja töihin siirtymistä pyritään tukemaan entistä paremmin. Hallitus aikoo laittaa hankkeeseen yhteensä 10 miljoonaa euroa. (Valtioneuvosto 2017.)

Hankkeen tavoitteena on lisäksi kehittää etsivää nuorisotyötä, nuorten työpajatoimintaa sekä luottohenkilötoimintamallia. Keskeinen toiminto hankkeessa on myös Ohjaamoiden perustaminen, joissa nuorelle pyritään tarjoamaan erilaiset palvelut yhdestä paikasta. (Valtion nuorisoneuvosto 2017.) Ohjaamoja on perustettu kaikkiaan noin 50 ympäri Suomea. Niistä nuori voi saada eri alojen ammattilaisten tarjoamia palveluita helposti "matalan kynnyksen" -periaatteella koulutukseen, työhön ja arkeen liittyen. Ohjaamosta voi saada muun muassa terveystalvveluja, sosiaalipalveluja, opinto-ohjausta ja työhön valmennusta. (Ohjaamot n.d.)

Toinen hallituksen kärkihankkeista on toisen asteen ammatillisen koulutuksen reformi. Sen tavoitteena on uudistaa ja tehostaa ammatillista koulutusta enemmän osaamisperustaiseksi kokonaisuudeksi. Reformin myötä oppiminen siirtyy entistä enemmän työpaikoille ja jokaiselle opiskelijalle luodaan yksilöllinen oppimispolku. Rahoitus- ja ohjausjärjestelmä uusitaan yhteneväisemmäksi. (Valtioneuvosto 2017.) Reformin tavoitteena on myös, että koulutukseen pääsy, siellä opiskelu ja työelämään siirtyminen

tapahtuvat joutuisammin ja helpommin. Ammatillisesta koulutuksesta on siis tulossa entistä käytännönläheisempi. (Valtion nuorisoneuvosto 2017.)

Opiskelijalla on jatkossa valittavanaan aiempaa vähemmän tutkintoja, sillä tutkintojen määrää reformin myötä vähennetään. Toisaalta tutkinnoista tehdään laajempia. Jatkossa opiskelijat voivat hakea opiskelemaan ympäri vuoden ja oppiminen tapahtuu omaan tahtiin. Oppimista tapahtuu entistä enemmän työpaikoilla ja virtuaalisissa oppimisympäristöissä. Lisääntyvän työssä oppimisen tavoitteena on madaltaa opinnoista töihin siirtymisen kynnystä. Opettajan rooli muuttuu uudistuksen myötä enemmän valmentavaksi ja ohjaavaksi, kun oppilaitoksessa tapahtuvan opetuksen määrä vähenee. (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2017a.) Reformin tavoitteena on vähentää koulutuksen keskeytymistä sekä ehkäistä syrjäytymistä (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2017b).

Myös lukiokoulutusta ollaan uudistamassa vastaamaan entistä paremmin sekä tulevaisuuden haasteita, että nuoren tarpeita. Uusi lukiolaki on valmisteilla ja sen on kaavailtu tulevan voimaan 1.8.2019. Jatkossa lukiolaisille tullaan tarjoamaan entistä enemmän henkilökohtaista opinto-ohjausta, tukea ja erityisopetusta. Lisäämällä henkilökohtaisen tuen määrää, halutaan tukea nuorten jaksamista ja hyvinvointia. Lakimuutoksen avulla lukion opintokokonaisuuksista pyritään tekemään aiempaa laajempia sekä oppiainerajat ylittäviä. Yhteistyötä korkeakoulujen kanssa tullaan myös lisäämään. Yhteistyön ansiosta nuori pääsee tutustumaan eri aloihin ja näiden vaatimuksiin hyvissä ajoin. Jatkossa lukiolaisilla on myös mahdollisuus aiempaa laajempaan kurssitarjontaan kun lukiossa on mahdollisuus valita kursseja myös korkeakoulujen puolelta. (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2018.)

Yhteistyötä lukioiden ja työelämän kanssa pyritään myös lisäämään. Lakimuutoksen avulla halutaan vähentää nuorten uupumusta ja stressiä, joten myös ylioppilastutkintoa tullaan muuttamaan niin, että jatkossa tutkinnon suorittamisen jälkeen ylioppilaskokeita voi uusia rajattomasti. Lukioille tulee myös voimaan velvoite antaa opinto-ohjausta opiskelijoille, jotka eivät saa jatko-opiskelupaikkaa heti ylioppilastutkinnon jälkeen. (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2018.)

3 OPINTOJEN KESKEYTTÄMINEN

Ilmiönä opintojen keskeytyminen on runsaasti keskustelua herättävä aihe. Vaikka koulutuksen keskeyttäjiä on saatu viime vuosina vähenevämmään, ovat keskeyttämisprosentit edelleen suuria. Erityisesti ammattikoulussa koulupudokkaiden määrä on huomattava. Keskustelussa opintojen keskeyttäminen liitetään usein nuorten syrjäytymiseen. (Kuronen 2014, 61.) Keskeyttämisellä voi olla monia haitallisia vaikutuksia nuoren kehitykseen. Se lisää nuoren työttömyysriskiä ja altistaa epävakaille työuralle.

(Ihatsu & Koskela 2001, 11.) Koulutusjärjestelmän kannalta keskeyttäminen aiheuttaa kustannuksia yhteiskunnalle, hidastaa nuoren siirtymistä työelämään sekä vähentää koulutuksen tehokkuutta (Kuronen 2014, 61).

Tilastokeskuksen julkaisemassa tiedotteessa (2017) on käsitelty koulutuksen keskeyttämistä viime vuosina. Kaiken kaikkiaan toisen asteen opintojen keskeyttäminen on vähentynyt tilastoitujen vuosien valossa. Viimeisimpänä tarkasteluvuotena on käsitelty lukuvuotta 2014–2015, jolloin lukion keskeytti 3,1 % nuorista. Koulutussektoria lukiolaisista vaihtoi 1,7 % ja tutkintoon johtavan koulutuksen lopetti kokonaan 1,4 %. Ammatillisen koulutuksen kesken jättäneitä oli 7,6 % ammattikoululaisista. 0,8 % vaihtoi koulutussektoria ja 6,8 % keskeytti kokonaan tutkintoon johtavan koulutuksen. Koulutuksen keskeyttäminen on vähentynyt lukiokoulutuksessa 3,4 prosentista 3,1 prosenttiin. Ammatillisessa koulutuksessa koulutuksen keskenjättäneiden määrä on pysynyt samassa 7,6 prosentissa. Tilastojen laskennassa ei ole kuitenkaan pystytty käyttämään kokonaisopiskelijämääriä puutteellisen seurannan vuoksi.

Aho ja Mäkiaho tutkivat opiskelijoiden toisen asteen koulutuksen läpäisyä ja keskeyttämistä. Tutkimuksen mukaan vuonna 2001 aloittaneista lukion keskeytti 8 % ja 8 % vaihtoi alaa kesken seuranta-ajan. Vuonna 2006 aloittaneiden tilanne oli liki samanlainen. Ammatillisessa koulutuksessa olevista kokonaan opintonsa keskeyttäneiden osuus oli 19 %, kun alaa vaihtoi 10% opiskelijoista vuonna 2001. Vuonna 2006 ammatillisessa koulutuksessa olevista 16% keskeytti opiskelut kokonaan ja 9 % vaihtoi alaa. Väestötasolla arvioituna tämä tarkoittaisi, että vuonna 2006 opintonsa lukiosta keskeytti 2400 ja ammattikoulutuksesta runsaat 7000 opiskelijaa. (Aho & Mäkiaho 2014, 17-18.)

3.1 Opintojen keskeyttämiseen vaikuttavat taustatekijät tutkimuksissa

Opetushallituksen teettämässä tutkimuksessa selvitettiin toisen asteen tutkinnon läpäisyä suhteessa taustatekijöihin. Lukio-opintojen läpäisyä selitti suurelta osin ikä. Mitä nuorempa lukio-opinnot aloitettiin, sitä todennäköisemmin tutkinto saatiin käytyä myös loppuun. Alle 19-vuotiaana koulunsa aloittaneista 88 % viimeisteli opintonsa 5 vuoden sisällä aloittamisesta, kun taas 19–20-vuotiaista ylioppilastutkinnon suoritti vain 24% samassa ajassa. Alan vaihto ja opintojen keskeyttäminen kokonaan yleistyi siis radikaalisti, mitä vanhempana lukioon mentiin. Alle 19-vuotiaista alanvaihtajia ja keskeyttäjiä oli noin 11–12 % kun 19–20-vuotiaista vastaava määrä oli 64–73 %. Lukion suorittaminen oli myös huomattavasti todennäköisempää, jos sinne mentiin suoraan peruskoulusta, kuin jos ensin oltiin käyty jokin muu tutkinto. (Aho & Mäkiaho 2014, 26, 30.)

Lukiossa miehillä oli puolitoistakertainen keskeyttämisriski verrattuna naisiin. Vanhempien luona asuminen suojasi keskeyttämiseltä muihin perhe-tilanteisiin verrattuna. Myös se, ettei päässyt opiskelemaan eniten toivo-

maansa hakuvaihtoehtoon, lisäsi keskeyttämisen riskiä, sekä vaihtoa toiselle alalle. Vanhempien korkea sosioekonominen asema tai koulutustaso suojaasi nuoria keskeyttämiseltä. Maakuntakohtaisia eroja on, sillä Uudellamaalla keskeyttäminen oli yleisintä. (Aho & Mäkiäho 2014, 38, 42–44.)

Ammatillisessa koulutuksessa ikä ei selittänyt tutkinnon läpäisyä enää niin selvästi kuin lukiolaisilla, mutta peruskoulusta suoraan ammatilliseen koulutukseen siirtyvillä oli suurin todennäköisyys suorittaa opintonsa loppuun. Alle 19-vuotiaista 70 % suoritti tutkintonsa 5 vuoden aikana, kun taas 19–20-vuotiaista 60 %. Aikaisemmat tutkinnot edesauttoivat tutkinnon suorittamista perusasteeseen verrattuna. Eniten tutkinnon läpäisyä edesauttoi aiempi yo-tutkinto. Toisaalta yo-tutkintopohjaiset opiskelijat vaihtoivat muita useammin alaa. Myös ammatillisessa koulutuksessa miehillä oli suurempi keskeyttämisriski, mutta naiset vaihtoivat miehiä useammin alaa. Vanhempien luona asuvilla oli pienempi riski koulun keskeyttämiseen. Vanhempien perusasteen koulutus tai työttömyys lisäsi riskiä nuoren keskeyttämiseen. Myös ammattikoulussa Uusimaalla oli suurimmat keskeyttämisprosentit. Keskeyttäminen riippui myös jonkin verran opiskeltavasta alasta; yleisintä opintojen loppuun saattaminen oli sosiaali- ja terveysalan, tekniikanalan ja palvelualan koulutuksissa. (Aho & Mäkiäho 2014, 27, 31, 44–47.)

Vehviläinen (2008, 15) tutki opintojen keskeyttämistä ammatillisissa oppilaitoksissa. Koulunsa keskeyttäneiden ja kyselyyn vastanneiden opiskelijoiden taustasta nousi esille vanhempien suhteellisen heikko koulutustaso sekä huono peruskoulumenestys verrattuna opintoja jatkaviin opiskelijoihin. Huomioitavaa oli myös se, että koulutuksen keskeyttäminen oli yleisempää niillä, jotka eivät tienneet vanhempiensa koulutustaustaa. Kolmannes keskeyttäneistä kertoi vaihtavansa alaa ja 59 % menevänsä töihin. 9 % keskeyttäneistä ei vielä tiennyt jatkosuunnitelmistaan.

3.2 Syitä opintojen keskeyttämiselle

Nuorten koulun keskeyttämisen syyt ovat moniselitteisiä ja syitä lopettamiseen on harvoin vain yksi. Opintojen keskeyttämiseen johtaneita tapahtumia kuvaa ongelmien kasaantuminen ja negatiivisen kehän muodostuminen, josta nuoren on aina vain hankalampi erkaantua. Tärkeämpää kuin yksittäisten syiden löytäminen, on havaita keskeyttämiseen johtaneiden tapahtumien taustoja sekä kehityskulkua. (Kuronen 2014, 64, 66–67.) Negatiivisessa kierteessä nuoren aiemmat oppimiskokemukset muovaavat hänen minäkuvaansa oppijana ja tämän perusteella hän joko ennakoii epäonnistuvansa tai onnistuvansa opiskeluissaan. Jos itseään pitää epäonnistujana, tavoitteet asetetaan liian matalalle, koska nuori ei uskalla ajatella onnistuvansa. Suunnittelemattomuus ja alhaiset tavoitteet vaikuttavat oppimistuloksiin, koska nuori ajattelee kuitenkin epäonnistuvansa eikä yritä pitkäjänteisesti saada tuloksia. Oppimistulokset jäävät heikoksi ja nuori tuntee itsensä epäonnistuneeksi ja tyhmäksi. (Määttä 2014, 50.)

Opintojen keskeyttämisen prosessi on pitkä ja siihen on nähtävissä monia riskitekijöitä ja tapahtumaketjuja. Nuorella saattaa olla takanaan monia epäonnistumisia aikaisemmissa opinnoissaan sekä haasteita muilla elämän osa-alueilla. (Kuronen 2014, 66–67.) Rungas kolmannes opintojen keskeytyksistä tapahtuu ensimmäisen opiskeluvuoden aikana. Toisen vuoden aikana tapahtuu noin viidennes keskeytyksistä. Osalla opinnot ensin pitkittyvät ennen varsinaista keskeyttämistä. (Aho & Mäkiäho 2014, 18–19.)

Toisen asteen opintojen keskeyttämistä voidaan tarkastella useasta eri näkökulmasta. Yksilön kannalta keskeyttäminen voi olla negatiivista tai positiivista. Positiivisina syinä koulun keskeyttämiseen voidaan pitää toiseen opiskelupaikkaan siirtymistä, alanvaihtoa, varusmiespalvelusta tai äitiyslomaa. Negatiivisella keskeyttämällä tarkoitetaan tilannetta, jossa nuori ei tiedä mitä tekee keskeyttämisen jälkeen. (Kuronen 2014, 64.) Töihin siirtymistä voidaan pitää myös positiivisena keskeyttämisenä (Leinonen n.d, 4).

Komonen (2001, 223–227) lajittelee keskeyttämiseen johtavat syyt kolmeen eri keskeyttämisprosessiin; keskeyttämiseen valinnan ja valikoinnin ongelmana, keskeyttämiseen kriisiytymisenä sekä keskeyttämiseen oppilaan ja koulun yhteistörmäyksenä. Koulujärjestelmästä katsottuna keskeytyminen voidaan nähdä koulutuksesta toiseen siirtymisenä tai koulujärjestelmästä irtaantumisena. Komonen kuvaa opintojen keskeyttämistä pääasiassa osana normaalia elämäntulkua, jossa nuori etsii koulutuspolkuaan tarkentaen ja muuttaen suunnitelmiaan.

Komosen (2001, 223–227) mukaan keskeyttäminen ei ole aina kielteinen tapahtuma, joka johtaa nuoren syrjäytymiseen. Se voi tarjota elämälle paremman suunnan. Vaikka koulujärjestelmän kannalta keskeyttäminen on negatiivista, ei koulussa käytetty aika ole hukkaan heitettyä yksilön kannalta. Tällöin nuorella on aikaa tutkiskella, kypsyä ja harkita vaihtoehtojaan. Keskeyttäminen voidaan tällöin ajatella olevan tarkkaan harkittu valinta, joka tukee nuoren koulutuspolun rakentumista. Komosen mukaan suuri osa keskeyttäneistä nuorista hakeutuukin myöhemmin uudelleen opiskelemaan. Kuitenkin osa nuorista ajautuu koulutuksesta ja työelämästä syrjäytymiseen. Tällöin takana on usein laajempia ongelmia myös muilla elämän osa-alueilla.

Ihatsu ja Koskela (2001, 16–20) kuvaavat opintojen keskeyttämisen syitä Ihatsun (1994) aiemman luokittelun mukaan. Yhtenä näkökulmana voidaan pitää valinnan ongelmaa, jossa opiskelija ei kykene motivoitumaan ja samaistumaan koulutuksen tavoitteisiin. Syynä tähän voi olla väärän alan valinta tai ainoaan koulutusvaihtoehtoon sopeutuminen. Syinä opinnoista putoamiselle Ihatsu ja Koskela pitävät myös heikkoa koulumenestystä. Tällöin opiskelijan oppimisvaikeudet haittaavat opintojen etenemistä. Joskus taustalla voi olla myös laitoksen sisäiset tekijät, kuten se, että opetussuunnitelma ei vastaa opiskelijan odotuksia. Joillain nuorilla voi myös olla vuorovaikutuksellisia ongelmia. Tällaisia ovat mm. kiusaaminen ja huonot välit opettajien kanssa. Suurena syynä opintojen keskeyttämiseen voidaan myös

nähdä erilaiset elämäntilannetekijät, kuten perhetilanne, masennus, päih-teet ja taloudelliset vaikeudet.

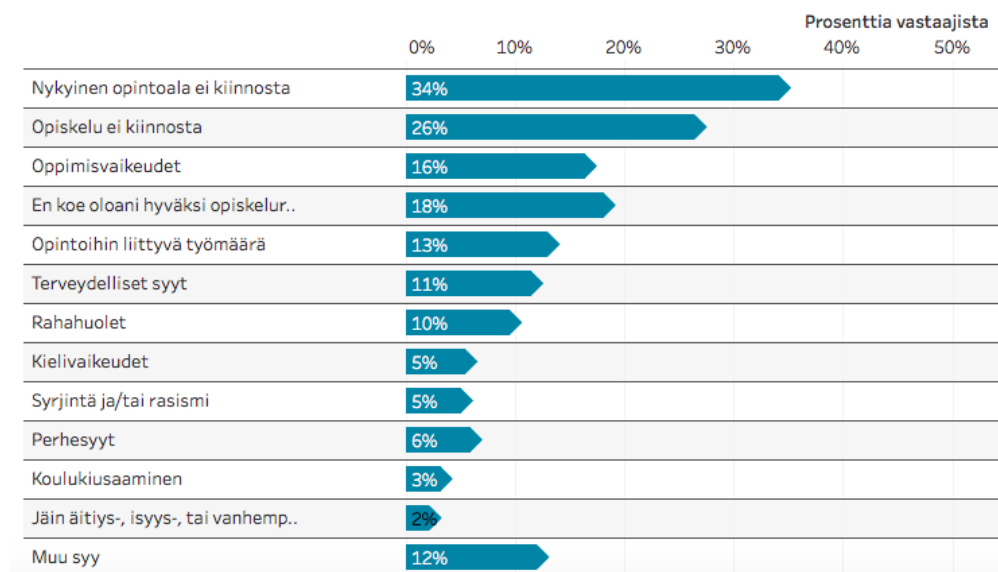
Vehviläinen (2008, 30–35) kuvaa kuinka koulutuksen keskeyttämisen ku-vailu on muuttunut vuosien varrella. Aiemmasta tavasta etsiä syytä opis-kelijan ominaisuuksista on siirrytty laajempaan käsitykseen, jossa keskeyt-täminen on moniammatillinen ongelma, ja siihen vaaditaan monen eri ta-hon yhteistyötä. Artikkelissaan hän käsittelee kolmea eri tapaa puhua opintojen keskeytymisen syistä. Ensimmäisenä syynä on nuoren ja järjes-telmän kohtaamisongelmat. Siinä keskeyttäminen selittyy koulujärjestel-män ja oppilaitoksen sisäisillä tekijöillä. Nuori leimataan helposti "ongel-manuoreksi" kun hän ei pysty mukautumaan koulun vaatimuksiin. Kes-keyttämisen syitä haetaan usein nuoren ominaisuuksista lähtöisin.

Vehviläisen (2008, 30–35) mukaan toinen näkökulma opintojen keskeyty-misen syihin on vieraantumisdiskurssi. Sen mukaan keskeyttäminen on osa yhteiskunnan yhteisöllisyyden katoamista. Se nähdään myös osana ulko-puolisuutta ja syrjäytymistä. Nuori ei pysty vastaamaan yhteiskunnan hä-nelle asettamiin tavoitteisiin, ja vetäytyy yhteisöstä. Yhteisöllisyyden ka-toamiseen liittyy myös vanhempien kasvatusvastuun väheneminen. Puut-tuva vanhemmuus onkin riski syrjäytymiselle. Kolmantena näkökulmana keskeyttämiseen Vehviläinen tuo keskeyttämisen moniammatillisena haasteena. Ongelmaa pitää käsitellä entistä laaja-alaisemmin. Prosessi-maisessa tulkinnassa voidaan arvioida ennakoivia tekijöitä myös oppimis-ympäristön ulkopuolelta, ja moniammatillisella otteella nuorta voidaan tu-kea jokaisella elämän osa-alueella.

Kuronen (2011, 37–79, 85) kuvaa nuorten opintojen keskeyttämiseen joh-taneita tapahtumaketjuja. Hänen mukaansa opintonsa keskeyttäjiä on hy-vin hankala laittaa erilaisiin kategorioihin, sillä he eivät ole yhtenäinen ryhmä vaan jokaisen keskeyttämisen taakse kätkeytyy runsas ongelmien ja erilaisten tapahtumien sarja. Välillä syitä ja seurauksia on hankala erottaa toisistaan. Tämänkin takia tilastot keskeyttämisen syistä voivat olla hyvin epätarkkoja, sillä oppilaitoksen papereihin kirjattu yksi syy ei kerro koko totuutta. Tutkimiansa nuorien elämäntarinoissa hän pystyi kuitenkin näke-mään viisi erilaista tapahtumaketjua; keskeyttämiskierteeseen ajautuneet, masennuksen johdosta keskeyttäneet, tutkintoon tehokeinoin sinnitelleet, oppilaitoksen aloitteesta keskeyttäneet ja väärän alavalinnan tehneet. Ku-rosen mukaan moniin keskeyttämiseen johtaneisiin syihin olisi voitu vai-kuttaa ja niitä olisi voitu ennaltaehkäistä.

Amisbarometri julkaisi (Amisbarometri 2017) omat tilastonsa ammattikou-lulaisten keskuudessa toteutetun keskeyttämiseen liittyvän kyselyn tulok-sista, jotka käyvät myös ilmi alla olevasta kuvasta. Kysymys alla olevan ku-van kyselyyn liittyen oli "Vaikuttiko jokin seuraavista syistä siihen, että har-kitset tai olet harkinnut alan vaihtamista tai opintojen keskeyttämistä? Val-itse 1–3 tärkeintä." Suurimpana syynä opintojen vaihtamisen tai keskeyt-tämisen harkitsemiseen oli vaikuttanut se, että ala ei tuntunut omalta eikä

opiskelu kiinnostanut. Yleisenä syynä oli myös koulunkäyntiin liittyvät vaikeudet, kuten oppimisvaikeudet. Myös viihtymättömyys omassa ryhmässä nousi esille kyselyn vastauksissa.

Kuva 1. Amisbarometri (2017). Opintojen edistyminen ja kiinnittyminen opintoihin

3.2.1 Koulunkäyntiin liittyvät ongelmat

Opintojen keskeyttämiseen johtavat syyt saavat usein alkunsa jo peruskoulun aikana. Monet ajautuvat epäonnistumisen aiheuttamaan kierteeseen, josta on hankala enää irtaantua ja saada otetta tavoitteellisesta opiskelusta. Ongelmat myös kasaantuvat niin, ettei nuorelle jää muuta vaihtoehtoa kuin keskeyttää opintonsa. (Kuronen 2014, 65, 69.)

Negatiivisilla koulu- ja oppimiskokemuksilla on suuri merkitys siinä, kuinka mielekkääksi opiskelu koetaan ja ne lisäävät keskeyttämisalttiutta (Kuula 2000, 174; Kuronen 2014, 66; Hakkarainen 2016, 36). Negatiivisilla koulukokemuksilla on vaikutusta kouluviihtyvyyteen (Virtanen & Kuorelahti 2014, 104). Kiusaaminen on yksi esimerkki kielteisestä koulukokemuksesta, ja se lisää riskiä syrjäytymiseen (Kuronen 2014, 66, 69; Kuula 2000, 175). Kiusaaminen aiheuttaa mm. motivaation puutetta ja pelkoa. Kiusaaminen voi olla opiskelijoiden keskeistä fyysistä ja henkistä väkivaltaa kuten syrjintää, nimittelyä ja pahoinpitelyä. Toisaalta myös opettajien käytös oppilaita kohtaan voi olla negatiivista. Opettajien suorittamaa leimaamista kuvaa nimittely, ”simputtaminen”, nolaaminen sekä epäoikeudenmukainen käytös. Nuoren saamalla leimalla voi olla merkitystä koulumenestykseen. (Kuula 2000, 132–137, 175.)

Kiusaaminen on vähentynyt toisella asteella. Vuoden 2017 kouluterveyskyselyn mukaan ammattikouluissa 3,3 % ja lukiossa 1,1 % nuorista kokee tulevansa kiusatuksi vähintään kerran viikossa. (Kouluterveyskyselyn tulokset 2017.) Amisbarometrin mukaan kiusaamista kokee usein 3 % ja satunnaisesti 18 % nuorista. Kiusaamista opettajan taholta kokee usein 2 % ja satunnaisesti 10 % nuorista. (Amisbarometri 2017.) Kuitenkin noin 6% nuorista kokee olevansa yksinäisiä välitunneilla (Kouluterveyskyselyn tulokset 2017).

Opinnoissaan heikosti menestyvillä oppilailla on usein takanaan hyvin erityyppisiä ongelmia koulunkäynnissään. Vaikeudet voivat liittyä oppimisvaikeuksiin, mielenterveyden ongelmiin, sosiaalisten taitojen puutteeseen tai älylliseen tasoon. Joillain voi olla myös laajempia neuropsykologisia oppimisvaikeuksia. (Ihatsu & Koskela 2001, 17.) Oppimisvaikeudet ovatkin merkittävä syy opintojen keskeyttämiseen (Määttä & Salmi 2014, 121).

Oppimisvaikeuksista lukemisen vaikeuden on huomattu vaikuttavan opintojen pidentymiseen. Matematiikan oppimisvaikeuksissa on taas huomattu yhteys koulutuksesta syrjäytymiseen. Huonolla koulumenestyksellä on vaikutusta toisen asteen opintoihin hakeutumisessa, mutta myös opinnoissa pärjäämisessä. Ne opiskelijat, joilla oli oppimisvaikeuksia ja huono koulumenestys, hakeutuivat todennäköisemmin ammatilliseen koulutukseen kuin lukioon. (Hakkarainen 2016, 28, 33.) Vuonna 2017 Amisbarometrin kyselyyn vastanneista nuorista 21 % oli todettu oppimisvaikeus tai opimiseen vaikuttava sairaus tai vamma (Amisbarometri 2017).

Koulussa erityisesti tukea tarvitsevat ne oppilaat, joilla on lukihäiriö, oppimisvaikeuksia tai käyttäytymishäiriöitä tai useita eri ongelmia. Näillä oppilailla on suurempi riski syrjäytyä myöhemmin opinnoissaan. Käyttäytymishäiriöinen nuori on aktiivisesti koulukielteinen ja hänellä on ongelmia sopeutua koulun asettamiin tavoitteisiin ja sääntöihin. Käyttäytymishäiriöinen, monioireinen nuori on suuressa riskissä syrjäytyä. (Kuula 2000, 140–146, 155.)

Oppimisvaikeudet voivat näkyä heikkona koulumenestyksenä, jos tukea oppimiseen ei ole saatu tarpeeksi (Kuronen 2014, 65). Oppimisvaikeudet myös päällekkäistyvät usein eli esiintyvät samalla nuorella yhtä aikaa (Aro 2014, 103; Määttä & Salmi 2014, 122). Mitä useampia oppimisvaikeuksia on, sitä todennäköisempää on opintojen venyminen ja keskeytyminen (Määttä & Salmi 2014, 134). Toisaalta oppimisvaikeudet vaikuttavat jo varhain omaan minäkuvaan ja siihen, kuinka itsensä kokee oppijana. Käsitys omasta itsestä vaikuttaa siihen, että tavoitteita ei aseteta tarpeeksi korkealle, vaan yritetään selviytyä mahdollisimman pienellä vaivalla. (Aro 2014, 101–103.) Oppimistilanteista saatu kielteinen palaute voi luoda nuorelle kielteisen asenteen koko koulua kohtaan (Nurmi 2014, 24).

Heikko koulumenestys vaikuttaa merkittävästi keskeyttämiseen. Tämä kertoo siitä, että tarvittavia oppimisvalmiuksia ei ole, jolloin opinnoista jää

liikaa jälkeen, ja opinnot keskeytyvät. Heikolla peruskoulun koulumenestyksellä on myös vaikutusta ammatilliseen koulutukseen pääsemisessä ja tämän johdosta nuori saattaa päätyä alalle, joka ei häntä kiinnosta. Maa-hanmuuttajilla liian vähäinen kielen osaaminen voi vaikuttaa merkittävästi opinnoissa pärjäämiseen. (Kuronen 2014, 65.)

Vehviläisen mukaan (2008, 17) 47 % kokonaan opintonsa keskeyttävistä piti opiskeluissa jälkeen jäämistä opintojen keskeytymisen kannalta hyvin merkityksellisenä syynä. 23 % vastanneista opiskelijoista taas piti heikkoa koulumenestystä suurena syynä opiskeluidensa keskeyttämiseen. Keskeyttäminen opintomenestyksen takia on tyypillisintä toisella tai kolmannella vuosikurssilla.

Joillain nuorista opintojen keskeytyminen voi tapahtua myös oppilaitoksen aloitteesta. Tällöin takana on usein sääntöjen rikkomisia, huume- ja päihdeongelmia tai oppilaitoksen sietokyky on muutoin ylittynyt. Voi olla, että oppilaitos ei keksi keinoja tai ratkaisuja, kuinka lähteä selvittämään opiskelijan ongelmia. Opiskelija voidaan kokea rasitteena. Saattaa myös olla, että opiskelija ei pysy ryhmän tahdissa, eikä oppilaitoksella ole tarjota joustavampaa opiskelutahtia. (Kuronen 2014, 68–69.)

Oppilaitoksen ilmapiirillä on myös merkitystä siinä, kuinka koko kouluuyhteisö voi. Ryhmä- ja luokkahengellä on suuri merkitys. Toisten kannustaminen ja yhteenkuuluvuuden tunne auttavat nuorta jaksamaan. Opettajien motivaatio-ongelmat heijastuvat myös oppilaisiin, vuorovaikutukseen ja opetuksen laatuun. Keskeyttämisiin vaikuttaa myös oppilaitoksen toiminnan organisointiin liittyvät tekijät kuten oppilaanohjaus, poissaolojen seuranta, lähiopetuksen määrä ja ryhmien koko. Opintojen keskeyttämistä ei saa tehdä liian helpoksi. Pienillä seikoilla, kuten koulutilojen viihtyvyydellä ja ruoan laadulla, voi myös olla merkitystä kuinka mielekkääksi opiskelu koetaan. (Rantanen & Vehviläinen 2007, 122–123.)

Monilla nuorilla on haasteita elämänsä varrella, ja koulun tehtävä on vastata niihin tarjoamalla tukea. Syrjäytymisen syynä voikin olla puutteellinen tuen saanti tai oppilaitoksen antama leima nuoren identiteetille (Kuula 2000, 175). Eryteisesti lukiosta putoaa nuoria, jotka eivät ole saaneet tarpeeksi tukea psyykkisille ongelmille tai oppimisvaikeuksilleen (Kuula 2000, 176).

3.2.2 Motivaatio, sitoutuminen ja asenne

Motivaation puute selittää monen opiskelijan kohdalla opintojen keskeytymisen. Syitä motivaation puutteelle on kuitenkin useita. Osa opiskelijoista uupuu opintojen aikana niin, että motivaatio heikkenee. Myös oppimisvaikeudet sekä huono koulumenestys heijastuvat motivaatioon. Motivaatioon liittyvien riskitekijöiden kasaantuminen lisää opintojen keskeyttämistä toisen asteen opinnoissa. Jos nuorella on heikko motivaatio ja uupumusta, se vaikuttaa helposti myös nuoren koulumenestykseen. (Määttä

& Salmi 2014, 130, 147–148.) Ala saattaa myös tuntua väärältä, milloin kiinnostusta opintoihin ei enää ole (Kuronen 2011, 67). Motivaatio on yleensä parasta heti opintojen alkuvaiheessa (Määttä & Salmi 2014, 126).

Opintonsa keskeyttäneillä korostuu negatiivinen ajattelu- ja toimintamalli. Opintonsa keskeyttäneillä on useammin epäonnistumisen ennakoivia, haasteiden välttelyä, passiivisuutta ja pessimismisiä. Koulunsa keskeyttäneet tekevät myös vähemmän suunnitelmia kuin koulussa jatkajat, ja lisäksi heillä on paljon enemmän uupumus- ja masennusoireita. Ulkoisen ja sisäisen motivaation puute altistaa opintojen keskeyttämiseen. Sisäisellä motivaatiolla tarkoitetaan oppimisen arvostamista oppimisen itsensä takia. Ulkoinen motivaatio taas saa nuoren opiskelemaan hyvien arvosanojen ja menestymisen takia. (Määttä & Salmi 2014, 140–144.)

Kouluun kiinnittyminen on merkittävä tekijä opintojen loppuun suorittamisen kannalta. Kouluun kiinnittymisellä tarkoitetaan opiskelijan koululle antamaa merkitystä oman elämänsä kannalta. Se kattaa nuoren yhteenkuuluvuuden tunteen yhteisönsä kanssa, käyttäytymisen sekä tietoisien toiminnan. Tiedostaessaan koulutuksensa merkityksen tulevaisuuden kannalta, kouluun sitoutuminen on vahvempaa ja on todennäköisempää, että nuori käy tutkintonsa loppuun. Kouluun vahvasti kiinnittynyt nuori viihtyy koulussaan, sekä panostaa opiskeluun. Hän on sitoutunut ja aktiivinen, sekä viihtyy koulussa. (Virtanen & Kuorelahti 2014, 104–106.)

Kouluun kiinnittymiseen vaikuttaa useat tekijät. Tytöt ovat paremmin kiinnittyneitä opiskeluihin kuin pojat, ja sitä kiinnittyneempiä kouluun ollaan, mitä varhaisemmassa vaiheessa opinnot ovat. Kiinnittymiseen vaikuttaa myös perheen sosioekonominen tausta, korkeat tavoitteet koulutuksessa sekä hyvä koulumenestys. Nuoren ympäristötekijöillä on myös merkitystä, sillä mitä enemmän nuori saa tukea ja kannustusta lähipiriltään, sitä sitoutuneempi hän on. Opettajien ja vanhempien positiivisella asenteella nuoren opiskelua kohtaan on siis suuri merkitys. (Virtanen & Kuorelahti 2014, 106–107.) Jotkut opiskelijat päätyvät keskeyttämiskiarteeseen, jossa alaa vaihdetaan jatkuvasti. Nuori pyrkii välttelemään itselleen vaikeaksi kokemiaan tilanteita eikä pysty kiinnittymään kouluun eikä työhön. (Kuronen 2014, 67.)

Jo peruskoulussa osalle nuorista kehittyy kielteinen asenne koulua kohtaan. Kielteinen asenne johtaa usein juurensa nuoren elämäntilanteeseen ja kehitykseen. Myöhemminkään heillä ei välttämättä ole tarvittavia kykyjä tai asennetta tehdä pitkäjänteistä työtä tutkintonsa eteen. (Kuronen 2014, 65.) Kielteisen asenteen taustalla voi olla mm. oppimisvaikeudet ja siihen saatu negatiivinen palaute. Nuori saattaa myös päätyä kaveriporukkaan, josta hän saa tukea omalle kielteiselle suhtautumiselleen koulua kohtaan. (Nurmi 2014, 24–25.)

3.2.3 Psyykkiset ja sosiaaliset syyt

Yhtenä syynä keskeytymiselle voi olla myös mielenterveyteen ja henkiseen hyvinvointiin liittyvät ongelmat. Mielenterveysongelmilla on negatiivinen vaikutus opintoihin, sillä tällöin usein oma jaksaminen on jo äärirajoilla ja huolet kasaantuneet. Nuoren elämään liittyy myös monia kehityshaasteita kuten kotoa pois muuttaminen ja itsenäistyminen, jotka voivat vaikuttaa masennuksen puhkeamiseen. (Kuronen 2014, 69.)

Nuori ei välttämättä itse tunnista mahdollisia masennuksen oireita ja asioiden puheeksi ottaminen voi olla hankalaa. Masennukselle tyypilliset oireet kuten väsymys, voimattomuus, välinpitämättömyys ja kielteiset tunteet vaikeuttavat opinnoissa edistymistä. Nuorella on suuri paine selviytyä ongelmistaan yksin. Sosiaalinen jännittäminen voi myös aiheuttaa sen, että koulussa olo muuttuu ylivoimaiseksi. Vain harvoin fyysiset sairaudet aiheuttavat opintojen keskeytymisen. (Kuronen 2014, 69.) Vehviläisen mukaan (2008, 17) jopa 29% keskeyttäjästä piti omia terveydellisiä syitään hyvin merkittävänä tekijänä opintojen keskeytymiselle.

Masennusoireita esiintyy jopa yli 20 % nuorista ja masennushäiriöt ovat kaksi kertaa yleisempiä tytöillä kuin pojilla (THL 2014). Vuonna 2017 kouluterveyskyselyyn vastanneista lukiotyttöistä 47,2 % ja pojista 18,6 % oli ollut huolissaan mielialastaan viimeisen 12 kuukauden aikana. Ammattikoulussa vastaavat luvut tyttöjen osalta oli 45,6% ja poikien osalta 14,5 %. Tyttöillä esiintyi molemmissa koulutussektoreissa myös enemmän kohtalaista tai vaikeaa ahdistusta kuin pojilla. Yhä useampi nuori kokee terveydentilansa huonoksi kuin aiemmin. (Kouluterveyskyselyn tulokset 2017.)

Osilla nuorista koulu-uupumus voi aiheuttaa opintojen keskeytymisen. Koulu-uupumuksessa on kyse pitkittyneestä stressioireyhtymästä, ja jatkessaan pitkään se voi johtaa jopa masennukseen. Sen oireina on kynnistyminen, uuvuttava väsymys sekä riittämättömyyden tunne. Koulu-uupumusta esiintyy erityisesti lukiota käyvillä tytöillä, joilla tavoitteet opiskelussa ovat korkealla. Joka viidennes lukiota käyvistä tytöistä kärsii koulu-uupumuksesta. Koulu-uupumuksella on suuri merkitys myös jatko-opintoihin hakeutumisella, sillä uupuneella nuorella ei välttämättä ole enää uskoa omaan kykyihinsä tai voimia hakeutua uuteen kouluun. Vanhempien ja ystävien uupumuksella on myös vaikutusta, sillä uupumus tarttuu usein lähipiiristä. (Salmela-Aro 2014, 113–115.) Toisaalta koulu-uupumusta esiintyy myös ammattikoulua käyvillä nuorilla. Koulu-uupumus kasvaa yleensä sitä mukaa kun opinnot etenevät. Koulu-uupumuksella on vaikutusta motivaatioon ja opiskelijan itseohjautuvuuteen. (Määttä & Salmi 2014, 127–128.) Vuoden 2017 kouluterveyskyselyn mukaan lukion tytöistä 17 % ja pojista 8 % kärsii koulu-uupumuksesta. Ammattikoulun tytöillä vastaava luku on 9,8 % ja pojilla 4 %. Tyttöillä koulu-uupumus on siis yleisempää. (Kouluterveyskyselyn tulokset 2017.)

Yhtenä tekijänä nuoren koulun keskeytymiselle ja siihen johtaneisiin syihin voidaan myös pitää nuoren lähiverkostoon liittyviä ongelmia. Monilla keskeyttäjiä kotitausta on rikkonainen eikä kotoa ole saatu tukea ja kannustusta koulunkäyntiin. Vanhempien työttömyys, mielenterveysongelmat ja päihteiden käyttö vaikuttavat myös nuoren elämään. Vanhemmuudessa on voinut olla puutteita, kuten perheen sisäisiä ristiriitoja, eikä nuori ole saanut kaipaamansa aikuisen mallia. Perheen merkitys on nuorelle vielä pitkään tärkeä. (Kuronen 2014, 65.)

Suomessa suurin osa nuorista voi hyvin, mutta monet ongelmat kuten kouluttamattomuus, mielenterveys- ja toimeentulo-ongelmat kasaantuvat samoille ihmisille. Ongelmat myös usein periytyvät sukupolvelta toiselle. Lapsuuden olot vaikuttavat lapsen hyvinvointiin siis pitkään elämässä. Vanhempien taloudelliset ja terveydelliset ongelmat, sekä alhainen koulutustaso ja sosioekonominen asema vaikuttavat lapsen koulunkäyntiin, ja sitä kautta lapsen huono-osaisuuden kehittymiseen. Mielenterveys- ja päihdeongelmat ovat myös ylisukupolvisia ongelmia ja vaikuttavat pitkään nuoren elämään. Mitä varhaisemmassa vaiheessa perheen ongelmat ilmenevät, sitä suurempia vaikutuksia niillä on. Kouluttamattomuus vaikuttaa merkittävästi monenlaiselle huono-osaisuuden kehittymiselle. (Paananen, Riskikari, Merikukka, Rämö & Gissler 2012, 26–29, 37–39.)

Koulun keskeyttämisellä on huomattu selkeä yhteys sosiaaliseen taustaan. Mekanismi, kuinka vanhempien vähäinen koulutus ja alhainen sosioekonominen asema, vaikuttaa lapsen koulutukseen, on kuitenkin moninainen. Vanhempien arvot välittyvät helposti lapselle. Jos kotona koulutusta ei ole arvostettu, asenne tarttuu helposti myös lapseen. Toisaalta vanhemmat eivät välttämättä osaa tukea ja ohjata lastaan koulunkäynnissä tai uran valinnassa. Syynä voi olla myös se, että lapsella on samoja ominaisuuksia, mitkä ovat johtaneet vanhempien alhaiseen koulutustasoon. (Nurmi 2014, 24.) Vanhempien, erityisesti isän, vähäinen koulutus on yhteydessä lapsen matematiikan ja lukemisen vaikeuksiin, puutteelliseen tuen saantiin, antisosiaaliseen käyttäytymiseen sekä negatiivisen koulutuspolun kehittymiseen (Hakkarainen 2016, 31–32).

Usein opintonsa keskeyttäneiden elämänhallinnallisissa taidoissa on puutteita. Ne voivatkin merkittävästi vaikuttaa nuorten koulumenestykseen. Koulunsa keskeyttäneillä on useammin ongelmia rahankäytössä. He kokiivat myös muita useammin unettomuutta ja nukkuivat vähemmän kuin koulussa jatkavat. Opintonsa keskeyttäneiden joukossa on myös enemmän niitä, jotka tupakoivat päivittäin. Myös alkoholin juominen viikoittain sekä mietojen huumeiden käyttäminen on yleisempää opintonsa keskeyttävien keskuudessa. (Ketomäki 2011, 52–54.)

Puutteelliset elämänhallinnan taidot ovat myös yhteydessä heikompaan koulumenestykseen. Opintonsa keskeyttäneet harrastavat vapaa-ajallaan keskimäärin vähemmän kuin opinnoissaan jatkavat. Harrastamisen avulla nuoren minäkuva paranee, mikä voi olla suojaavana tekijänä opinnoista

suoriutumiseen. Mitä useampia elämänhallinnan riskitekijöitä opiskelijalla on, sitä todennäköisempää on opintojen keskeytyminen. (Ketomäki 2011, 52–54.) Opiskelijoiden elämänhallintataitojen on koettu heikentyneen viime vuosina (Rantanen ja Vehviläinen 2007, 45). Ammattikoululaisista 73,6 % ja lukiolaisista 68 % kokee elämänsä olevan hyvin hallinnassa (Kouluterveyskyselyn tulokset 2017).

Keskeyttämisen taustalla voi myös olla puutteita oppilaiden vuorovaikutuksellisissa taidoissa. Vuorovaikutuksellisia ongelmia ovat esimerkiksi kiusaaminen, yhteishengen puuttuminen ja huonot välit opettajien kanssa. (Ihatsu & Koskela 2001, 19.) Ongelmia ihmissuhteissa voi syntyä niin muiden opiskelijoiden kuin opettajienkin kanssa (Kuronen 2014, 68). Puutteellisilla prososiaalisilla taidoilla on yhteys lisääntyneeseen syrjäytymisriskiin. Antisosiaalinen käyttäytyminen taas vaikuttaa erityisesti koulutuspolun keston. (Hakkarainen 2016, 31–32.) Prososiaalisilla taidoilla tarkoitetaan sellaisia sosiaalisen käyttäytymisen vaatimia taitoja, joilla on myönteisiä seurauksia, ja jotka parantavat ihmisen hyvinvointia (Yleinen suomalainen asiasanasto n.d).

3.2.4 Ala ei tunnu omalta

Opintojen keskeyttämistä voidaan pitää positiivisena keskeyttämisenä silloin, kun nuori huomaa ettei ala vastaa odotuksia ja toiveita, ja päättää vaihtaa alaa. Hakutoivesijalla onkin suuri merkitys opintojen keskeyttämisen kannalta, sillä opintojen keskeyttäminen on sitä yleisempää mitä alhaisemman hakutoiveen perusteella opiskelija on valittu. (Kuronen 2014, 65, 67.) Osalla opiskelijoista ei toisaalta ole varaa valita, vaan mennään sinne, minne pisteet riittävät. Osa opiskelijoista voi tulla kouluun peruutuspaikoilta. Ainoaan koulutusmahdollisuuteen sitoutuminen voi olla vaikeaa. (Ihatsu & Koskela 2001, 16–17.)

Peruskoulun opinto-ohjauksella voi olla suuri merkitys siinä, mihin nuori päättää hakea opiskelemaan. Joskus riittämätön opinto-ohjaus voi vaikuttaa siihen, ettei nuorella ole selkeää kuvaa valitsemansa alan työllisyysmahdollisuuksista tai sen vaatimista edellytyksistä. Monet myös saattavat hakea opiskelemaan, koska ajattelevat sen kuuluvan asiaan. Alan valinta tehdäänkin usein vähäisen tiedon ja ohjauksen varassa, eikä motivaatiotaakaan välttämättä tuleviin opintoihin juurikaan ole. (Kuronen 2014, 67.) Vehviläisen mukaan (2008, 17) 44 % opintonsa keskeyttäneistä piti hyvin merkittävän syynä sitä, ettei ala tuntunut omalta. Tutkiessaan hakukriteerejä opintojaan jatkavien ja keskeyttäneiden välillä, keskeyttäneiden motiiveissa näkyi vähemmän hakeutumista kiinnostuksen mukaan, kun taas kavereiden vaikutuksella oli suuri merkitys. Koulutusvalinnassa osalla nuorista kavereiden vaikutus on suuri (Ihatsu & Koskela 2001, 16).

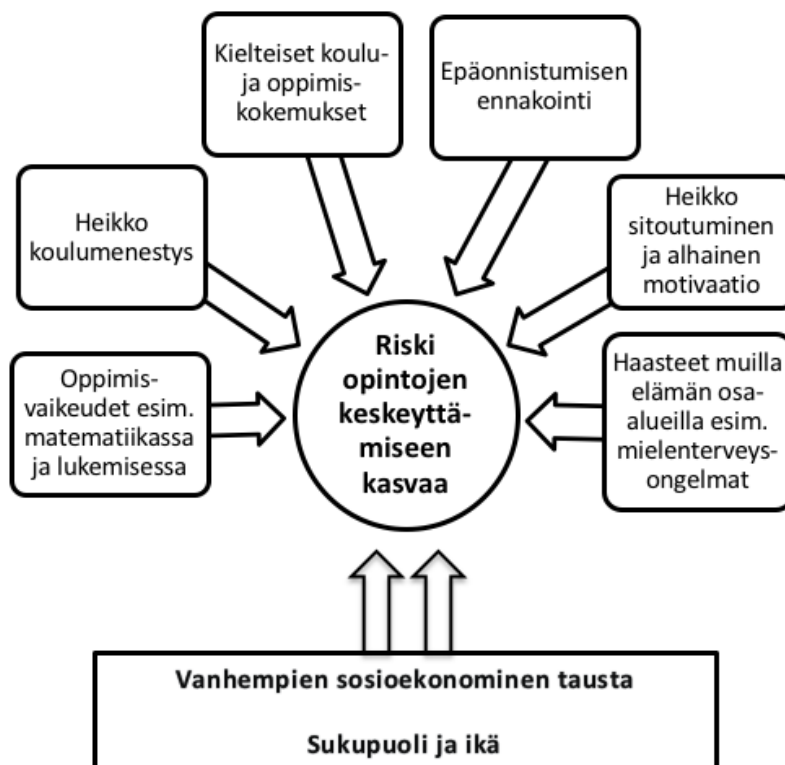
Nuori on suurien muutosten edessä aloittaessaan toisen asteen opinnot. Harvoin nuorella on mielessään pelkät opinnot vaan muu elämä vie hel-

posti mennessään. Nuoren elämä on tässä vaiheessa monien kehityshaasteiden edessä eikä oikean alan valinta ole välttämättä päällimmäisenä mielessä. Uuden alan valitseminen voi olla myönteinen muutos ja antaa elämälle paremman suunnan. (Kuronen 2014, 67.)

3.2.5 Taloudelliset syyt ja työn imu

Monille opiskelijoille keskeisenä keskeyttämisen syynä on töihin meneminen. Opiskelijat voivat nähdä työn opiskelua palkitsevampana ja mahdollisuus taloudellisen tilanteen parantamiseen houkuttelee. Koulu saattaa tuntua tylsältä, jolloin töissä käynti motivoi enemmän. Monet voivat myös yllättyä koulun vaativuudesta sekä teorian määrästä, jolloin koulussa olo ei vastaakaan odotuksia. (Kuronen 2014, 68.) Työssäkäynti voi lisätä keskeyttämistä ja alanvaihtoa etenkin opintojen alussa, jos työt motivoivat enemmän kuin opintojen jatkaminen. (Aho & Mäkiäho 2014).

Monia opiskelijoita toisaalta huolestuttaa oma taloudellinen tilanne, jolloin töihin on pakko mennä. Opintotuki on pieni, eikä vanhemmilta välttämättä saa tukea opiskeluiden kustannusten kattamiseksi. Lainalla eläminen pelottaa monia. Opiskelijalla ei välttämättä ole muuta vaihtoehtoa kuin hakea töitä opintojen ohelle. Opiskeluiden ja töiden yhteensovittaminen voi myös olla niin hankalaa, että opinnot päädytään keskeyttämään. (Kuronen 2014, 68.) Vehviläisen mukaan yleisin syy (59 % vastanneista piti merkittävänä syynä) opintojen keskeyttämiseen oli halu mennä töihin (Vehviläinen 2008, 17). Alla olevaan kuvaan on koottuna erilaisia riskitekijöitä, jotka voivat johtaa nuoren koulun keskeyttämiseen.

Kuva 2. Mitä useampia riskitekijöitä nuorelle kasaantuu, sitä todennäköisempää koulun keskeytyminen on

3.3 Opintojen keskeyttämisen seuraukset

Koulutuksen keskeyttämisen seurauksia voidaan käsitellä nuorelle aiheuttuvina ongelmina, mutta myös ongelmina yhteiskunnan kannalta (Leinonen n.d, 3). Nuorelle itselleen sillä voi olla vakavia seurauksia. Se on yhtenä syrjäytymisen riskitekijöistä, ja vaikkei kaikki nuoret opiskelujen keskeyttämisen myötä syrjäydykään, osa nuorista jää lopulta yhteiskunnan ulkopuolelle. Kouluttamattomuus altistaa epävakaa työuralle, työttömyydelle ja toimeentulo-ongelmille. Heillä on myös koulutetumpia enemmän ongelmia terveyden ja elämänhallinnan kanssa. (THL 2016.)

3.3.1 Keskeyttämisen seuraukset yhteisön ja yhteiskunnan kannalta

Opintojen keskeyttämisen voi ajatella olevan ongelma syystä riippumatta. Jos nuori siirtyy keskeyttämisen jälkeen toiselle alalle, jäävät menetetyt kustannukset kuitenkin vähäisiksi. Parhaimmassa tapauksessa nuori voi hyväksilukea vanhat opintonsa, jolloin menetyksiä ei tule. Jos nuori siirtyy töihin, on seuraukset monimutkaisemmat. Toisaalta nuori tuottaa yhteiskunnalle tuloja, mutta usein tutkinto parantaisi työllistymistä ja vähentäisi työttömäksi joutumisen riskiä. Koulun aloittaminen myöhemmin uudelleen on hankalaa. (Leinonen n.d, 4.)

Ongelmallisin tilanne on silloin, jos kyseessä on negatiivinen keskeyttäminen eli nuori ei siirry työelämään eikä opiskelemaan. Koulutuksen keskeyttämisen voi ajatella olevan silloin yhteiskunnan kannalta turha investointi. Nuori saa silloin tulonsiirtoja ja riski pitempiaikaiseen syrjäytymiseen kasvaa. Syrjäytymisen kustannuksiksi voidaan laskea nuorelle maksettava toimeentulo sekä menetetty työpanos. (Leinonen n.d, 4.) Syrjäytyneet nuoret käyttävät myös enemmän terveystalvveluita. Kroonisesti syrjäytyneiden nuorten terveystalvveluiden kustannukset ovat jopa seitsemänkertaisia verrattuna niihin, jotka eivät ole riskissä syrjäytyä. (Aaltonen, Berg & Ikäheimo 2015, 1.) Yhden laskelman mukaan yksi syrjäytynyt nuori voi aiheuttaa yhteiskunnalle jopa 1,2 miljoonan euron kustannukset elämänsä aikana (Allianssi 2010, 28).

3.3.2 Keskeyttämisen seuraukset yksilön kannalta

Suurin osa keskeyttäneistä ilmoittaa menevänsä keskeyttämisen jälkeen töihin (Vehviläinen 2008). Opetushallituksen seurantatutkimuksessa huomattiinkin, että opintonsa keskeyttäneistä suurin osa oli töissä 5 vuoden päästä opintojen aloittamisesta. Vain pieni osa opintonsa keskeyttäneistä jatkoi opiskelua enää myöhemmin. Toisen asteen opintonsa keskeyttäneistä 59–66 % oli töissä tai opiskeli 5 vuoden kuluttua opintojen aloittamisesta. Opintonsa päättäneiden kohdalla tilanne oli kuitenkin hieman erilainen, sillä jopa 83–94 % opiskeli tai oli töissä. Työttömyys oli yleisempää koulunsa keskeyttäneiden joukossa. Keskeyttäneistä työttöminä oli 12–15 %, kun kouluaan jatkaneista työttömiä oli 2–11 %. (Aho & Mäkiäho 2014, 23–24.)

Keskeyttäneiden kohdalla myös useampi oli siirtynyt eläkkeelle. Eläkkeelle siirtymistä selittää se, että terveydelliset syyt ovat usein peruste opintojen keskeyttymiselle. Huomattava osa keskeyttäneistä oli myös siirtynyt kokonaan työvoiman ulkopuolelle ilman, että rekistereissä oli tietoa heidän sen hetkisestä tilanteestaan. Tällä tavoin "hävinneitä" koulunsa keskeyttäjiä oli enemmän kuin rekisteröityneitä työttömiä työnhakijoita. Keskeyttäneiden kohdalla työvoiman ulkopuolelle joutuminen oli huomattavasti yleisempää kuin koulunsa käyneiden keskuudessa. Opintonsa keskeyttäneistä 17–21 % ja opintojaan jatkaneista 3–5 % kuului 5 vuoden päästä opintojen aloittamisesta tähän ryhmään. (Aho & Mäkiäho 2014, 23–24.) Prosenttiosuuk-sia työllisyystilanteesta 5 vuoden kuluttua opintojen aloittamisesta havainnollistettu alla olevan taulukon avulla.

Taulukko 1. Tilanne 5 vuotta opintojen aloittamisesta

Tilanne 5 vuotta opintojen aloittamisesta	Töissä	Opiskelee	Työttömänä	Eläkkeellä	Työvoiman ulkopuolella
Ammattikoulun käyneet	67 %	16 %	11 %	1 %	5 %
Ammattikoulun keskeyttäneet	50 %	9 %	15 %	5 %	21 %
Lukion käyneet	47 %	47 %	2 %	1 %	3 %
Lukion keskeyttäneet	59 %	7 %	12 %	5 %	17 %

Seurantatutkimuksessa huomattiin, että tilanne 5 vuoden päästä opintojen aloittamisesta oli melko samanlainen myös 10 vuoden päästä; vain pieni osa niistä, jotka eivät olleet saaneet opintojaan suoritettua 5 vuodessa, saivat ne valmiiksi 10 vuoden sisällä. Keskeyttäjän kohdalla on todennäköistä, että hän ei jatka enää opiskeluaan myöhemminkään. Muutenkin tilanne opintonsa keskeyttäneen elämässä 5 vuoden päästä opintojen aloittamisesta ennustaa elämäntilannetta tilastollisesti melko hyvin myös 10 vuoden päästä; tilastollisesti keskeyttäneiden elämäntilanne ei vuosien saatossa parane. Sekä lukion ja ammattikoulun aloittaneista töissä oli prosentuaalisesti saman verran 5 ja 10 vuoden kohdalla. Työttömiä oli hieman enemmän 10 vuoden päästä, kun taas työvoiman ulkopuolella olevia oli vähemmän. Eläkkeellä olevia oli enemmän 10 vuoden seurannan kohdalla. (Aho & Mäkiäho 2014, 52–53, 58–59, 80.)

Seurantatutkimuksen mukaan 10 vuoden kuluttua ammatillisen koulutuksen aloittaneista aloittamansa tai toisen tutkinnon käyneistä 77–81% oli töissä tai opiskeli. Kahden tutkinnon käyneistä 88–94% oli töissä tai opiskeli. Kahden tutkinnon suorittaminen paransi työllisyyttä. Opintonsa keskeyttäneiden kohdalla 50% oli töissä seuranta-ajan lopulla. 23% oli työttömiä, kun opintojaan jatkaneissa työttömyys oli 3–12%. Keskeyttäneistä 19% oli työvoiman ulkopuolella, mikä on noin kaksi–kuusinkertainen määrä opiskeluaan jatkaneisiin verrattuna. (Aho & Mäkiäho 2014, 56.) Taulukossa 2 on havainnollistettu työllisyytilannetta, 10 vuoden kuluttua ammatillisen koulutuksen aloittamisesta.

Taulukko 2. Tilanne 10 vuotta ammatillisen koulutuksen aloittamisesta

Tilanne 10 vuotta ammatillisen koulutuksen aloittamisesta	Töissä	Opiskelee	Työtön	Eläkkeellä	Työvoiman ulkopuolella
Koulutuksen keskeyttäneet	50 %	0 %	23 %	8 %	19 %
Koulutuksen loppuun käyneet	76 %	5 %	10 %	3 %	6 %
Koulutuksen aloittaneet, mutta käyneet loppuun jonkun toisen tutkinnon	69 %	8 %	12 %	1 %	10 %
Aloittamansa koulutuksen ja toisen tutkinnon loppuun käyneet	83 %	5 %	8 %	0 %	4 %
Ammatillisen koulutuksen aloittaneet, mutta käyneet kaksi muuta tutkintoa	86 %	8 %	3 %	0 %	3 %

Seurantatutkimuksessa verrattiin myös lukiossa jatkaneiden ja keskeyttäneiden tilannetta 10 vuoden päästä opintojen aloittamisesta. Henkilöistä, jotka olivat suorittaneet lukion tai jonkun toisen tutkinnon 10 vuoden sisällä, opiskelevien ja töissä olevien osuus oli 83–88%. Niistä, jotka olivat suorittaneet kaksi tutkintoa 10 vuoden sisällä, 90–91% oli töissä tai opiskeli. Työttömien osuus oli pienempi niiden joukossa, jotka olivat käyneet lukion loppuun. Useamman tutkinnon suorittaminen paransi työllisyyttä. Yhden tutkinnon käyneiden joukossa oli enemmän työvoiman ulkopuolella olevia kuin kahden tutkinnon käyneissä. 59% niistä, jotka olivat keskeyttäneet opintonsa kokonaan, oli töissä 10 vuoden seuranta-ajan lopulla. Työttömiä (15%) ja työvoiman ulkopuolella olevia (16%) oli noin kaksin- nelinkertainen määrä opiskeluaan jatkaneisiin verrattuna. (Aho & Mäkiäho 2014, 55.) Taulukossa 3 kuvataan työllisyystilannetta 10 vuoden kuluttua lukion aloittamisesta.

Taulukko 3. Tilanne 10 vuotta lukion aloittamisesta

Tilanne 10 vuotta lukion aloittamisesta	Töissä	Opiskelee	Työtön	Eläkkeellä	Työvoiman ulkopuolella
Lukion keskeyttäneet	59 %	0 %	15 %	9 %	16 %
Lukion loppuun käyneet	63 %	25 %	2 %	2 %	8 %
Lukion aloittaneet, mutta toisen tutkinnon loppuun käyneet	68 %	15 %	8 %	1 %	8 %
Lukion ja toisen tutkinnon käyneet	81 %	10 %	4 %	1 %	4 %
Lukion aloittaneet, mutta käyneet kaksi muuta tutkintoa	79 %	11 %	8 %	2 %	0 %

Koulutuksen merkitys työllistymisen kannalta on valtava. Nykyään on enää entistä vähemmän töitä, joita voidaan tehdä pelkän peruskoulun varassa. Yhä useampi työ vaatii ammatillista koulutusta. Alhainen koulutustaso onkin merkittävä työttömyyden selittäjä. Mitä alhaisempi koulutustaso, sitä hankalampi nuoren on irrottautua työttömyydestä ja riski pitkittyneeseen työttömyyteen kasvaa. Nykyaikana nuoren on todella vaikeaa luoda vakaa työura pelkän perusasteen koulutuksen varassa. Työn ja koulutuksen ulkopuolelle joutuminen lisää entistä vahvemmin nuoren huono-osaisuutta kaikilla elämän osa-alueilla. (Sipilä, Kestilä & Martikainen 2011.) Nuorten työttömyys on yleisempää kuin koko väestön työttömyys. 15–24 -vuotiaiden nuorten työttömyysaste oli joulukuussa 2017 15,5 %, mikä oli 0,8 % korkeampi kuin vuotta aiemmin. Koko työvoiman kesken työttömyysaste oli 8,6 % sen laskettua vuoden takaisesta 0,2 %. (Tilastokeskus 2018.)

Kansallisessa syntymäkohortissa Paananen, Riskikari, Merikukka, Rämö ja Gissler (2012, 12–13) tutkivat 1987 syntyneitä lapsia ja heidän hyvinvointiaan. Jopa 20 % kyseisestä ikäluokasta oli käynyt vain perusasteen opinnot. Yli puolet vailla perusasteen jälkeistä koulutusta olevaa oli saanut toimeentulotukea seuranta-aikana. Heillä oli myös enemmän psykiatrisia ongelmia ja poista 35 %. Kouluttamattomista pojista lähes kolmasosa oli tuomittu rikoksesta. Myös kouluttamattomilla tytöillä oli enemmän rikoksia kuin pidemmälle koulutetuilla tytöillä.

Opintojen keskeyttäminen on vahvasti yhteydessä syrjäytymiseen. Erityisesti tilastoinneissa syrjäytyminen määritellään yleensä NEET-indikaattorin (Not in Employment, Education or Training) mukaan. Tämän määritelmän mukaan koulutuksen tai työmarkkinajärjestelmän ulkopuolella oleva henkilö on syrjäytynyt. Määritelmä on kuitenkin varsin yleistävä ja yksinkertaistava aihetta tutkineen tutkijankin mielestä. (Salonen 2017.) Laajemmin tarkasteltuna syrjäytymiseen liittyy myös sosiaalisten suhteiden vähenemistä sekä vetäytymistä yhteiskunnan osallisuudesta (THL 2017). Syrjäytymiseen linkittyvät lisäksi usein puutteelliset elämänhallinnalliset taidot sekä toimeentulo- ja terveydelliset ongelmat. Syrjäytymisen määrittely ei siis ole täysin yksiselitteistä, sillä sitä voidaan tarkastella useasta eri näkökulmasta. Täytyy kuitenkin muistaa, että osa nuorista on työmarkkinoiden ja opiskeluiden ulkopuolella omasta tahdostaan. (Kestilä, Heino & Solantaus 2011; THL 2016.)

Syrjäytymisen suurimpia riskitekijöitä on pitkään jatkunut työttömyys, alhainen koulutustaso ja toimeentulo-ongelmat. Yksinäisyys on myös merkittävä riskitekijä nuorten syrjäytymisessä. Usein syrjäytymistä edeltää usean ongelman kasautuminen. (THL 2016; THL 2017.) Syrjäytymiseen johtavan prosessin riskitekijät voivatkin olla nähtävissä jo lapsuudesta lähtien. Vanhempien kouluttamattomuudella, köyhyydellä, toimeentulo-ongelmissa ja päihde- ja mielenterveysongelmissa voi olla osansa lapsen huono-osaisuuden kehittymisessä. Syrjäytymisen ehkäisyssä tärkeää on huomata nuoren aiempien elämäkokemusten aiheuttamat syrjäytymisen riskitekijät, mutta myös siltä suojaavat tekijät. Nuoren kannalta syrjäytymiseltä suojaavia tekijöitä on mm. positiiviset oppimiskokemukset, harrastukset, tasapainoiset aikuiset sekä tunne siitä, että pystyy vaikuttamaan omaan elämäänsä. (Kestilä ym. 2011.)

Syrjäytymisestä puhuttaessa esille nousee usein nuorison polarisoituminen. Suurimmalla osalla nuorista asiat ovat kunnossa, mutta on myös nuoria, joille kasaantuu useita riskitekijöitä. Syrjäytymiseen liittyy usein pitkä prosessi, jossa erilaiset elämän osa-alueiden ongelmat kasaantuvat ja pitkittyvät. (Kestilä ym. 2011.) Usein tämä prosessi saa alkunsa jo lapsuudesta, sillä erilaisilla perhetekijöillä on suuri vaikutus myöhempään hyvinvointiin (THL 2016). Syrjäytyminen voidaankin myös nähdä sukupolvelta toiselle periytyvänä huono-osaisuutena. Tällöin erilaiset käyttäytymismallit siirtyvät psykologisten ja sosiaalisten mekanismien avulla. Toisaalta oikeiden suojatekijöiden avulla syrjäytymisen kierre voidaan saada katkeamaan. (Kestilä ym. 2011.)

Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen arvion mukaan syrjäytyneiden nuorten määrä on Suomessa 14 000 ja 100 000 nuoren välillä. Määrää on haasteellista arvioida vakiintuneen määritelmän puuttuessa. (THL 2017.) Messätiön uusimman arvion mukaan syrjässä yhteiskunnan ulkopuolella on 69 000 nuorta. Talouden taantuminen sekä 1990-luvulla, että 2010-luvulla lisäsi merkittävästi nuorten työttömyyttä ja sen johdosta syrjäytymistä yhteiskunnan osallisuudesta. Huolestuttavaa on myös se, että syrjäytyminen

näyttäisi koskevan erityisesti nuoria miehiä. Arvion mukaan syrjäytyneistä 55–65% on miehiä. (Pyykkönen n.d.) OECD eli taloudellisen kehityksen ja yhteistyön järjestö tilastoi mm. NEET-indikaattorin mukaan jäsenmaidensa tilannetta. Suomessa 20–24 vuotiaista naisista 14 % ja miehistä 20.6 % kuului tähän kategoriaan vuonna 2016. Erityisesti NEET-kategoriaan kuuluvien miesten määrä on tilaston mukaan kasvanut radikaalisti viimeisen 10 vuoden aikana. Naisilla muutosta on tapahtunut 10 vuodessa vain alle prosenttiyksikön verran, miesten NEET-arvon noustua jopa 7 prosenttiyksikköä. Saksassa NEET-arvo 20–24 -vuotiaiden naisten osalta on 11.9 % ja miesten osalta 9.8 % ikäryhmästä. Ruotsissa vastaavasti naisista 9.7 % ja miehistä 11.9 % kuului tähän kategoriaan. (OECD 2018.)

Syrjäytyneet nuoret ovat keskimäärin muita nuoria sairaampia, eivätkä palvelut yleensä kohtaa näiden nuorten tarpeita. Syrjäytyneiden nuorten kohdalla korostuvat erityisesti mielenterveysongelmat. (Aaltonen, Berg & Ikäheimo 2015, 2.) Syrjäytyneen nuoren auttaminen takaisin opiskeluiden tai töiden pariin on usein haastavaa. Nykyisten elämää kuormittavien tekijöiden lisäksi on otettava huomioon myös lapsuudenaikaiset kokemukset ja elinolot. Tätä kautta voi saada apua syrjäytyneen nuoren tukemiseen selvittämällä syrjäytymisen riskejä kasvattaneet tekijät, mutta myös selviytymistä tukeneet tekijät. (THL 2016.) Syrjäytymiseen johtavat ongelmat juontavat usein juurensa pitkälle lapsuuteen, mutta silti Suomessa nuorten syrjäytymisen ehkäisy keskittyy pitkälti vasta peruskoulun jälkeiseen aikaan (Salonen 2017). Syrjäytymiseen johtavan prosessin ollessa monen eri asian summa, tulisi syrjäytymisen ehkäisyynkin tapahtua monella tasolla mahdollisimman varhaisessa vaiheessa (Kestilä ym. 2001).

4 TAVOITE, TARKOITUS JA OPINNÄYTETYÖKYSYMYS

Opinnäytetyömme tarkoituksena on kartoittaa kuvailevan kirjallisuuskatsauksen avulla erilaisia keinoja, joilla opintojen keskeyttämistä on pyritty ennaltaehkäisemään toisen asteen opinnoissa. Tutkimusmenetelmäksi tähän valikoitui kuvaileva kirjallisuuskatsaus. Tavoitteenamme on, että kirjallisuuskatsauksesta saatua tietoa voidaan hyödyntää keskeyttämisvaarassa olevien nuorten tukemiseen Effective Mentoring -hankkeen puitteissa. Opinnäytetyökysymys muodostui suoraan tilaajan tarpeesta, joka oli ennaltaehkäisykeinojen löytäminen toisen asteen opintojen keskeyttämiseen.

Opinnäytetyökysymys on:

Millä keinoin opintojen keskeyttämistä on pyritty ennaltaehkäisemään toisen asteen opinnoissa?

5 TUTKIMUSMENETELMÄ JA AINEISTON KERUU

Kirjallisuuskatsauksen avulla kartoitetaan, millaista tietoa tutkittavasta aiheesta on olemassa ja tämän perusteella muodostetaan yleiskuva ilmiöstä. Kirjallisuuskatsaus perustuu tieteelliseen prosessiin ja sen tulee olla toistettavissa. (Stolt, Axelin & Suhonen 2016, 7.) Kirjallisuuskatsauksen tavoitteena on olemassa olevan teorian kehittäminen sekä uuden teorian luominen. Sen avulla voidaan tunnistaa ilmiössä esiintyviä ongelmia sekä kuvata ilmiön kehittymistä historiallisesti. (Stolt, Axelin & Suhonen 2016, 7; Salminen 2011, 3.)

Kirjallisuuskatsaus pitää sisällään useita erilaisia tyyppisiä menetelmällisiä erityispiirteineen. Päätyypit ovat kuvaileva kirjallisuuskatsaus, systemaattinen kirjallisuuskatsaus sekä meta-analyysi. (Salminen 2011, 6.) Vaikka kirjallisuuskatsauksen tyypeillä on omia luonteenomaisia piirteitä, niissä toistuu kirjallisuuskatsaukselle tyypillisimmät osat, joita ovat kirjallisuuden haku, kriittinen arviointi, aineiston perusteella tehty yleiskuva ja analyysi. Kirjallisuuskatsausta suunniteltaessa on tärkeää valita juuri oman tutkimuksen tarkoitukseen ja tavoitteeseen sopiva menetelmä. (Stolt ym. 2016, 8–18.) Systemaattisessa kirjallisuuskatsauksessa pyritään tekemään tiivistelmä tietyn aihepiirin tärkeimmästä ja olennaisimmasta sisällöstä. Meta-analyysi on hyvin lähellä systemaattista katsausta ja se pitää sisällään kaksi alatyyppeä; kvalitatiivisen ja kvantitatiivisen analyysin eli laadullisen ja määrällisen analyysin. Meta-analyysi perustuu eri tutkimusten yhtäläisyyksien ja eroavaisuuksien tarkasteluun. (Salminen 2011, 9–15.)

5.1 Kuvaileva kirjallisuuskatsaus tutkimusmenetelmänä

Tämä opinnäytetyö on toteutettu kuvailevan kirjallisuuskatsauksen menetelmin. Kuvaileva kirjallisuuskatsaus on eniten käytetty kirjallisuuskatsauksen muoto ja siinä käytettävät aineistot ovat laajoja, eikä sitä ohjaa kovinkaan tarkat säännöt. Ilmiö pyritään kuvaamaan monipuolisesti ja tutkimuskysymykset ovat väljempinä kuin systemaattisessa katsauksessa tai meta-analyysissä. (Salminen 2011, 6.)

Kuvaileva kirjallisuuskatsaus pitää sisällään neljä eri vaihetta, joita ovat tutkimuskysymyksen muodostaminen, aineiston kerääminen, valitun aineiston kuvailu sekä tulosten tarkastelu. Kuvailevassa kirjallisuuskatsauksessa tutkimuskysymyksen muodostaminen ohjaa prosessia. Tutkimuskysymyksen tulee olla selkeä, mutta tarpeeksi väljä. Aineiston valinnassa laaja aiempaan tietoon perehtyminen tuo ymmärrystä siitä, mikä materiaali on tutkimukseen sopivaa. Aineiston valinta ja analyysi tapahtuvat osittain samanaikaisesti, ja valitsemalla materiaalia pyritään luomaan mahdollisimman kattava kuva ilmiöstä. (Kangasniemi, Utriainen, Ahonen, Pietilä, Jääskeläinen & Liikanen 2013, 294–298.)

Kuvailevassa kirjallisuuskatsauksessa saatua tietoa vertaillaan, yhdistellään ja syntetisoidaan. Sen avulla voi syntyä uusia tulkintoja ja päätelmiä tai sen avulla voidaan kumota aikaisempien tutkimusten tietoa ja havaita eri tutkimusten välisiä ristiriitoja. Analyysi ei tarkoita referointia, tiivistämistä, siteeraamista tai raportointia. Analyysivaiheessa ei siis ole tarkoitus esitellä valittuja aineistoja, vaan tavoitteena on aineistojen sisäinen vertailu ja sisältöjen vahvuuksien ja heikkouksien analysointi. Keskeisimmät tulokset pyritään liittämään laajempaan kontekstiin ja aiempaan tutkittuun tietoon. Tärkeää on pohtia myös menetelmän ja vaiheiden eettisyyttä ja luotettavuutta. (Kangasniemi ym. 2013, 294–298.) Hoitotieteessä kirjallisuuskatsauksella voidaan kartoittaa ilmiötä ja sen tutkimustarvetta, ja tulosten perusteella hoitotyötä voidaan muovata enemmän näyttöön perustuvaksi (Stolt ym. 2016, 7).

5.2 Hakukriteerien muodostaminen

Aineiston valitseminen alkaa tutkimuskysymyksen muodostamisen jälkeen kattavalla hakustrategian suunnittelulla. Tarkoilla sisäänotto- ja poissulkukriteereillä voidaan helpottaa sopivan materiaalin tunnistamista sekä vähentää epäpätevien julkaisujen päätymistä aineistoon. Kriteerit ohjaavat aineiston valintaa ensin otsikkotasolla, sitten abstrakti- eli tiivistelmätasolla ja viimeiseksi koko tekstin perusteella. (Niela-Vilén & Hamari 2016, 26–27.) Aineiston valinnassa tulee kuitenkin korostua aineistolähtöisyys eli hakukriteerit täsmentyvät haun edetessä (Kangasniemi ym. 2013, 296).

Ennen hakustrategian muodostamista kävimme ammattikorkeakoulumme informaation luona, joka ohjeisti meitä eri tietokantojen käytössä, sopivien hakusanojen valitsemisessa sekä tulosten rajaamisessa. Taulukoissa alla on esitelty yksityiskohtaisesti tämän kirjallisuuskatsauksen sisäänotto- ja poissulkukriteerit, jotka täsmentyivät informaation ohjeiden ja niin sanottujen kokeellisten hakujen avulla. Sisäänottokriteereissä yhden kriteerin ollessa luotettava lähde, päädyttiin myös määrittelemään, mitä luotettava lähde tässä työssä tarkoittaa.

Taulukko 4. Kirjallisuuskatsauksen sisäänottokriteerit

Sisäänottokriteerit
Aineisto vastaa opinnäytetyökysymykseen.
Julkaistu vuosina 2013–2017.
Julkaisukieli suomi tai englanti
Aineisto on luotettavasta lähteestä
Aineisto on ylemmän ammattikorkeakoulun opinnäytetyö, pro-gradu, lisensiaattitutkielma, väitöskirja, luotettava painettu teos, tieteellinen vertaisarvioitu artikkeli, jonkun luotettavan tahon julkaisema raportti tai hankeraportti.
Elektroninen lähde on ilmaiseksi luettavissa.
Aineisto on full text -muodossa

Taulukko 5. Kirjallisuuskatsauksen poissulkukriteerit

Poissulkukriteerit
Aineisto ei vastaa opinnäytetyökysymykseen.
Julkaisukieli muu kuin suomi tai englanti
Julkaistu vuonna 2012 tai sitä aikaisemmin.
Aineisto ei täytä tieteellisen julkaisun kriteerejä
Aineisto on ammattikorkeakoulun opinnäytetyö
Aineisto ei ole luotettavasta lähteestä, esimerkiksi blogiteksti
Aineisto ei ole elektroninen tai saatavissa Hämeen ammattikorkeakoulun kirjastosta / tietokannoista tai kaukolainattavissa
Aineisto ei ole full text –muodossa
Elektroninen aineisto on maksullinen

Taulukko 6. Luotettavan lähteen kriteerit (Hakala 2004, 94–95)

Luotettava lähde
Kirjoittaja alan tunnettu vaikuttaja tai tekijän taustalta löytyy tunnettu organisaatio
Aineisto on vastuullisesti ylläpidetty www-dokumentti (jota tekijä ei myöhemmin enää pääsee muokkaamaan)
Aineistoon on käytetty päteviä lähteitä ja niihin viittaaminen on tehty oikein
Aineisto on ajantasainen
Verkkosivun viimeisimmästä päivityksestä löytyy merkintä
Aineisto on tieteellistä (tieteelliselle tekstille tyypillinen kokonaisjäsenys havaittavissa)

Kielirajaus tehtiin oman kielitaitomme perusteella suomeen ja englantiin. Suomenkielisiä hakusanoja lähdettiin muodostamaan YSA:n eli yleisen suomalaisen asiasanaston avulla. YSA on apuväline niin aineiston tekijälle asiasanoitukseen kuin aineiston etsijälle aihekohtaiseen tiedonhakuun. Sanasto parantaa ja helpottaa tiedon löydettävyyttä, sillä se toimii yhteisenä kielenä tiedontallentajille sekä tiedonhakijoille. (Kansalliskirjasto 2015b.) Hakusanoiksi muodostuivat ”toisen asteen koulutus”, ”ammattillinen koulutus”, ”lukio”, ”koulupudokkaat”, ”keskeyttäminen”, opintojen keskeyttäminen”, ”ennaltaehkäisy” ja ”ehkäisy”. Englanninkielisten hakusanojen valinnassa hyödynsimme MOT-kielikonetta. Hakusanoiksi valikoituivat seuraavat: "early leaving from education", "dropout", "upper secondary school", "vocational education", "high school" ja "prevention".

Aineistoa lähdettiin ensin etsimään kymmenen vuoden aikarajauksella ja tällä vuosirajauksella edettiin aina koko tekstin tarkasteluun asti. Kymmenen vuoden aikarajauksella saatiin paljon relevanttia aineistoa, mutta analyysivaiheeseen menevän aineiston määrä nousi niin suureksi, että aikarajasta oli syytä kaventaa. Suuren aineistomäärän lisäksi kymmenen vuoden aikarajaus herätti pohdintaa luotettavuudessa; toisen asteen koulutukseen liittyvässä aiheessa vanhempi tutkimustieto ei välttämättä olisi enää nykypäivänä sovellettavissa erilaisten koulutukseen kohdistuneiden uudistusten vuoksi. Näin ollen aineistoa päädyttiin etsimään viimeisen viiden vuoden ajalta (2013–2017), jotta tutkimustieto olisi mahdollisimman ajankohtaista ja sovellettavissa nykypäivään.

5.3 Tiedonhaun kuvaaminen tietokannoittain

Pyrkimyksenä oli saada mahdollisimman kattava ja monipuolinen aineisto, useaa tietokantaa hyödyntäen. Informaatikon suositusten mukaan aineistoa päädyttiin etsimään ARTO-, Melinda-, Medic-, Eric- ja Google Scholar-tietokannoista. ARTO-tietokanta on kotimaisten artikkeli- ja monografia-artikkelien viitetietokanta (Kansalliskirjasto 2015a). Melindasta löytyy useimpien suomalaisten kirjastojen yhteistietokanta (Melinda 2017) ja Medic puolestaan sisältää suomalaisia lääke- ja hoitotieteellisiä julkaisuja (Medic n.d). Eric on kansainvälinen verkkokirjasto, joka pohjautuu koulutukseen liittyvään kirjallisuuteen (Eric n.d). Google Scholar on hakukone Googlen luoma oma hakukonesovellus, jonka avulla voi tehdä tieteelliseen kirjallisuuteen kohdistuvia hakuja (Oulun yliopisto 2017).

Melinda-tietokannasta aineistoa haettiin perushaussa alla olevan taulukon mukaisilla hakusanoilla. Tuloksia saatiin 49 ja rajaamalla hakutulosta aikarajan mukaan, saatiin 10 tulosta, joista yhdeksän meni tiivistelmätason tarkasteluun. Tiivistelmätason tarkastelussa karsittiin kolme aineistoa pois aiheeseen kuulumattomina, jolloin koko tekstin tarkasteluun päätyi kuusi aineistoa.

Arto-tietokannasta aineistoa haettiin tarkennetussa haussa (hakusanat taulukossa). Vuosirajaukseksi asetettiin 2013–2017 ja hakutyypinä käytettiin sanahakua. Otsikkotason tarkasteluun saatiin kahdeksan tulosta, joista tiivistelmätason tarkasteluun valittiin kaksi aineistoa. Tiivistelmätason tarkastelussa toinen aineisto jouduttiin karsimaan pois verkkolinkin toimimattomuuden vuoksi. Tiivistelmätason tarkasteluun valittu aineisto otettiin myös koko tekstin tarkasteluun.

Medicistä ei saatu yhtään tulosta määritetyillä hakusanoilla. Hakuvariaatioita tarkennetussa haussa muutettiin useaan kertaan ja asiasanoilla "student dropouts" ja "opintojen keskeyttäminen" löysimme 16 tulosta, mutta nekin eivät vastanneet muita sisäänottokriteereitä. Medicistä ei siis saatu katsaukseen yhtään aineistoa.

Eric-tietokannassa suoritettiin kokeellista tiedonhakua aikaisemmin määritetyillä englanninkielisillä hakusanoilla. Opinnäytetyökysymykseen parhaiten vastaavat tulokset saatiin kuitenkin Eric-tietokannan itse ehdottamia asiasanoja käyttäen. Lopullinen tiedonhaku Eric:ssä tehtiin hakusanoilla "dropout prevention", "vocational education" ja "upper secondary education" Viiden vuoden aikarajauksella saatiin kaksi tulosta, joista kumpikin meni tiivistelmätason sekä koko tekstin tarkasteluun.

Google scholarista haettiin tarkennetussa haussa niin, että hakusanojen "opintojen keskeyt*" ja "ammatilli* koulutu*" tuli esiintyä kaikissa aineistoissa eli tarkennetun haun kohdassa "kaikilla sanoilla", sekä lisäksi ainakin toinen sanoista "ehkäis*"tai "ennaltaehkäis*". Lisäksi ulos rajattiin "opinnäytetyö"-sanalla esiintyvät tulokset, sillä kokeellisessa haussa lähes puolet hakutuloksista olivat ammattikorkeakoulujen opinnäytetöitä, jotka eivät kuuluneet sisäänottokriteereihin. Tuloksia saatiin aikarajan puitteissa 37 otsikkotason tarkasteluun, joista 19 meni tiivistelmätason tarkasteluun ja kolme koko tekstin tarkasteluun. Manuaalinen haku tehtiin hakukone Googlessa sekä ja Google scholarissa. Hakua tehtiin useilla erilaisilla hakuvariaatioilla ja Google scholarin kautta katsaukseen päätyi analysoitavaksi yksi aineisto.

Taulukko 7. Tiedonhaku tietokannoittain, aikarajaus 2013–2017

TIETOKAN TA	HAKUSANAT	OTSIKO N TARK ASTE LU UN	TIIVIST ELMÄN TARKA STELU UN	KOKO TEKSTI TARKAST ELUUN	KATSAU KSEEN ANALYS OITAVAK SI
Melinda	Perushaku: (("toisen asteen koulutu?" OR "ammatilli? koulutu?" OR lukio?) AND (koulupudok? OR keskeyt? OR "opintojen keskeyt?") AND (ennaltaehkäis? OR ehkäis?)) – (("student dropout" OR "early leaving") AND ("vocational education" OR "high school" OR "upper secondary education") AND (prevention))	10	9	6	5
Arto	Tarkennettu haku: ("toisen asteen koulutu?" OR "ammatilli? koulutu?" OR lukio?) AND (koulupudok? OR keskeyt? OR "opintojen keskeyt?") AND (ennaltaehkäis? OR ehkäis?) – Tarkennettu haku: ("dropout" OR early leaving) AND ("vocational education" OR "high school" OR "upper secondary education") AND (prevention OR "dropout prevention")	8	2	1	0
Medic	("toisen asteen koulutu*" OR "ammatilli* koulutu*" OR lukio*) AND (koulupudok* OR keskeyt* OR "opintojen keskeyt*") AND (ennaltaehkäis* OR ehkäis*)	0	0	0	0
Medic	"opintojen keskeyttäminen" – "student dropouts"	16	0	0	0
Eric	Perushaku: "Dropout prevention" AND "vocational education" AND "upper secondary education"	2	2	2	1
Google Scholar	ammatilli* koulutu*AND opintojen keskeyt*, ennaltaehkäis* OR ehkäis*, -opinnäytetyö	37	19	3	0
Manuaali-haku					1

5.4 Hyväksytyjen aineistojen kuvaaminen

Kirjallisuuskatsaukseen analysoitaviksi aineistoiksi valikoitui tarkkojen kriteereiden jälkeen seitsemän aineistoa. Aineistoista kaksi oli englanninkielistä ja viisi suomenkielistä. Julkaisuvuodet ajoittuvat vuosien 2013 ja 2017 sisään. Aineistotyyppinä oli raportti, pro-gradu -tutkielma, käsikirja, hankkeen arviointiraportti, hankkeen julkaisu sekä artikkeli. Hyväksytyt aineistot on esitetty yksityiskohtaisemmin alla olevassa taulukossa.

Taulukko 8. Aineiston esittely

Aineiston nimi	Tekijä/julkaisija	Julkaisuvuosi	Aineiston tyyppi	Julkaisukieli
Ammatillisen koulutuksen läpäisyn tehostamisohjelma vuosina 2011-2012	Vehviläinen, J. & Koramo, M.	2013	Raportti	Suomi
Opintojen negatiivinen keskeyttäminen ammatillisessa koulutuksessa - Ryhmänohjaajan näkökulma.	Romakkaniemi, T.	2013	Pro-gradu -tutkielma	Suomi
Rakennuspalikoita ohjauksen arkeen ja opiskeluun ammatillisessa koulutuksessa	Akanyildiz, K. & Puhakka, N.	2013	Käsikirja	Suomi
Ammatillisen koulutuksen läpäisyn tehostamisohjelma	Ahola, S., Saikkonen, L. & Valkoja-Lähteenmäki, L.	2015	Hankkeen arviointiraportti	Suomi
Läpäisyn tehostamisohjelman historiikki – muistikuvia ja hyviä käytäntöjä	Vehviläinen, J.	2015	Hankkeen julkaisu	Suomi
Tackling early leaving from Education and Training in Europe – Strategies, policies and measures	European Commission, EACEA, Eurydice & Cedefop	2014	Raportti	Englanti
Student dropout in upper secondary education in Norway: A challenge to the principles of the welfare state?	Halvorsrud, K.	2017	Artikkeli	Englanti

5.5 Aineiston analyysi

Aineiston analyysissä aineistoa luetaan huolellisesti, tekstiä järjestellään, sekä sen sisältöä eritellään ja jäsenellään. Analyysivaiheessa tekstin sisältöä voidaan myös luokitella eri aiheiden ja teemojen mukaan. (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2006.) Työssämme aineiston analyysimenetelmäksi valikoitui teemoittelu. Teemoittelun avulla materiaalista pyritään havainnoimaan toistuvia ja yhdistäviä tekijöitä, jotka sitten kootaan yhteisen nimittäjän eli teeman alle. Teemalla tarkoitetaan tiettyä keskeistä piirrettä tai aihetta, joka toistuu aineistossa. (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2006; Hirsjärvi & Hurme 2004.)

Analyysivaiheessa perehdyimme aineistoon huolellisesti. Aineistosta luettiin sisällysluettelon perusteella tarkoituksenmukaisimmat luvut. Lukemisen lomassa teimme molemmat itsenäisesti muistiinpanoja aineistossa mainituista ennaltaehkäisyn keinoista. Kun aineistot oli käyty läpi, yhdistettiin molempien tekemät muistiinpanot ja aloimme tarkastella löydettyjä ennaltaehkäisyn keinoja kokonaisuutena. Löydöksistä tehtiin synteesi lajittelemalla tiettyjä toistuvia teemoja yhteen. Näin saatiin muodostettua seitsemän erilaista toistuvaa teemaa aineistossa. Teemojen alle muodostui myös alateemoja, jotka muodostettiin samalla periaatteella tuomalla yhteen useassa aineistossa esiin nousseita aiheita. Teemoja ja näiden alateemoja sisältöineen pohdittiin useaan kertaan ja apuna tässä käytettiin muun muassa ajatuskarttoja. Synteesivaiheessa hyödynsimme myös visuaalisia värikoodeja helpottaaksemme teemoittelua.

5.6 Luotettavuus ja eettiset kysymykset

Opinnäytetyössä luotettavuuden ja eettisten kysymysten tulee kulkea mukana kaikissa opinnäytetyöprosessin vaiheissa aina suunnittelusta raportointiin. Hyvän tieteellisen käytännön toimintatapoihin kuuluvat ennen kaikkea rehellisyys, tarkkuus, huolellisuus, lähteenä käytettyjen aineistojen kunnioitus sekä eettisesti kestävä tiedonhankinta-, tutkimus- ja arviointimenetelmät. (Jyväskylän yliopisto n.d.; Koppa 2009.)

Kuvailevassa kirjallisuuskatsauksessa luotettavuus ja eettiset kysymykset nousevat vahvasti esille, sillä kyseessä on varsin avoin ja väljä tutkimusmenetelmä, jossa tutkijan tekemät valinnat ohjaavat pitkälti työn kulkua. Tutkijan ei pidä antaa omien ennakkokäsitysten ja asenteiden vaikuttaa tutkimuskysymyksen määrittelyyn tai aineiston valintaan. Tutkimuskysymyksen tulee olla selkeästi esitetty ja perusteltu sekä aineiston valintaan vaikuttavat tekijät tarkasti eritelty ja raportoitu. (Kangasniemi ym. 2013, 297–298.) Myös sisäänotto- ja poisjättökriteereiden määrittely ennen lopullisen aineiston valintaa on tärkeää luotettavuuden kannalta, sillä niiden avulla voidaan karsia epäpätevät aineistot pois. (Niela-Vilén ym. 2016, 26–27.)

Opinnäytetyökysymyksen muodostamiseen vaikutti ennen kaikkea tilaajan tarve. Kysymys on esitelty ja sen valinta perusteltu luvussa neljä. Ensimmäisten tiedonhakujen kohdalla sisäänotto- ja poisjättökriteerit olivat hyvin väljät, jotta nähtiin, millaisia aineistoja eri tietokannoista alkaisi löytyä. Kangasniemi ja kumppanit (2013, 296) mainitsevat artikkelissaan kriteereiden ja perustelujen tarkentuvan tiedonhaun edetessä ja näin myös tämänkin työn kohdalla kriteerit tarkentuivat lopulliseen muotoon vasta useamman haun jälkeen.

Työssä on tuotu yksityiskohtaisesti ilmi eri työvaiheet ja tulokset on koottu selkeästi taulukoihin. Myös kirjallisuuskatsauksen vaiheet on hyvin jäsennely, mikä osaltaan lisää myös työn luotettavuutta (Kangasniemi ym. 2013, 292). Aineistojen hakuprosessit ja käytetyt hakutermit on myös kuvattu hyvin tarkasti, jotta tiedonhaku olisi myöhemmin toistettavissa. Toistettavuus onkin tutkimuksen luotettavuuden kannalta ensiarvoisen tärkeää (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2007, 227). Hyvin valituista hakutermeistä ja luotettavuudesta kertoo osaltaan myös se, että samat asiat toistuivat eri lähdemateriaaleissa aineiston analyysivaiheessa.

Kirjallisuuskatsauksessa on käytetty viittä eri luotettavaa tietokantaa, mikä on mahdollistanut monipuolisen aineiston löytymisen. Tietokantojen erilaisuus on tuonut osaltaan myös haasteita luotettavuuden ja hakutulosten vertailtavuuden kannalta, sillä jokaisen tietokannan hakumenettely toimii hieman eri periaatteella, olipa kyseessä perushaku tai tarkennettu haku. Eri tietokannoista on jouduttu hakemaan aineistoja eri hakusanoilla ja eri hakumenetelmiä / hakumääritelmiä käyttäen. Näin ollen ei voida olla täysin varmoja siitä, että valitut hakusanat ja -menetelmät olisivat olleet juuri kyseiseen tietokantaan täysin optimaaliset, vaikka niin sanottuja testihaikuja tehtiinkin useita. Tätä mahdollista epäkohtaa on kuitenkin pyritty minimoimaan hyödyntämällä ammattikorkeakoulun informaation ammattitaitoa. Informaatikko avusti tietokantojen ja hakutermin valinnoissa ja ohjeisti tietokantojen käytössä. Myös alan kirjallisuutta (muun muassa Tutki ja kirjoita – Hirsjärvi, Remes & Sajavaara) hyödynnettiin tiedonhaun onnistumisessa.

Kirjallisuuskatsauksessa käytetyt lähteet ovat luotettaviksi todettuja, ajantasaisia ja kansainvälisiä. Lähdekriittisyys on ollut työn luotettavuuden kulmakivi ja se on ollut mukana aineiston valinnassa heti otsikkotason tarkastelusta lähtien. Luotettavuuteen ovat vaikuttaneet ennen kaikkea sivusto, millä aineisto on julkaistu, julkaiseva taho, tekijät, julkaisuvuosi sekä aineistoon käytetyt lähteet ja niihin viittaaminen. Aineiston ajantasaisuus on luotettavuutta lisäävä tekijä (Hakala 2004, 93), minkä vuoksi kirjallisuuskatsauksen vuosirajaukseksi asetettiin viisi vuotta (2013–2017). Tällä varmistetaan löytyneiden tulosten, eli ennaltaehkäisyn keinojen, olevan mahdollisimman ajantasaisia ja sovellettavissa nykyhetken koulutusjärjestelmään.

Kuten kirjallisuuskatsaukseen valikoidusta aineistostakin on nähtävissä, on kyseisestä aiheesta saatavilla todella vähän virallista tutkimustietoa. Suurin osa löydetyistä aineistoista oli erilaisiin hankkeisiin tai ohjelmiin liittyviä julkaisuja. Aineistoissa ilmi tuodut ennaltaehkäisykeinot ja niiden toimivuus perustuvat pitkälti hankkeiden omiin kuvauksiin, mikä herättää pohdintaa luotettavuudesta. Kirjallisuuskatsaukseen valitut aineistot on kuitenkin pyritty valitsemaan julkaisijatahon mukaan luotettavasti ja tulosten luotettavuutta puoltaa myös se, että analysoitujen aineistojen tuloksista nousi esille hyvin pitkälle samoja ennaltaehkäisyn keinoja.

Aineistojen kansainvälisyys toi työhön uusia näkökulmia, mutta aiheen liityessä koulutukseen, siihen liittyi myös haasteita. Koulutusjärjestelmät ovat eri maiden välillä hyvin erilaisia, joten haasteita aiheutti ensinäkkin hakutermin ”toisen asteen opinnot” kääntäminen englanniksi, sekä se, kuinka hyvin käännetty termi vastasi käytännöntasolla Suomen toisen asteen opintoja. Käännösten muodostamisessa auttoi luotettavat sanakirjat, kuten MOT-kielikone sekä koulumme informaattikko. Kielirajauksena työssä oli suomi ja Englanti. Hyvä kielitaito auttoi englanninkielisten lähteiden lukemista, vaikkakin tieteellisen aineiston suomentaminen ja tulkitseminen oli myös ajoittain haastavaa.

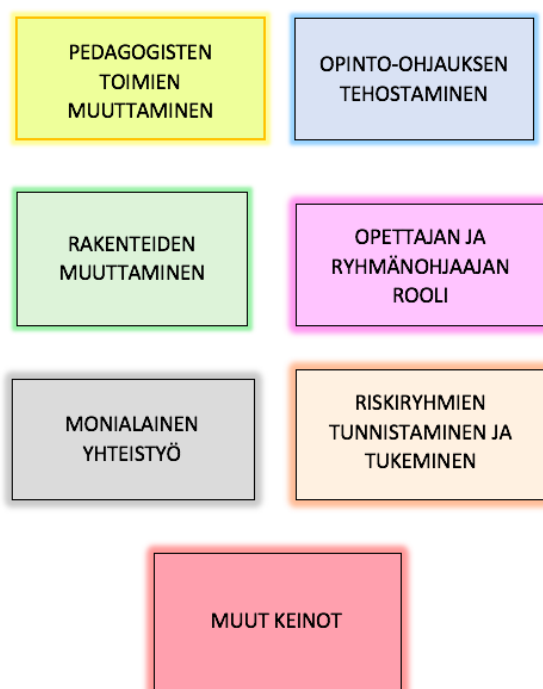
Monet edellä mainitut tekijät vaikuttavat siihen, millaista aineistoa kirjallisuuskatsaukseen lopulta on valittu. Työstä on myös voinut jäädä hyviä aineistoja pois monesta käytännön syystä. Hakuprosessiin täytyi esimerkiksi laatia tarkat kriteerit, etteivät aineistomäärät olisi nousseet ylitsepääsemättömän suuriksi ja aineistojen saatavuus rajoitti usean aineiston kohdalla niiden valitsemista tarkempaan analyysiin.

Eettinen periaate ”lähteenä käytetyn aineiston kunnioitus” tulee työssä ilmi siinä, ettei muiden tekstejä ole plagioitu, vaan se on omin sanoin kirjoitettua ja lähteenä käytetyt aineistot on merkitty tekstiin viittein ja lähdeluetteloon ammattikorkeakoulun ohjeen mukaisesti. Luotettavuutta lisäävänä tekijänä pidämme opinnäytetyön tekemistä työparina. Erityisesti tämä korostui kirjallisuuskatsauksen tiedonhakuprosessissa ja aineistojen valinnassa. Hakuprosessia ja aineiston valintaa teki kaksi ihmistä, jolloin todennäköisyys optimaalisten aineistojen löytymiselle ja valitsemiselle kasvoi.

Opinnäytetyön teoriaosuuteen käytetyt lähdeaineistot valittiin huolella luotettavia lähteitä käyttäen ja aikarajauksen suhteen pyrkimys oli käyttää alle 10 vuotta vanhoja julkaisuja. Muutaman yksittäisen aineiston kohdalla tehtiin poikkeus ja mukaan hyväksyttiin vanhempiakin julkaisuja. Näiden vanhempien julkaisujen mukaan hyväksymistä puolsi kuitenkin se, että lähteet olivat luotettavaksi todettuja, tieto kyseisistä lähteistä oli laadultaan aikaa kestävä ja kyseistä tietoa ei löytynyt uudemmista lähteistä tai ainaakaan yhtä luotettavista sellaisesta.

6 ENNALTAEHKÄISYKEINOJA OPINTOJEN KESKEYTTÄMISEEN TOISEN ASTEEN OPINNOISSA

Analysoitavien aineistojen pohjalta aineiston pääteemoiksi muodostuivat pedagogisten toimien muuttaminen, rakenteiden muuttaminen, monialainen yhteistyö, opinto-ohjauksen tehostaminen, opettajan ja ryhmänohjaajan rooli sekä riskiryhmien tunnistaminen ja tukeminen. Yksittäisiä ennaltaehkäisykeinoja löytyi paljon myös pääteemoiksi muodostuneiden aiheiden ulkopuolelta ja ne on esitetty kohdassa ”muut keinot”. Analyysin avulla muodostuneet pääteemat on esitetty alla olevassa kuvassa.

Kuva 3. Analyysin pääteemat

6.1 Rakenteiden muuttaminen

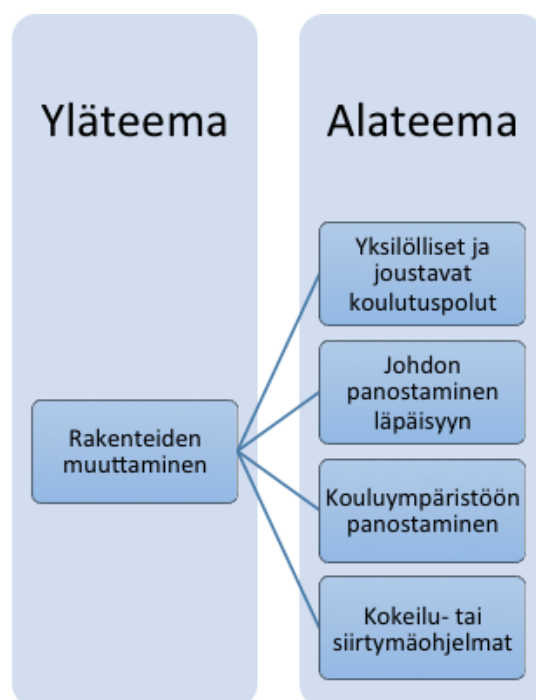
Koulutuspolkujen muuttaminen entistä joustavampaan ja yksilöllisempään suuntaan nähtiin merkittävänä tekijänä opintojen keskeyttämisen ehkäisyssä. (European Commission, EACEA, Eurydice & Cedefop 2014, 59; Vehviläinen 2015, 20; Ahola, Saikkonen & Valkoja-Lähtenmäki 2015, 71, 88; Vehviläinen & Koramo 2013, 39–40, 110). Joustavuus voi näkyä siirtymän helpottamisena perusasteelta toiselle asteelle, tai oppilaitoksen sisällä eri koulutuslinjojen välillä (European Commission ym. 2014, 59). Joustavuus näkyy myös siinä, että koulutus voi tapahtua erilaisissa muodoissa, kuten etäopintoina, ohjattuna verkko-opiskeluna, laajennettuna työssäoppimisena tai muokkaamalla opintoja yksilöllisemmäksi henkilökohtaisen opintosuunnitelman avulla (Ahola ym. 2015, 71, 88). Opiskelijan tulisi

myös pystyä joustavammin valitsemaan kursseja muista tutkinnoista joko oman oppilaitoksen sisältä tai vaihtoehtoisesti jostain toisesta oppilaitoksesta (Vehviläinen & Koramo 2013, 39–40).

Työvaltaistaminen, käytännönläheisyys ja työssäoppimisen lisääminen nähtiin monessa aineistossa keinona keskeyttämisen ehkäisyssä (Ahola ym. 2015, 88; Vehviläinen 2015, 20; Halvorsrud 2017, 308). Yksilöllisyys tulisi näkyä sekä hitaampien, että nopeampien oppijoiden huomioimisessa (Vehviläinen & Koramo 2013, 110). Ryhmien tulisi olla tarpeeksi pieniä, jotta kaikille voitaisiin taata yksilöllinen oppimispolku (Akanyildiz & Puhakka 2013, 22).

Tärkeä osa keskeyttämistä on myös oppilaitoksen johdon panostus keskeyttämisen ehkäisyyn. Koulutuksen järjestäjätaholla tulisi olla selkeä tavoite ja halu asian edistämiseksi. Hyvinvoiva oppimisympäristö lisää kouluviihtyvyyttä ja siihen vaikuttavat muun muassa koko koulun hyvä yhteishenki, viihtyisät tilat ja oppimisympäristöt. (Vehviläinen & Koramo 2013, 67, 88; Vehviläinen 2015, 22, 116.)

Yhtenä keinona keskeyttämisen vähentämiseen voitiin nähdä myös erilaiset kokeilu- tai siirtymäohjelmat. Näiden ohjelmien avulla nuoret pääsevät suunnittelemaan alan valintaansa ja kokeilemaan eri kursseja, sekä näkemään eri ammatteja esimerkiksi yritysvierailujen, työkokeiluiden ja työpaikkojen avulla. Nuori voi ohjelman aikana nostaa omia arvosanojaan sekä kehittää omia opiskelutaitojaan. (European Commission ym. 2014, 119–120; Akanyildiz & Puhakka 2013, 22.) Alla olevassa kuvassa on lajiteltu rakenteiden muuttamisen neljä alateemaa.

Kuva 4. Rakenteiden muuttaminen.

6.2 Pedagogisten toimien muuttaminen

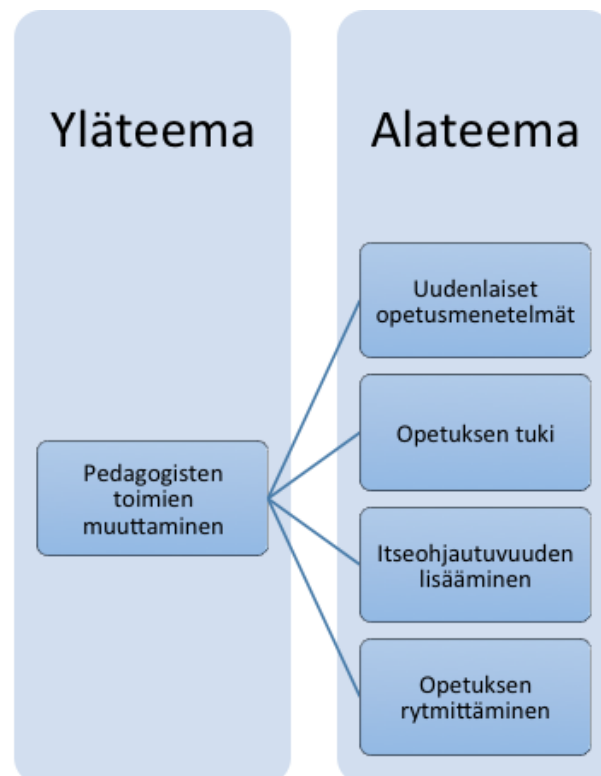
Uusien opetusmenetelmien käyttäminen nähtiin yhtenä tekijänä opintojen keskeyttämisen ehkäisyssä. Erityisesti sosiaalisen median ja mobiilisovellusten käyttö, digitaalisten oppimislustojen omaksuminen sekä internetin hyödyntäminen nähtiin opiskelijoita motivoivina opetusmenetelminä (Ahola ym. 2015, 88–89; Vehviläinen 2015, 20; Akanyildiz & Puhakka 2013, 22; Vehviläinen & Koramo 2013, 112.) Sosiaalista mediaa voidaan käyttää opetuksen ja ohjauksen tukena, sekä tehokkaan tiedottamisen kanavana. Tästä hyvänä esimerkkinä on luokan oma Facebook-ryhmä. (Akanyildiz & Puhakka 2013, 22.) Opetukseen ja oppimisympäristöön tulisi miettiä uusia ja erilaisia vaihtoehtoja, sillä perinteinen luokahuoneessa tapahtuva opetus ei useinkaan motivoi nuoria (Ahola ym. 2015, 88; Vehviläinen 2015, 20, 112).

Opiskelijoiden motivaation on todettu kasvavan sitä mukaa, mitä enemmän he kokevat pystyvänsä vaikuttamaan koulun toimintaan ja opetuksen sisältöön. Opetuksessa opiskelijoita voitaisiin osallistaa entistä enemmän ottamalla heidät mukaan suunnitteluun, opetuksen toteutukseen sekä arviointiin. (Vehviläinen 2015, 18.) Myös opetuksen työvaltaistaminen, sekä muun muassa PBL eli problem based learning voivat olla keinoja muuttaa opetusta opiskelijaa kiinnostavampaan suuntaan (Vehviläinen & Koramo 2013, 42).

Opintojen edistymisen kannalta olisi tärkeää, ettei opiskelijalla jäisi suorituksia rästiin, jolloin niistä voi ajan saatossa syntyä ylitsepääsemättömältä tuntuva este. Monet opiskelijat tarvitsevat tukea opintojen etenemisessä, ja tähän nähtiin yhtenä ratkaisukeinona niin kutsutut rästipajat. Rästipajat ovat eräänlaisia oppimisen tukipisteitä, joissa opiskelijat voivat suorittaa tekemättä jääneitä opintoja, sekä saada apua ja tukiovetusta tehtävien tekoa varten. Toiminta voi olla yksilö- tai pienryhmäohjausta ja tukipisteissä voidaan käsitellä kaikenlaisia oppimiseen tai opiskeluun liittyviä ongelmia. (Ahola ym. 2015, 89; Akanyildiz & Puhakka 2013, 21, 23; Vehviläinen & Koramo 2013, 112.) Kohdennettua tukea ja ohjausta voidaan antaa myös mentoritoiminnan avulla, jolloin nuori voi saada tukea ja ohjausta esimerkiksi harjoittelun aikana (European Commission ym. 2014, 123).

Rästipajojen tarpeellisuus on usein seurausta opiskelun hallinnan kadottamisesta sekä ohjauksen puutteesta. Opiskelijan itseohjautuvuutta ja opiskelujen hallintaa tulisikin siksi pyrkiä lisäämään. (Vehviläinen 2015, 18; Vehviläinen & Koramo 2013, 51, 53.) Opiskelijan hallintaa omista opinnoista tulisi vahvistaa, jotta nuori itse olisi tietoinen omista tavoitteistaan, suorituksistaan ja tulevista opinnoistaan. Opiskelijalle tulisi luoda selkeä kuva siitä, mitä aiheita ja millä aikataululla hän kussakin vaiheessa opiskelee, mitä tehtäviä hänellä on mahdollisesti rästissä ja miten niitä lähdetään työstämään eteenpäin. Tehokkainta opintojen seuraaminen ja ohjaus on silloin, kun se on ennakoivaa, eikä opinnoissa jälkeen jäämistä pääse tapahtumaan. (Vehviläinen & Koramo 2013, 51, 53.)

Koulupäivien ja -viikkojen rakenteella on myös merkitystä opintojen keskeyttämisen ennaltaehkäisyssä. Opetus olisi syytä järjestämään niin, että se olisi säännöllistä ja etenisi ilman turhia katkoksia (Ahola ym. 2015, 71; Vehviläinen 2015, 20). Koulupäivien pituudella on myös nähty olevan merkitystä, sillä liian lyhyet, muutaman tunnin, koulupäivät madaltavat monen opiskelijan kynnystä jäädä kotiin. (Ahola ym. 2015, 71). Vehviläisen (2015, 20) mukaan koululla vietetty aika tulisi käyttää tehokkaasti hyödyksi ja tällöin opiskelijoilla pitäisi olla riittävästi tekemistä. Alla olevassa kuvassa on kuvattu pedagogisten toimien muuttamisen neljä alateemaa.

Kuva 5. Pedagogisten toimien muuttaminen

6.3 Opettajan ja ryhmänohjaajan rooli

Vehviläinen ja Koramo (2013, 110) korostavat opettajien merkitystä keskeisimpänä ryhmänä opintojen läpäisyn tehostamisessa. Opettajien kouluttaminen asian tiimoilta nähtiinkin oleellisena keinona ennaltaehkäistä opintojen keskeyttämistä. Opettajien ymmärtämystä opintojen keskeyttämiseen johtavista syistä, keskeyttämistä ennakoivista merkeistä, varhaisesta puuttumisesta sekä opettajan roolista tuen antajana tulisi lisätä. (Ahola ym. 2015, 88; European Commission ym. 2014, 59, 122; Halvorsrud 2017, 310.) Opettajille tulisi järjestää didaktiivisia pajoja, eli pajoja, jossa paneudutaan siihen, millaista on hyvä opetus (Ahola ym. 2015, 88). Koulutuksissa tärkeinä teemoina olisivat ryhmäyttäminen (Akanyildiz & Puhakka

2013, 23) sekä erilaisten kulttuurien ja uskonnollisten näkemyksien kohtaaminen (Halvorsrud 2017, 310). Vehviläinen ja Koramo (2013, 110–111) näkevät opettajien kouluttamisen lisäksi tärkeänä asiana opettajien työhyvinvointiin panostamisen.

Opetushenkilökunnasta ryhmänohjaajat nähdään useassa aineistossa tärkeimmässä roolissa nuoren kannalta. Heillä nähdään olevan suuri merkitys opintojen keskeyttämisen ennaltaehkäisyssä, minkä vuoksi ryhmänohjaajan rooliin liittyvät koulutukset olisivat tarpeen ohjauksen laadun parantamiseksi. (Ahola ym. 2015, 68; Vehviläinen & Koramo 2013, 109.) Akanyildiz ja Puhakka (2013, 23) näkevät erityisen tärkeänä ensimmäisen vuosikursin ryhmänohjaajat, joille esimerkiksi työnohjaus voisi olla hyödyksi. Ohjauksen yhtenä osana tulisi olla opiskelijan ongelmien tunnistaminen sekä niihin puuttuminen. Tarvittaessa ryhmänohjaajan tulisi osata ohjata opiskelija eteenpäin tarvitsemansa avun piiriin. (Vehviläinen & Koramo 2013, 109.)

Ryhmänohjaajan rooli korostuu myös opintojen etenemisen seurannassa (Vehviläinen 2015, 18; Vehviläinen & Koramo 2013, 60; Romakkaniemi 2013, 63–65). Opintojen etenemisen seuranta helpottavat nykyään monet sähköiset seurantajärjestelmät. Seurantaan tulisi kuulua myös opiskelijan poissaolojen seuranta ja ryhmänohjaajan tulisi tarvittaessa puuttua niihin. On tärkeää, että ryhmänohjaaja tunnistaa erilaisia riskitekijöitä, jotka voivat vaikuttaa opintojen keskeytymiseen. Heikosta opiskelumennestyksestä kertovat esimerkiksi alhaiset arvosanat ja heikko tuntiosaaminen. Opinnoissa jälkeen jääminen on myös asia, johon ryhmänohjaajan tulisi kiinnittää huomiota. Olennaista riskien huomioinnin jälkeen on varhainen puuttuminen, sekä yhteys huoltajiin, jos nuori on vielä alaikäinen. (Romakkaniemi 2013, 63–65.)

Nuoren tarvitessa tukea opinnoissaan, on tärkeää, että ryhmänohjaaja vastaa nuoren tuen tarpeisiin kokonaisvaltaisesti ja yksilöllisesti. Ryhmänohjaaja voi hyödyntää tässä jo peruskoulusta saatua tietoa nuoresta. Ryhmänohjaajan tulisi huolehtia oman ryhmänsä nuorista, erityisesti jos nuori tippuu pois muun ryhmän tahdista. Ryhmänohjaajan tulisi myös luoda turvallisuuden tunnetta nuorille asettamalla selkeät rajat ja rutiinit. Näin ohjaaja osoittaa myös välittävänsä nuorista. Nuorille luotujen oppimisen tavoitteiden tulisi olla realistisia ja elämäntilanteeseen sopivia. Ryhmänohjaajan tulisi myös tiedottaa opiskelijoille ajankohtaisista asioista. (Romakkaniemi 2013, 60–62, 64, 66–68, 71.)

6.3.1 Vuorovaikutuksen merkitys

Opintojen keskeyttämisen ennaltaehkäisyssä toimivien vuorovaikutussuhteiden on todettu olevan merkittäviä. Erityisesti opettajien ja opiskelijoiden välisen vuorovaikutuksen tulisi olla avointa ja jatkuvaa. (Vehviläinen 2015, 20; Vehviläinen & Koramo 2013, 109.) Opiskelijoiden mielestä hyvä opettaja on kärsivällinen, ymmärtäväinen ja hyväksyvä nuorta kohtaan.

Opettajan tulisi olla helposti lähestyttävä ja sellainen, jolle nuori uskaltaa mennä puhumaan asioistaan (Vehviläinen & Koramo 2013, 109–110; Romakkaniemi 2013, 51–52). Opettajan tulisi kohdata nuoret tasavertaisina, kuin yhteistyötiimin tai -projektin jäsenenä (Vehviläinen 2015, 20).

Opiskelijoiden ja opettajien välisessä vuorovaikutuksessa voidaan käyttää hyväksi jo aikaisemminkin mainittua sosiaalista mediaa, joka mahdollistaa tiiviimmän yhteydenpidon ja edistää ryhmän sisäistä aktiivisuutta ja yhteisöllisyyttä. Sen avulla voidaan myös motivoida nuoria pysymään koulussa (Vehviläinen & Koramo 2013, 44.) Ihannetilanteessa ryhmänohjaajan vuorovaikutus ei rajoittuisi vain opiskelijoihin, vaan hän olisi aktiivisessa vuorovaikutuksessa myös työelämän edustajiin, kollegoihinsa, nuorten vanhempiin sekä oppilashuoltoon (Romakkaniemi 2013, 55).

Ryhmänohjaajan tulisi tuntea ryhmänsä kokonaisvaltaisesti. Tässä korostuu alun hyvä perehdytys, sillä sen aikana ryhmän jäsenet oppivat tuntemaan toisensa. Ohjaajan olisi kuitenkin tärkeää olla yhteydessä ryhmäänsä koko opintojen ajan, eikä ryhmäyttäminen saisi jäädä vain opintojen alkuun. (Romakkaniemi 2013, 53; Ahola ym. 2015, 88). Ryhmänohjaajan tehtävänä on myös tukea opiskelijoiden motivaation kehittymistä ja pyrkiä luomaan ryhmään positiivinen ja kannustava ilmapiiri. Positiivinen, kannustava ja rento ilmapiiri ryhmään onnistutaan luomaan muun muassa huumorin avulla. (Romakkaniemi 2013, 68, 70.)

6.3.2 Opintojen alun merkitys

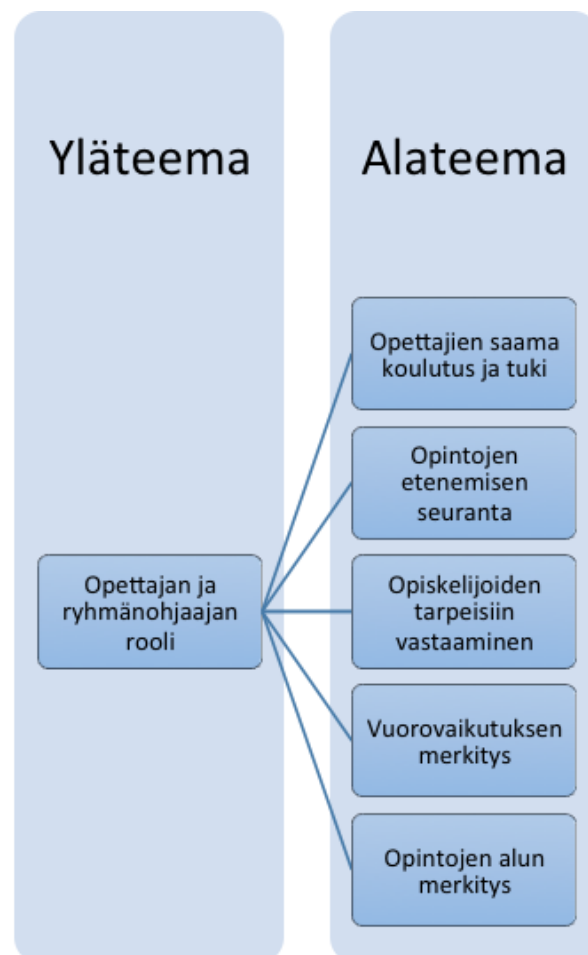
Opintojen ensimmäiset päivät ovat opintojen jatkumisen kannalta todella tärkeää aikaa. Silloin nuori tutustuu uuteen kouluunsa sekä luokkatovereihinsa ja saa jatkuvasti uutta tietoa opintoihin ja käytänteisiin liittyen. Aikaa voivat myös leimata monet muutokset, sillä moni nuori muuttaa pois lapsuudenkodistaan aloittaakseen opintonsa toisella paikkakunnalla. Osa keskeyttämisistä tapahtuukin heti opintojen alettua, mikä tarkoittaa, että nuoren kiinnittämiseen opintoihinsa tulisi panostaa merkittävästi. (Vehviläinen 2015, 30–31).

Opintojen alun ryhmäyttäminen on todella tärkeä keskeyttämisen ennaltaehkäisyn keino (Ahola ym. 2015, 88; Vehviläinen 2015, 18; Akanyildiz & Puhakka 2013, 22; Vehviläinen & Koramo 2013, 57). Ryhmäyttäminen voidaan järjestää erillisenä ryhmäyttämispäivänä, jolloin tehdään erilaisia tehtäviä ja leikkejä. Ryhmäyttämisen ansiosta ryhmä tutustuu toisiinsa ja oppii yhteistyön tärkeydestä. (Akanyildiz & Puhakka 2013, 22.) Ryhmään kiinnittymisen ansiosta nuori voi saada opiskelukavereiltaan vertaistukea opintojensa etenemisen aikana. Vertaistuki ja sen kehittäminen nähtiin myös yhtenä ennaltaehkäisyn keinona (Ahola ym. 2015, 88; Vehviläinen 2015, 22, 30.)

Ryhmäyttämisen tavoitteena on luoda ryhmähenkeä ja lisätä sitä kautta koulussa viihtyvyyttä. Sitä ja hyvän ilmapiirin luomista tulisi kuitenkin ylläpitää läpi opintojen. Ryhmäyttämisen lisäksi opintojen alussa korostuu

myös asioista tiedottaminen. Alun tiedottamisen aikana tulisi opinnoista pyrkiä kertomaan kokonaisvaltaisesti opiskelijoille. Nuorille tulisi kertoa muun muassa opinnon sekä tutkinnon vaatimuksista sekä esitellä koulua ja sen henkilökuntaa. (Vehviläinen & Koramo 2013, 57.) On kuitenkin tärkeää, että asioista tiedottamista ja ohjausta tapahtuu koko opintojen ajan, eikä vain opintojen alussa, sillä opiskelija ei voi sisäistää kaikkea kuulemaansa alun ”infotulvan” aikana. (Vehviläinen & Koramo 2013, 53.)

Ryhmänohjaajalla on merkittävä rooli ryhmäytymisen onnistumisessa sekä ryhmähengen luomisessa. (Romakkaniemi 2013, 54–55, 61). Olennaista on myös nuorten tarpeiden kartoittaminen heti opintojen alettua ja tämä voi tapahtua tasotesteillä sekä haastatteluilla. Haastatteleamalla ryhmänohjaaja saa käsityksen nuorten tuen tarpeista ja tutustuu nuoreen henkilökohtaisemmin. Myös erityisopettaja voi tehdä nuorille alkukartoitustestin, jossa kartoitetaan lukihäiriöt ja matemaattiset ongelmat (Akanyildiz & Puhakka 2013, 22). Alla olevassa kuvassa on koottuna opettajan ja ryhmänohjaajan roolin viisi alateemaa.

Kuva 6. Opettajan ja ryhmänohjaajan rooli

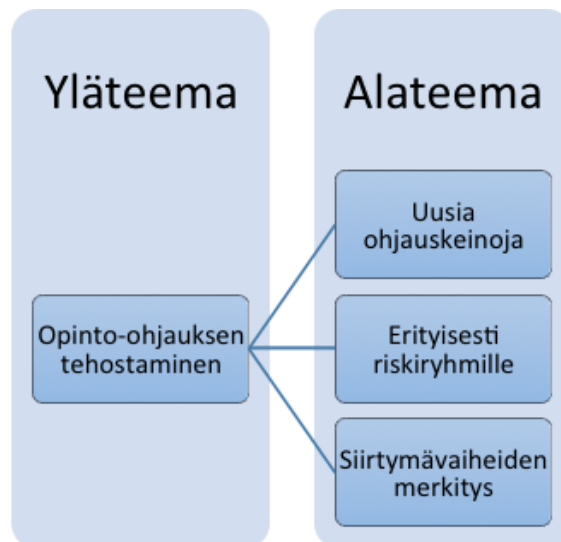
6.4 Opinto-ohjauksen tehostaminen

Kuten muutakin opetusta, myös opinto-ohjausta on syytä kehittää jatkuvasti, jotta sen hyöty opiskelijoille olisi mahdollisimman suuri. Opinto-ohjaus voisi olla paremmin mukana opintojen keskeyttämisen ennaltaehkäisyssä kehittämällä opettajien koulutusta ja uusia ohjauskeinoja sekä laajentamalla ohjauspalveluita. Myös koko opetussuunnitelman uudistaminen opinto-ohjauksen osalta nähdään tärkeänä keinona. Opinto-ohjauksessa voidaan myös hyödyntää uusia pedagogisia toimia, kuten luokkahuoneen ulkopuolista opetusta, esimerkiksi verkko-opetusta, opetuksen integrointia muihin opetettaviin aineisiin, opetuksen jakamista yksilö- ja ryhmäohjaukseen sekä ulkoisten ohjauspalveluiden käyttöä opetuksen tukena. (European Commission ym. 2014, 82–94.)

Opinto-ohjaus on tärkeää jokaiselle opiskelijalle, mutta erityisen paljon siitä hyötyvät opintojen keskeyttämisen suhteen riskiryhmiin kuuluvat henkilöt (Halvorsrud 2017, 307; European Commission ym. 2014, 82). Opiskelijat, jotka luetaan kuuluvan näihin riskiryhmiin tulevat sosioekonomiselta asemaltaan huono-osaisemmista perheistä, he ovat maahanmuuttaja- tai vähemmistötaustaisia tai heillä on selviä oppimisvaikeuksia (European commission 2014, 91).

Oman alan löytäminen on usealle nuorelle hyvin haastava tehtävä ja väärä alavalinta johtaa usein opintojen keskeyttämiseen. Tämän vuoksi peruskoulun loppuvaiheen tehostettu tuki sekä peruskoulun ja toisen asteen opintojen siirtymävaiheen tuki ovat isossa roolissa varhaisessa ennaltaehkäisyssä. Opinto-ohjaus on avainasemassa nivelvaiheen tuessa ja hyviksi keinoiksi ovat osoittautuneet perusopetuksen ammatinvalinnan ja yhteishaun tehostettu ohjaus. (Ahola ym. 2015, 88; Vehviläinen 2015, 18; European Commission ym. 2014, 84; Vehviläinen & Koramo 2013, 115–116.) Myös opinto-ohjauksen koulutusvalintoihin keskittyvät kurssit peruskoulussa on koettu tärkeiksi väärän alavalinnan ehkäisyssä (Romakkaniemi 2013, 307–308).

Ahola ja kumppanit (2015, 89), Vehviläinen (2015, 18) sekä European Commission ja yhteistyökumppanit (2014, 65) korostavat opinto-ohjauksen merkitystä siirtymävaiheessa toisen asteen opinnoista työelämään. Toimiviksi tukimuodoiksi opinto-ohjauksen osalta siirtymävaiheessa on havaittu muun muassa ura-moduuli eli tulevaan työuraan keskittyvä opintokokonaisuus, erilaisten työelämätaitojen opettelu, yrittäjyysopinnot, intensiivinen ohjaus työpaikan hankkimisessa sekä koulun ulkopuolisiin työelämän tapahtumiin, kuten uramessuille osallistuminen (European Commission ym. 2014, 84–94). Myös Vehviläinen ja Koramo (2013, 50) korostavat opinto-ohjauksessa tärkeiksi osa-alueiksi ammatinvalinta- ja uraohjausta sekä työelämävalmennusta. Alla olevassa kuvassa on koottu opinto-ohjauksen tehostamisen kolme alateemaa.

Kuva 7. Opinto-ohjauksen tehostaminen

6.5 Riskiryhmien tunnistaminen ja tukeminen

Vehviläinen ja Koramo (2013, 109) tuovat ilmi, miten tehokkaalla riskien tunnistamisella nuoren kokemiin ongelmiin pystytään puuttumaan hyvissä ajoin, ennen kuin ne pitkittyvät ja muuttuvat entistä monimutkaisemmiksi. Haasteita nuoren elämässä voi syntyä muun muassa elämänhallintaan tai opintosuorituksiin liittyen. Opettajien ja ryhmänohjaajien haasteena onkin entistä enemmän nuorten ongelmien havaitseminen, mutta myös niihin vastaaminen joko itse tai ohjaamalla nuori eteenpäin.

Korkeassa keskeyttämisriskissä olevien opiskelijoiden tunnistaminen nousee merkittäväksi keinoksi opintojen keskeyttämisen ennaltaehkäisyssä (Ahola ym. 2015, 95; European Commission ym. 2014, 61; Vehviläinen & Koramo 2013, 55; Halvorsrud 2017, 308). Poissaolojen ja keskeyttämisten syiden seuranta auttaa tunnistamaan riskiryhmiä (Ahola ym. 2015, 95). Ongelmien tunnistaminen voi tapahtua myös kykyarviointien tai haastatteluiden perusteella (European Commission ym. 2014, 61). Opiskelijan oppimisen tai motivaation haasteet tulisi huomioida mahdollisimman hyvissä ajoin. Riskien tunnistaminen on tärkeää, sillä nuori harvoin eroaa koulusta ilman ennakoivia merkkejä. Poissaolojen ja opinnoissa jälkeen jäämisen lisäksi koulussa viihtymättömyys on merkki, joka opettajan olisi huomattava. Huolen herääminen voi olla merkki siitä, että opiskelijalla ei ole kaikki hyvin. (Vehviläinen & Koramo 2013, 55, 60.)

Erialaisten seurantajärjestelmien perustaminen voi auttaa riskien tunnistamisessa. Esimerkiksi erilaisilla sähköisillä järjestelmillä voidaan seurata opiskelijan poissaoloja (European Commission ym. 2014, 61; Akanyildiz & Puhakka 2013, 22). Apuna voi myös olla laaja-alaisemmat ”hälytysjärjestelmät”. Niiden avulla voidaan huomata opiskelijan käytöksessä varhaisia merkkejä keskeyttämisaikeista. Yksinkertaisimmillaan hälytysjärjestelmillä

voidaan seurata opiskelijan poissaoloja, mutta yhtenä keinona on erillisen työryhmän perustaminen. Työryhmä keskustelee paljon poissaolevien opiskelijoiden kanssa, selvittää syyn poissaoloille, keskustelee vanhempien kanssa ja huolehtii, että nuoren saamat tuen tarpeet ovat riittäviä. (European Commission ym. 2014, 122.)

6.5.1 Varhainen puuttuminen

Varhaisen puuttumisen merkitystä korostetaan keskeyttämisen ennaltaehkäisyssä (Ahola ym. 2015, 89; Vehviläinen 2015, 18; Vehviläinen & Koramo 2013, 55; Halvorsrud 2017, 308). Huolen herättyä, tulisi opettajien osata ohjata opiskelija eteenpäin opiskelijahuollon palveluiden äärelle. On tärkeää kartoittaa tarkoin huolen syyt sekä niihin riittävät palvelutarpeet. Tämän vaiheen huomioiminen luokin merkittävän haasteen opettajan ja ryhmänohjaajan työlle. Varhaisen puuttumisen –toimintamallien kehittäminen on tärkeää, jotta opettaja tietää, missä vaiheessa ja minkä palveluiden äärelle opiskelija tulee ohjata. Tämän takia myös opiskelijahuollon palveluista tiedottaminen on oleellista. (Vehviläinen & Koramo 2013, 55–56.)

Opettajan herännyt huoli opiskelijasta voi johtaa myös tilanteen korjaamiseen. Opiskelijan opintosuunnitelmaa voidaan päätyä muokkaamaan yksilöllisemmäksi ottaen huomioon opiskelijan valmiudet sekä kiinnostuksen kohteet. Puuttuvien rästien suorittaa tuetaan ja motivaatio-ongelmien syyt selvittää. Varhainen puuttuminen mahdollistaa näin uuden alun asioiden perusteellisen kartoittamisen jälkeen. (Vehviläinen 2015, 33.)

Poissaolojen seuranta on samaan aikaan riskiryhmien tunnistamista sekä varhaista puuttumista. Opiskelijan poissaoloihin tulisi siksi puuttuakin riittävän varhain (Ahola ym. 2015, 89; Vehviläinen 2015, 18). Poissaoloihin voidaan kehittää toimintakaavio, jonka mukaan opettaja tietää, missä vaiheessa ottaa asia puheeksi opiskelijan tai hänen vanhempiensa kanssa (Akanyildiz & Puhakka 2013, 21). Myös opiskelussa ilmenevät ongelmat kuten oppimis- tai motivaatio-ongelmat tulisi huomioida ajoissa (Ahola ym. 2015, 89; Vehviläinen 2015, 18; Vehviläinen & Koramo 2013, 60).

Opiskelijan tuen tarpeet tulisi kartoittaa mahdollisimman varhain, jotta ongelmia ei pääsisi syntymään. Erityisopettajan tekemien alkukartoitustestien avulla oppimisen vaikeuksiin voidaan tarjota tukea hyvissä ajoin. Hyvä käytäntö on myös se, että terveydenhoitaja kutsuu kaikki uudet opiskelijat terveystarkastukseen heti ensimmäisen opintojakson aikana. (Akanyildiz & Puhakka 2013, 22.) Opettajien lisäksi myös muiden nuorten parissa työskentelevien henkilöiden ja tahojen, kuten terveydenhuollon koulutusta varhaisten merkkien tunnistamisesta ja ripeiden tukitoimien käynnistämisen tärkeydestä tulisi tehostaa (Halvorsrud 2017, 310).

6.5.2 Yksilöllinen tuki riskiryhmille

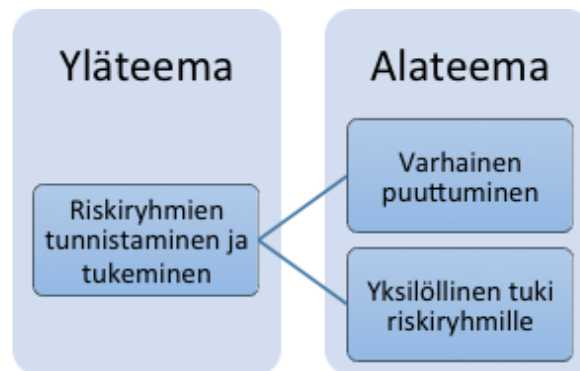
European Commission ja kumppanit (2014, 61, 63, 65) nostavat yhtenä merkittävänä keinona opintojen keskeyttämisen ehkäisyssä riskiryhmille kohdennetut tukitoimet. Merkittävimiksi riskiryhmiksi mainitaan opiskelijat, jotka tulevat sosioekonomiselta asemaltaan huono-osaisemmasta perheestä, joilla on maahanmuuttaja- tai vähemmistötausta tai oppimisvaikeuksia. Maahanmuuttajataustaisille tulisi tarjota tukea kielen sekä kulttuurin oppimiseen. Vähemmistökulttuureista tulevien opinnoissa pysymiseen tulisi myös tarjota tukea. Ymmärryksen ja suvaitsevaisuuden lisäämiseksi opintoihin voidaan sisällyttää oppitunteja, jotka käsittelevät vähemmistökulttuureita tai kouluun voidaan palkata vähemmistökulttuurien edustajia henkilökuntaan. Ahola ja kumppanit (2015, 70) mainitsevat lisäksi vieraskielisten opiskelijoiden opintoihin kiinnittämisen kannalta tärkeäksi opetuksen selkokielistämisen sekä ryhmäyttämisen. Suomi toisena kielenä (S2) -opinnot antavat myös hyvää tukea kielen nopeampaan oppimiseen.

Tasa-arvoistavat tukitoimet nähdään myös tärkeänä keinona keskeyttämisen ehkäisyssä. Syrjäseuduilla asuville voidaan järjestää ilmainen kyyditys koululle ja opiskelijoiden asuminen tulisi myös pyrkiä järjestämään mahdollisimman edullisesti. (Ahola ym. 2015, 72–73.) Huono-osaisemmasta perheestä tulevalle nuorelle voidaan tarjota normaalia enemmän lisäopetusta ja ohjausta. Taloudellista tukea voidaan myös tarjota muun muassa maksamalla nuoren opiskelutarvikkeita. (European Commission ym. 2014, 64.)

Opintojen keskeyttämisen ennaltaehkäisyssä erilaisten oppijoiden tunnistaminen on tärkeää ja nuorille tulisi tarjota yksilöllistä tehostettua tukea tarpeen tullen (Ahola ym. 2015, 88). Erilaisia oppijoita voidaan tukea räätälöimällä opetusmuoto monipuolisemmaksi. Toisille käytännönläheisempi opintopolku voi olla parempi vaihtoehto, mikäli teoreettinen tapa oppia on vaikea, tai päinvastoin. (Halvorsrud 2017, 308). Erilaisissa oppimisen vaikeuksissa on tärkeää taata nuorille tasa-arvoinen mahdollisuus opiskeluun ja oppimisympäristön tulisi olla kannustava. Yksilöllistä tukea tulisi tarjota kaikille opiskelijoille, mutta erityisesti sitä tarvitsevat opiskelijat, joilla on oppimisvaikeuksia tai jotka menestyvät opinnoissaan heikosti. Näissä tilanteissa erityisopetus ja avustajat opetuksen tukena ovat tärkeässä roolissa. (European Commission ym. 2014, 60–61, 63, 65.)

Tukikurssit ja tukiopetus tulevat tarpeen erityisesti silloin, jos opiskelija on tippunut alkuperäisen ryhmänsä tahdista. Opiskelijalle tulisi räätälöidä opinnot niin, että hän saa kaikki rästissä olleet opinnot suoritettua ja tällöin voidaan myös hyödyntää erityisopettajan roolia. Henkilökohtaisten opintosuunnitelmien avulla jokaiselle opiskelijalle voidaan saada juuri hänen tarpeilleen sopiva koulutuspolku. (Akanyildiz & Puhakka 2013, 22–23.) Yksilöllinen tuki näkyy myös opiskelijan aiemmin hankitun osaamisen tunnustamisena ja tunnustamisena hyväksiluvun avulla (Ahola ym. 2015, 88;

Vehviläinen & Koramo 2013, 116). Alla olevassa kuvassa on koottuna riskiryhmien tunnistamisen ja tukemisen kaksi alateemaa.

Kuva 8. Riskiryhmien tunnistaminen ja tukeminen.

6.6 Monialainen yhteistyö

Opintojen keskeyttämisen taustalla olevat ongelmat ovat usein hyvin monisyisiä ja näin ollen myös keskeyttämisen ennaltaehkäisyynkin pitää olla laaja-alaista toimintaa, jossa hyödynnetään moniammatillista ja monialaista yhteistyötä (Ahola ym. 2015, 93; European Commission ym. 2014, 72; Vehviläinen & Koramo 2013, 74, 111). Oppilaitoksen toimiva yhteistyö lähtee rakentumaan koulun sisäisestä toiminnasta. Akanyildiz ja Puhakka (2013, 21–23) tuovat aineistossaan esille koulun sisäisestä yhteistyöstä muun muassa opettajan työparityöskentelyn kuraattorin kanssa, samaa ainetta opettavien opettajien kotitiimit sekä ryhmänohjaajan ja ryhmää opettavien opettajien säännölliset tapaamiset. Myös Ahola ja kumppanit (2015, 93) näkevät tärkeänä niin kutsutut opettajien kotitiimit, eli opettajien vertaismentoroinnin, jolla on suuri merkitys ammatillisen tuen antajana. Koulun sisäinen yhteistyön voidaan katsoa toimivan silloin hyvin, kun koko koulun henkilökunta sitoutuu ottamaan yhdessä vastuun jokaisesta opiskelijasta. Ideaalilanteessa nuori saisi tukea, meni hän kenen luokse tahansa (European commission ym. 2014, 72).

Useassa aineistossa kävi ilmi yhteistyön tärkeys aineenopettajien ja erityisopettajien välillä. Niin sanotun normaalin opetuksen tukena tulisi hyödyntää entistä enemmän erityisopetusta ja aineenopettajat voisivat saada erityisopettajalta tärkeää informaatiota erityistukea tarvitsevien opiskelijoiden ohjaukseen. (Ahola ym. 2015, 68–69; Vehviläinen 2015, 22; Vehviläinen & Koramo 2013, 111; European Commission ym. 2014, 62.)

Laaja-alaiseen yhteistyöhön kuuluu tärkeänä osana myös yhteistyö oppilaitoksen ulkopuolisiin tahoihin. Näitä ovat muun muassa toiset oppilaitokset ja peruskoulut, työelämän edustajat, nuorisotyö, terveydenhuolto, opiskelija-asuntolat sekä huoltajat. Oppilaitosten välinen yhteistyö voi näkyä muun muassa opiskelijoiden mahdollisuutena hyödyntää toisen oppilaitoksen opintotarjontaa (Vehviläinen & Koramo 2013, 39–40). Opintojen

keskeyttämisen ennaltaehkäisyn kannalta hyödyllistä ja tärkeää yhteistyötä peruskoulun ja toisen asteen oppilaitoksen välillä on avoin tiedon siirto. Toisen asteen oppilaitos voi hyötyä peruskoulusta saaduista tiedoista muun muassa erityistukea tarvitsevan opiskelijan tukemiseen ja tarpeenmukaisen opetuksen suunnitteluun. (Ahola ym. 2015, 88, 91.)

Ammatillisissa toisen asteen opinnoissa yhteistyö työelämän edustajien kanssa on välttämätöntä muun muassa opiskelijoiden työelämän harjoitteluiden vuoksi. Aholan ja kumppaneiden (2015, 91–93) mukaan yhteistyötä voitaisiin kuitenkin lisätä paikallisten yritysten kanssa sekä esimerkiksi TE-keskuksen kanssa opiskelijoiden harjoittelupaikkojen saannin helpottamiseksi. Tällöin toimiva yhteistyö olisi molempia osapuolia hyödyttävää. Erilaiset hanketoiminnat nähdään myös tärkeinä yhteistyökohteina opiskelijoiden kannalta. Erilaisia hanketoimia voivat olla muun muassa yrittäjyysleirit, elämänhallintakurssit sekä oppilaitoksen hyvinvointitiimin perustaminen. (Ahola ym. 2015, 88; Vehviläinen & Koramo 2013, 79–80).

Oppilaitosten yhteistyö nuorisotyön sekä sosiaali- ja terveystalveluiden kanssa nähdään erityisen tärkeänä heikompiosaisten opiskelijoiden tukemisessa. Etsivä nuorisotyö voi konkreettisesti etsiä keskeyttämisvaarassa olevan opiskelijan, joka on mahdollisesti runsaiden poissaolojen seurauksena ”kadonnut koulusta”. Tällaiseen nuoreen on tärkeää saada keskusteluyhteys ja tukea opintojen pariin palaamista. (Ahola ym. 2015, 88; Akanyildiz & Puhakka 2013, 23.) Yhteistyö sosiaali- ja terveystalveluiden kanssa mahdollistaa opiskelijoiden kokonaisvaltaisesta hyvinvoinnista huolehtimisen. Konkreettisenä toimena tähän on esimerkiksi paikallisista hyvinvointipalveluista tiedottaminen sekä helppo talveluiden saanti opiskelijaterveydenhuollon kautta. (European Commission ym. 2014, 61; Vehviläinen 2015, 22.)

Yhteistyö koulun ja huoltajien välillä on tärkeää erityisesti alaikäisten opiskelijoiden kohdalla. (Ahola ym. 2015, 91; Vehviläinen 2015, 22; European Commission ym. 2014, 61; Akanyildiz & Puhakka 2013, 22; Vehviläinen & Koramo 2013, 110). Nuoren kannalta voi olla tärkeää, että hän tiedostaa vanhempiensa koulutukselliset odotukset häntä kohtaan. Odotusten ei tarvitse olla suuria, mutta tieto siitä, että läheiset ihmiset arvostavat koulutusta on monelle nuorelle vahva motivaationlähde (European Commission ym. 2014, 61). Vehviläinen ja Koramo (2013, 22) pitävät tärkeänä vanhempien osallistamista nuoren opiskeluun. Osallistamista on muun muassa asioista tiedottaminen ja jatkuva vuorovaikutus ohjaajien ja vanhempien välillä. Osallistaminen luo vanhemmille myös rohkeutta tiedottaa havaitsemistaan ongelmista koululle. (Vehviläinen & Koramo 2013, 110.) Yhtenä yhteistyökeinona nähdään myös ryhmänohjaajan yhteydenpito vanhempiin. Ryhmänohjaaja voi olla vanhempiin yhteydessä jokaisen jakson jälkeen ja kertoa, miten nuori on jaksosta suoriutunut. Tämä mahdollistaisi varhaisen puuttumisen ongelmiin useammalta taholta. (Akanyildiz & Puhakka 2013, 22). Opintojen edistymisen kannalta olisi myös tärkeää, että

vanhempia tiedotettaisiin opiskeluun liittyvistä asioista, kuten poissaoloista (European Commission ym. 2014, 61; Akanyildiz & Puhakka 2013, 22).

Usea nuori asuu oppilaitoksen asuntoloissa ja viettää siellä suuren osan vapaa-ajastaan. Tämän vuoksi asuntolatoiminnan kehittäminen ja yhteistyö oppilaitokseen nähdään tärkeänä asiana opintojen keskeyttämisen ennaltaehkäisyssä. (Ahola ym. 2015, 88; Vehviläinen 2015, 22; Vehviläinen & Koramo 2013, 76–77.) Asuntolaohjaajien työnkuvaa halutaan laajentaa yhä enemmän ohjauksen suuntaan, jolloin asuntolat integroituisivat osaksi oppilaitosta (Vehviläinen 2015, 22). Yhteistyökeinona nähdään myös niin kutsutut asuntola- ja harrastepassit, jolloin opiskelija voi saada opintoja hyödyttäviä suoritusmerkintöjä vapaa-ajantoimintaan osallistumisesta. (Vehviläinen & Koramo 2013, 76–77). Koulun tai koulun ja asuntolan yhteistyössä järjestämä vapaa-ajan harrastustoiminta nähdään tärkeänä kehittämisen kohteena. Tällä tavoin nuoria saadaan aktivoitua, yhteishenkeä lisättyä ja heidän vapaa-aika suunnattua järkevään tekemiseen. (Vehviläinen 2015, 22; European Commission ym. 2014, 59.) Alla olevassa kuvassa on koottuna monialaisuuden ja yhteistyön kahdeksan alateemaa.

Kuva 9. Monialaisuus ja yhteistyö

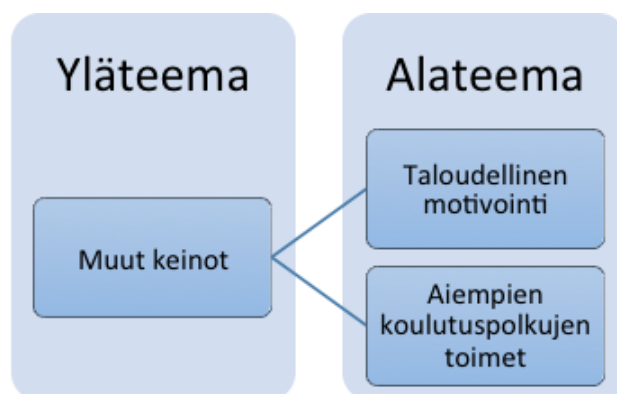
6.7 Muut keinot

Teemoittelun ulkopuolisia, yksittäisiä opintojen keskeyttämistä ennaltaehkäiseviä toimia tuli aineistoissa esille varsin vähän. Useat näistä toimista ovat suomalaisessa yhteiskunnassa tai koulutusjärjestelmässä jo olemassa olevia, jolloin niiden voidaan katsoa olevan tarpeellisia myös jatkossakin. Yksittäisinä toimina nousivat esille taloudellinen motivaatio sekä aiempien koulutuspolkujen toimet.

Opintojen keskeyttämisen ennaltaehkäisyssä taloudellinen motivointi on havaittu toimivaksi keinoksi. Taloudellinen motivointi voi suuntautua suoraan opiskelijaan tai vastaavasti oppilaitokseen. Yhtenä oppilaitokseen liittyvänä toimena on mainittu lisäresurssointi sosioekonomisista ongelmista

kärsiville alueille tai kouluille. Myös toimintamalli, jossa koulu saa sitä enemmän rahoitusta, mitä enemmän opiskelijoita koulusta valmistuu, kannustaa ja jossain määrin jopa pakottaa koulua panostamaan keskeyttämisen ennaltaehkäisyyn. Opiskelijoille taloudellinen motivaatio voi olla rahallinen palkkio hyvästä menestyksestä ja läsnäolosta. (European Commission ym. 2014, 59, 120.)

Varhainen puuttuminen on opintojen keskeyttämisen ennaltaehkäisyssä avainasemassa. Tärkeänä keinona tämän suhteen nähdään taitojen kartoittaminen jo varhaisessa kouluiässä, jolloin muun muassa oppimisvaikeudet voidaan huomata tarpeeksi ajoissa. (Halvorsrud 2017, 308.) Ennaltaehkäisyn keinoksi mainittiin myös tasavertainen päivähoito-oikeus kaikille lapsille. Tämä takaa mahdollisimman tasavertaisen varhaiskasvatuksen perheen varallisuudesta tai elämäntilanteesta riippuen. Laadukkaalla varhaiskasvatuksella on suuri merkitys hyvän koulupolun rakentajana, mikä näkyy myöhemmin esimerkiksi opintojen loppuun suorittamisena. Tasavertainen päivähoito-oikeus mahdollistaa myös pienten lasten vanhempien opiskelun ja opintojen loppuun saattamisen. (European Commission ym. 2014, 58.) Alla olevassa kuvassa on koottu muiden keinojen kaksi alateemaa.

Kuva 10. Muut keinot

7 POHDINTA JA JOHTOPÄÄTÖKSET

Opinnäytetyön tarkoituksena oli kartoittaa kuvailevan kirjallisuuskatsauksen avulla keinoja, joilla opintojen keskeyttämistä on pyritty ennaltaehkäisemään toisen asteen opinnoissa. Tavoitteena oli, että työn tilaaja, Effective Mentoring -hanke, pystyisi konkreettisesti hyödyntämään kirjallisuuskatsauksesta saatua tietoa keskeyttämisvaarassa olevien nuorten opiskelijoiden tukemiseen. Tavoitteen saavuttamista, eli sitä, miten hyvin Effective Mentoring -hanke pystyy saatuja tuloksia käytännössä hyödyntämään, on vielä vaikea arvioida, sillä hanke saa tulokset käyttöönsä vasta työn valmistuttua ja hanke jatkuu aina vuoteen 2019 asti. Tavoitteen taustalla ollut

tarve löytää konkreettisia ennaltaehkäisyn keinoja toisen asteen opintojen keskeyttämiseen toteutui mielestämme hyvin ja konkreettisia keinoja löytyi paljon.

Tulosten perusteella opintojen keskeyttäminen näyttäisi olevan monialainen haaste, jonka syihin pitäisi päästä puuttumaan mahdollisimman varhaisessa vaiheessa. Opintojen keskeyttämiseen johtava polku on usein pitkä, eikä keskeyttäminen yleensä tapahdu ilman ennakoivia merkkejä (Vehviläinen & Koramo 2013, 55, 60). Varhainen puuttuminen, mielellään jo peruskouluopintojen aikana, takaa sen, että nuoren tarpeet tulevat huomatuksi ja vastatuksi. Tuloksissa nousi esille tarve opetushenkilökunnan koulutukselle ja sitä kautta syvemmälle ymmärtämykselle opintojen keskeyttämisen syistä ja tehokkaista puuttumiskeinoista (Ahola ym. 2015, 88; European Commission ym. 2014, 59, 122; Halvorsrud 2017, 310).

Ryhmänohjaajan rooli nähtiin tuloksissa merkittävänä opiskelijan tarpeiden ja korkeasta keskeyttämisriskistä kertovien merkkien havaitsemisessa (Ahola ym. 2015, 68; Vehviläinen & Koramo 2013, 109). Ryhmänohjaajan rooli korostuu myös opintojen alun tärkeydessä, jolloin on tärkeää panostaa ryhmäytymiseen ja sitä kautta hyvän yhteishengen luontiin. Opettajan ja opiskelijan välisen vuorovaikutuksen merkitystä korostettiin myös (Romakkaniemi 2013, 68, 70). Vaikka opettajan ja ryhmänohjaajan merkitys nousee suuresti esille opintojen keskeyttämisen merkkien huomaamisen kannalta, vaaditaan opiskelijan tarpeisiin vastaamisessa kuitenkin useaa tahoja. Tässä korostuu monialainen ja -ammattillinen yhteistyö usean eri tahon välillä.

Tuloksissa nousi vahvasti esille myös yksilöllisyys ja oppijoiden erilaisuus. Työssäoppimisen lisääminen, henkilökohtaisten opetussuunnitelmien teko sekä yksilöllisiin oppimisen haasteisiin vastaaminen olivat keinoja muuttaa opetusta enemmän opiskelijan tarpeita vastaavaan suuntaan. Opetukseen tulisi kehittää sellaisia uusia pedagogisia ratkaisuja, jotka motivoivat opiskelijoita. Erityisesti digitaalisten oppimisympäristöjen ja sosiaalisen median hyödyntäminen nähtiin opiskelijaa motivoivina keinoina. (Ahola ym. 2015, 88; Vehviläinen 2015, 18–20.) Väärän alavalinnan vähentämiseksi opinto-ohjauksen määrää tulisi lisätä, ja sen ohjauksen keinoja muokata niin, että ne palvelisivat opiskelijan tarpeita. Ohjausta tulisi tehostaa erityisesti opiskelijan siirtyessä peruskoulusta toisen asteen opintoihin ja toisen asteen opinnoista työelämään. (European Commission ym. 2014, 82–94.)

7.1 Pohdinta

Heijastaessa opinnäytetyön teoriaosuutta saatuihin tuloksiin näyttäisi siltä, että saaduilla ennaltaehkäisyn keinoilla pystyttäisiin vastaamaan teoriaosuudessa esitettyihin keskeyttämisen syihin. Puuttumalla mahdollisimman varhaisessa vaiheessa hälytysmerkkeihin, sekä tarjoamalla niihin tarpeisiin vastaavaa, tehokasta tukea, voidaan nuoren keskeyttämiseen

johtava polku pysäyttää. Yksilöllinen opetuksen tuki, sekä tehostettu opinto-ohjaus on tärkeää erityisesti korkeassa keskeyttämiskäytännössä olevien nuorten kohdalla. Olennaista on se, missä vaiheessa ja mihin opettaja nuoren ohjaa, mikäli ei itse pysty vastaamaan nuoren ongelmiin.

Kaikissa kirjallisuuskatsauksemme aineistoissa mainittiin tärkeäksi ennaltaehkäisyn keinoksi opettajan tai ryhmänohjaajan rooli. Tulosten mukaan ryhmänohjaajat tarvitsivat lisää koulutusta, ohjausta tulisi kehittää, ohjaajien tulisi tehdä yhteistyötä usean eri tahon kanssa, heidän pitäisi havaita nuoren ongelmat varhain ja puuttua niihin ajoissa. On selvää, että koulumaailmassa opettaja on henkilö, joka henkilökunnasta viettää eniten aikaa opiskelijoiden kanssa ja näin ollen yleensä tuntee heidät parhaiten. Lista opettajiin ja ryhmänohjaajiin kohdistuneista ”vaatimuksista” ennaltaehkäisyn näkökulmasta vaikuttaa kuitenkin varsin laajalta, mikä herättää kysymyksen siitä, millä resursseilla heidän pitäisi näihin vaatimuksiin vastata. Mikäli työmäärä tulee kasvamaan toisaalla, tuleeko se vähenevään jostain muista tehtävistä. Tuleeko ryhmänohjaajan vastuun kasvaminen näkymään esimerkiksi palkkauksessa? Opettajan merkityksen kasvassa tulisi resurssit mitoittaa oikein, jotta opettajilla on mahdollisuus toteuttaa työtään parhaalla mahdollisella tavalla.

Ryhmäytämisen tärkeys nousi esille useassa kirjallisuuskatsauksen aineistossa. Ryhmäytämisen myötä opiskelijat oppivat tuntemaan toisensa, mikä lisää yhteenkuuluvuuden tunnetta ja rohkaisee opiskelijoita uudessa elämänvaiheessa. Erityisen tärkeänä pidettiin opintojen alun ryhmäytämistä, mutta Ahola ja kumppanit (2015, 88) mainitsivat ryhmäytämisen olevan tarpeellista koko opiskeluajan. Vehviläinen ja Koramo (2013, 57) kritisoivat nykyisiä ryhmäytämiskäytäntöjä osin juuri siitä syystä, että ryhmäytämisen nähdään vain opintojen alun velvollisuutena, joka on syytä hoitaa mahdollisimman nopeasti pois alta. Usein ryhmäytämisen tapahtuu ensimmäisten opiskelupäivien aikana, jonka jälkeen se unohdetaan tyystin. Omista korkeakouluopinnoista mekin voimme tämän allekirjoittaa ja puutteellisen ryhmäytämisen uskomme olleen myös syynä luokkamme heikkoon yhteishenkeen.

Kirjallisuuskatsauksessa tuli vahvasti esille monialainen ja -ammattillinen yhteistyö ja sen tärkeys opintojen keskeyttämisen ennaltaehkäisyssä. Ahola ja kumppanit (2015, 68–69) mainitsivat aineistossaan mielestämme tärkeän seikan opintojen keskeyttämisen ennaltaehkäisyyn liittyen, sillä heidän mielestään opiskelijoiden ongelmien ratkaisu ei saisi jäädä yksin koulun vastuulle. Suuressa keskeyttämiskäytännössä olevien opiskelijoiden ongelmat ovat usein niin laaja-alaisia, ettei koulu niihin pystyisi millään yksin vastamaan. Koulu ja ohjaajat ovat toki ongelmien havaitsemisen suhteen avainasemassa, mutta tukea nuorten ongelmien tukemiseen tulisi löytyä useammalta eri taholta. Tämän lisäksi oleellista on myös se, että tiimin eri tahoilla on halu ja motivaatio keskeyttämisen vähentämiseen. Tarvitaan

yhteisiä toimintamalleja, jotta yhteistyö voidaan saada toimimaan saumattomasti niin, että jokainen tiimin jäsen tietää osuutensa ja paikkansa osana yhteistä tavoitetta.

Opintojen keskeyttämisen ennaltaehkäisyssä hoitotyön näkökulma jäi löytämässämme aineistoissa todella vähäiseksi. Matkan varrella heräsikin pohdintaa siitä, voisiko perusterveydenhuollon ja opiskelijaterveydenhuollon rooli monialaisessa yhteistyössä olla suurempi ja voitaisiinko näitä tahoja myös hyödyntää ennakoivien merkkien havaitsemisessa. Ennakoivien varoitusmerkkien tunnistaminen ja ripeä toiminta toki edellyttäisivät, että nuorten parissa työskentelevä terveydenhuoltoalan henkilökunta olisi saanut asianmukaisen koulutuksen tehtävänsä. Itse näkisimme myös tärkeänä tiedonsiirron toteutumisen esimerkiksi opettajalta terveydenhoitajalle tai päinvastoin vaihtolovelvollisuuksien rajoissa.

Ahola ja Kivelä (2007, 136) mainitsevat yhdeksi opiskeluun liittyväksi ongelmaksi sen, että nuorten koulutustoiveet, omat resurssit sekä tarjolla olevat koulutusmahdollisuudet eivät täysin kohtaa. Myös selkiytymättömät koulutustoiveet muodostavat merkittävän ongelman väärän alavalinnan kannalta. Koulutussuunnittelun ja yhteiskunnan näkökulmasta ihanteena pidetään suoraa koulutusuria, joissa vältetään välivuotia ja siirtymät koulutusasteelta toiselle sekä työelämään ovat keskeytymättömiä (Noke-lainen & Stenström 2012, 6).

Vuonna 2013 voimaan tulleen nuorisotakuun tavoitteena on estää nuorten jäämistä niin sanotusti tyhjän päälle. Ajatuksena tämä onkin hieno, mutta kuinka moni 16-vuotias peruskoulun päättävä nuori osaa varmuudella sanoa, mitä haluaa työkseen tehdä vielä kolmenkymmenenkin vuoden päästä. Mikäli koetaan tärkeäksi saada nuori mahdollisimman nopeasti opintojen ja työelämän pariin, tulisi samaan aikaan myös huomioida selkiytymättömät koulutustoiveet ja mahdollistaa nuorelle tarvittaessa koulutusalan helppo vaihto. Kuten kirjallisuuskatsauksessakin tuli ilmi, tulisi peruskoulun ammatinvalintaan ja uraohjaukseen panostaa entistä enemmän, jotta nuoret saisivat mahdollisimman paljon tukea onnistuneen koulutusvalinnan tekemiseen.

Tuloksia tarkastellessa nousee aiheen ajankohtaisuus päällimmäisenä mieleen. Toisen asteen opinnot ja syrjäytyminen ovat olleet esillä mediassa liki viikoittain. Opinnäytetyön aineiston aikarajauksen ollessa 5 vuotta, on mielenkiintoista huomata, kuinka osa kirjallisuuskatsauksenkin tuloksissa ilmi tulleista ennaltaehkäisyn keinoista on päätynyt viime aikaisiin toisen asteen opintojen koulutusten uudistuksiin.

Ammatillisen koulutuksen reformissa (Valtioneuvosto 2017) koulutusta on päädytty muokkaamaan entistä yksilöllisempään suuntaan, jossa työpaikoilla tapahtuvaa oppimista on lisätty huomattavasti. Toisaalta tämä näyttäisi olevan ristiriitainen sen suhteen, kuinka suuri merkitys opettajalla on

keskeyttämisestä kertovien merkkien huomaamisessa ja opiskelijan tukemisessa. Mitä vähemmän opiskelijat viettävät aikaansa enää koululla, sitä vähemmän opettajatkaan heitä tapaavat. Näin ollen opettajan tai ryhmän-ohjaajan on entistä vaikeampi tutustua opiskelijoihin kunnolla ja huomata opiskeluun liittyviä ongelmia. Pohdintaa herättää myös se, onko työpaikoilla tapahtuvaa oppimista lisätty osittain myös kustannuksellisista syistä.

Tuloksissa nousi esille myös ryhmäyttämisen ja sitä kautta vertaistuen ja ryhmähengen merkitys opintoihin kiinnittymisessä. Ammattikoulun reformin myötä herää myös kysymys, kuinka käy opiskelijan motivaation ja opintoihinsa kiinnittymisen, jos iso osa opinnoista tapahtuukin työpaikalla ja ryhmä on enää lähinnä vain nimellinen. Riskinä on myös se, että osa niistä opiskelijoista, jotka vielä kaipaisivat enemmän ohjattua opiskelua ja tukea, jäävät näitä vaille. Nähtäväksi jää, kuinka reformi onnistuu opintojen keskeyttämisen vähentämisessä.

Myös suunnitteilla olevan lukiouudistuksen (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2018) muutoksilla pyritään vastaamaan opiskelijoiden tarpeisiin entistä paremmin. Nuorten lisääntyneeseen stressiin ja uupumukseen pyritään vastaamaan vähentämällä ylioppilaskirjoituksista aiheutuvaa stressiä. Yhteistyötä korkeakoulujen kanssa lisätään, mikä varmasti motivoi nuoria tekemään kauaskantoisempia tavoitteita. On hienoa nähdä, kuinka nuorten lisääntyneeseen mielialaoireiluun pyritään vastaamaan ja nuorten jaksamista halutaan tukea. Tärkeää on, ettei toiminta jää pelkästään asioiden tilastoinnin tasolle. Lukiouudistuksen jälkiohjausvelvoite näyttäisi vastaavan nuoren kannalta kriittiseen siirtymävaiheeseen. Erityisesti tilanteessa, jossa nuori on jäänyt ilman lukion jälkeistä jatkokoulutuspaikkaa, on riski syrjäytymiselle suuri.

Teoriaosuudessa tuodaan ilmi, monia syitä opintojen keskeyttämiseen. Meneillään olevat uudistukset muun muassa nuorisotakuuseen liittyvästä koulutustakuusta herättävät pohdintaa siitä, kuinka hyvin nuoren omat toiveet jatkokoulutuspaikan suhteen toteutuvat. Syy koulutukseen hakeamiseen voi olla ulkopuolelta tulevan pakon sanelema. Pakko voi olla työmarkkinalain aiheuttama tai muu oman elämäntilanteen ulkopuolelta tuleva painostus. Pakon edessä valittu opiskeluala ei välttämättä vastaa opiskelijan omia mielenkiinnon kohteita ja motivaatio opintojen suorittamiseen voi loppua hyvinkin nopeaa. Joillekin nuorille alanvalintaan liittyvät virheratkaisut ovatkin osa normaalia ihmisen kasvutarinaa, jossa nuori etsii itseään ja omaa alaansa.

Opinnäytetyömme varsinainen aihe ei ole nuorten syrjäytymisen ehkäisy, mutta syrjäytyminen ja opintojen keskeyttäminen kulkevat usein käsi kädessä, minkä vuoksi asiaan onkin paneuduttu varsin paljon. Kuten teoriaosuudessakin on mainittu, Suomessa nuorten syrjäytymisen ehkäisy keskittyy usein peruskoulun jälkeiseen aikaan, vaikka ongelmien juuret juontavat pitkälle lapsuuteen (Salonen 2017). Ongelmien nähdään yleensä ole-

van kumuloituvia ja ne alkavat usein jo peruskoulun alimmilla luokilla. Varhaisimmat merkit syrjäytymisestä on usein havaittavissa jo päiväkodissa. Tämän perusteella tehokkainta ennaltaehkäisyä olisikin heikko-osaisten lapsiperheiden tukeminen. Tukitoimet ovat taatusti kalliita, mutta niihin käytetyt resurssit maksavat itsensä mahdollisesti moninkertaisesti takaisin, mikäli sillä onnistutaan ehkäisemään lapsen ja nuoren syrjäytymiskierre, joka voi pahimmillaan olla yli miljoonan euron arvoinen.

Kuka on syrjäytynyt ja ketä pitää auttaa? Syrjäytyminen on käsitteenä vaikeasti määriteltävissä, sillä henkilö, joka katsotaan yhteiskunnan näkökulmasta syrjäytyneeksi, ei välttämättä koe itse olevan lainkaan syrjäytynyt tai edes syrjäytymisvaarassa. Kuten teoriaosuudessaakin on mainittu, ei opintojen keskeyttäminen ole aine negatiivinen asia, vaan se voi olla nuoren kannalta positiivistakin. Puhuttaessa opintojen keskeyttäjästä tulisikin huomioida näiden nuorten taustojen, keskeyttämisten syiden ja seurausten suuri kirjo. On siis syytä muistaa, että opintojen keskeyttäminen ei aiheuta aina syrjäytymistä, muttei opiskelujen pariin palaaminenkaan takaa aina nuoren selviytymistä.

Heijastaessa omia kokemuksia opinnäytetyössä saatuihin tuloksiin, voi hyvin nähdä yhtymäkohtia näiden välillä. Toisen opinnäytetyön tekijän työharjoittelu ammattikoulun opiskelijaterveydenhuollossa toi myös paljon uusia näkökulmia aiheen käsittelyyn. Työharjoittelun aikana erityisesti mielenterveysongelmat, oppimisvaikeudet ja henkilökohtaisen elämän puolella tapahtuvat haasteet nousivat esille nuorten kanssa käytyjen keskustelujen perusteella. Harjoittelussa saatujen kokemusten perusteella nuoret kaipaisivat aikuista, joka kuuntelee ja opastaa, kun nuoren omat keinot käyvät vähiin. Tämä tuli myös kirjallisuuskatsauksen tuloksissa ilmi. Koulumaailmassa työskentelevien aikuisten tulisikin kohdata nuoret tasa-vertaisina, välittäen, mitä nuoren elämässä todella tapahtuu.

7.2 Opinnäytetyöprosessin tarkastelua ja ammatillinen kehittyminen

Opinnäytetyöprosessimme käynnistyi keväällä 2017 aiheen etsinnällä. Kesään mennessä olimme löytäneet varteenotettavan yhteistyökumppanin, joka oli kiinnostunut yhteistyöstä kanssamme. Heidän puoleltaan ei kuitenkaan tullut ilmi selkeää työn tarvetta, eikä näin ollen ehdotusta työmme aiheeksi. Syksyllä olimme yhteydessä ohjaavaan opettajaamme opinnäytetyön tiimoilta ja hän kertoi tällöin hiljattain alkaneesta Effective Mentoring -hankkeesta, jonka puitteissa olisi mahdollista saada aihe opinnäytetyölle.

Tartuimme tilaisuuteen ja otimme ehdotetun aiheen mielellämme vastaan. Aihe vaikutti mielenkiintoiselta, ajankohtaiselta ja erityisen tärkeänä pidimme sitä, että se oli oikeasti työelämälähtöinen. Työn toteutustavaksi valikoitui tilaajan kanssa yhteisymmärryksessä kuvaileva kirjallisuuskat-

saus. Prosessi lähti käyntiin tutustumalla yleisluonteisesti aiheeseen, kirjallisuuskatsaukseen opinnäytetyömenetelmänä, ammattikorkeakoulumme opinnäytetyöoppaaseen sekä Effective Mentoring -hankkeeseen.

Työ alun etenemisen voi sanoa olleen hidasta ja epäloogista. Ongelmana oli erityisesti se, ettei kummallakaan ollut täysin selvää kuvaa siitä, mitä olisi pitänyt seuraavaksi tehdä ja miten. Välimatkasta ja yhteisen ajan vähyydestä huolimatta molemmat pyrkivät työstämään opinnäytetyötä tavoillaan eteenpäin. Kirjallisuuskatsaus oli myös tutkimusmenetelmänä molemmille täysin uusi, joten se vaati paljon perehtymistä aiheeseen. Näin jälkepäin asiaa tarkastellessa, muutaman ensimmäisen viikon tiivis yhdessä työskentely olisi ollut ensiarvoisen tärkeää opinnäytetyöprosessin tehokkaalle alulle. Alkuun olisi myös ollut paikallaan yksityiskohtaisen suunnitelman laatiminen sekä työn tarkempi aikatauluttaminen. Myös opettajien ohjausta olisimme voineet hyödyntää paremmin vaikeissa ja epäselvissä tilanteissa. Koemme kuitenkin opinnäytetyön alun vaikeuksien opettaneen meille sinnikkyyttä, itseohjautuvuutta ja oma-aloitteisuutta.

Opinnäytetyöprosessin edetessä ymmärtämys aiheesta ja sen moniulotteisuudesta lisääntyi valtavasti. Myös käsitys kirjallisuuskatsauksesta selkeytyi koko ajan enemmän. Mitä pidemmälle työtä oli saatu työstettyä, sitä helpommaksi ja mielekkäämmäksi sen tekeminenkin muuttui. Asetimme yhteisiä välitavoitteita aina muutaman viikon välein ja tämän suhteen aikataulut ja suunnitelmat pitivät hyvin. Välitavoitteiden saavuttamista auttoivat niin sanotut Skype-palaverit ja opinnäytetyön työstämispäivät koululla.

Alun hidasta etenemistä emme näe loppujen lopuksi huonona asiana. Työn keskeneräisyys aiheutti pitkin matkaa toki stressiä, mutta pitkä työstämisaika mahdollisti kuitenkin pitkän ajatusprosessinkin työhön liittyen. Teoriaa, kirjallisuuskatsauksen toteutusta ja tuloksia sekä koko työtä prosessina ehdimme pohtia todella laajasti ja syvällisesti. Aihe herättikin paljon pohdintaa ja kysymyksiä, ja heti alkumetreiltä lähtien kirjoitimme näitä asioita ylös, jotta voisimme niitä tarkastella myöhemmin pohdintaosuudessa.

Opinnäytetyön raportin laatimisen näemme hyvänä näytteenä opiskelijan kielellisistä taidoista sekä kypsyydestä ajatteluprosesseissa. Vaikka molemmat olemme opiskelujen myötä ensin lukiossa ja nyt myöhemmin ammattikorkeakoulussa joutuneet tekemään kymmeniä laajoja kirjallisia töitä, voimme nähdä opinnäytetyöprosessin aikana tapahtuneen kehittymisen niin ajattelu- kuin tekstintyöstöprosesseissa olleen huimaa. Opinnäytetyön myötä opimme muun muassa kirjallisuuskatsauksesta tutkimusmenetelmänä, tiedonhausta sekä tutkimusten tuloksien tarkastelusta ja luotettavuudesta. Ymmärrys ajatusprosessien tärkeydestä kasvoi myös työn myötä.

Opinnäytetyö on yksi osa opiskelijan tietä kohti ammattilaisuutta. Opinnäytetyö mahdollistaa opintojen aikana tapahtuneen ammatillisen kasvun

osittamisen ja opinnäytetyöprosessin aikana kehitystä tapahtuu edelleen. Meille opinnäytetyöprosessi opetti ja vahvisti monia hyödyllisiä taitoja, joita hoitotyössä tulemme varmasti tarvitsemaan. Näitä olivat muun muassa hyvät yhteistyötaidot, rehellisyys, rakentava ja avoin keskustelu sekä joustavuus. Työn myötä osaamme varmasti jatkossa soveltaa eri tutkimusmenetelmiäkin entistä paremmin jatkuvasti kehittyvässä hoitotyössä. Opinnäytetyön aiheeseen perehtyminen avasi myös silmiä moniammatillisesta yhteistyöstä ja sen tärkeydestä. Hoitotyössä moniammatillinen yhteistyö on läsnä jatkuvasti, mutta usein tiivis yhteistyö rajoittuu eri hoitotyön ammattilaisten välille. Työssä käyttämässämme aineistoissa korostui kuitenkin täysin eri ammattialojen välisen yhteistyön tärkeys.

Opinnäytetyö oli prosessina haastava, mutta helpotusta siihen toi mutkaton yhteistyö. Ihmisinä ja kirjoittajina olemme hyvin samanlaisia, mikä näkyi yhdessä työskentelyn helppoutena. Näin laajassa projektissa tuli kuitenkin väistämättä vatsaan tilanteita, joissa ajatukset eivät osuneet yksi yhteen ja tällöin tarvittiinkin kykyä tarkastella asiaa toisenkin ihmisen näkökulmasta. Kaiken kaikkiaan voimme todeta opinnäytetyöprosessin opettaneen meille paljon enemmän kuin syksyllä 2017 osasimme kuvitellakaan.

7.3 Johtopäätökset ja jatkotutkimusehdotukset

Johtopäätöksenä voidaan todeta, että ennaltaehkäisyssä varhainen puuttuminen on avainasemassa, mutta nykyisillä resursseilla ja toimintatavoilla sitä on kuitenkin haastavaa toteuttaa. Puuttuminen ongelmiin mahdollisimman aikaisin, mielellään viimeistään peruskouluvaiheessa, takaisi sen, että nuoren kokemiin haasteisiin saataisiin apua ennen kuin ne pitkittyvät ja monimutkaistuvat. Varhaisten hälytysmerkkien huomaamisessa opettajan merkitys korostuu. Nuoren opintoihin kiinnittämisessä motivaation, viihtymisen ja ryhmähengen merkitys on suuri. Tämän takia ryhmäyttämiseen sekä opintojen alkuvaiheeseen tulisi panostaa. Silloin luodaan edellytykset luottamukselliselle ilmapiirille, jossa nuori kokee tulevansa hyväksytyksi omana itsenään.

Opiskelijan ja opettajan välille tulisi muodostua luottamuksellinen vuorovaikutussuhde, jotta vaikeita aiheita voitaisiin ottaa puheeksi. Asian esille tuomisen jälkeen tarvitaan yleensä kuitenkin usean ihmisen ja tahon panostusta, jotta nuoren haasteisiin voitaisiin vastata tarpeeksi tehokkaasti. Tämä edellyttäisi monialaista yhteistyötä, jota tulisi pyrkiä helpottamaan yhteneväisillä käytänteillä ja toimintamalleilla sekä toimivalla tiedonkullulla. Lisäksi koulun rakenteet ja opetusmenetelmät tulisi järjestää mahdollisimman opiskelijaystävällisiksi, muistamalla digitaalisuuden tuomat mahdollisuudet, sekä tarjoamalla tarpeeksi kattava siirtymävaiheen ohjaus sekä yksilöllinen tuki.

Liian usein opinnoissa heikosti menestyvä ja korkeassa keskeyttämisriskissä oleva nuori nähdään taakkana opettajalle, koululle ja koko yhteiskunnalle. Tämän suhteen asenteen pitäisi muuttua, jotta halu auttaa nuoria

olisi oikeasti vilpittömpiä ja siihen löytyisi halua panostaa useammalta eri taholta. Huomio tulisi kohdentaa puutteiden sijaan nuoren kykyihin. Yksi koulun tehtävistä onkin auttaa nuoria tuomaan omat vahvuutensa ja voimavaransa esiin ja Aholan ja Kivelän (2007, 139) sanoin *"kaikissa nuorissa on potentiaalia vaikka mihin"*.

Jatkotutkimusehdotuksia nousi opinnäytetyöprosessin aikana useita:

1. Miten terveydenhuolto voisi olla paremmin mukana tukemassa syrjäytymisvaarassa olevia nuoria?
2. Miten monialainen yhteistyö toisen asteen opinnoissa käytännössä onnistuu ja miten sitä voitaisiin parantaa?
3. Millainen olisi toimiva, varhaisista keskeyttämisaikeista kertova hälytysjärjestelmä?
4. Kuinka tärkeäksi nuoret itse kokevat ryhmäytymisen opintoihin kiinnittymisen ja loppuun saattamisen kannalta?
5. Millaista opinto- ja uraohjausta peruskoulussa tulisi järjestää, jotta se tukisi opiskelijoiden koulutus- ja ammatinvalintaa?

LÄHTEET

Aaltonen, S., Berg, P. & Ikäheimo, S. (2015). *Nuoret luukulla – Kolme näkökulmaa syrjäytymiseen ja nuorten asemaan palvelujärjestelmässä*. THL. Haettu 18.10.2017 osoitteesta http://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/125695/URN_ISBN_978-952-302-442-7.pdf?sequence=1

Ahola, S & Kivelä, S. (2007.) *Elämää Nivelvaiheessa*. Nuorten syrjäytyminen ja sen ehkäisy. VaSkooli-projektin loppuraportti. Haettu 10.3.2018 osoitteesta http://www.vaskooli.fi/elamaa_nivelvaiheissa.pdf

Ahola, S., Saikkonen, L. & Valkoja-Lähteenmäki, L. (2015). *Ammatillisen koulutuksen tehostamisohjelma – Arviointiraportti*. Läpäisy.fi. Haettu 15.2.2018 osoitteesta http://www.lapaisy.fi/wp-content/uploads/2015/11/Lapaisyutkimus_nettiin.pdf

Aho, S. & Mäkiäho, A. (2014). *Toisen asteen koulutuksen läpäisy ja keskeyttäminen*. Vuosina 2001 ja 2006 toisen asteen opinnot aloittaneiden seurantatutkimus. Opetushallitus. Haettu 12.10.2017 osoitteesta http://www.oph.fi/download/156221_toisen_asteen_koulutuksen_lapaisy_ja_keskeyttaminen.pdf

Akanyildiz, K. & Puhakka, N. (2013). *Rakennuspalikoita ohjauksen arkeen ja opiskeluun ammatillisessa koulutuksessa*. Ankkuri. Haettu 15.2.2018 osoitteesta http://arjenarkki.fi/sites/default/files/attachments/projects/ankkuri_rakennuspalikoita_kasikirja2013.pdf

Allianssi. (2010). *Nuorista Suomessa*. Haettu 18.10.2017 osoitteesta <http://www.alli.fi/binary/file/-/id/665/fid/793/>

Amisbarometri. (2017.) *Amisbarometri*. Haettu 9.2.2018 osoitteesta <http://www.amisbarometri.fi/aineisto/>

Aro, M. (2014). *Oppimisvaikeudet ja motivaatio*. S. Määttä, L. Kiiveri & L. Kairaluoma (toim.) *Otetta opintoihin*. Porvoo: Bookwell Oy, 101–103.

Eric (n.d.). Haettu 22.11.2017 osoitteesta <https://eric.ed.gov>

European Commission, EACEA, Eurydice & Cedefop (2014). *Tackling early leaving from Education and Training in Europe – Strategies, policies and measures*. European Commission. Haettu 16.2.2018 osoitteesta http://eacea.ec.europa.eu/education/eurydice/documents/thematic_reports/175EN.pdf

European Commission (n.d.). *European social fund. Effective mentoring*. Haettu 9.10.2017 osoitteesta <https://ec.europa.eu/esf/transnationality/TPI-115>

Hakala, J. (2004). *Opinnäyteopas ammattikorkeakouluille*. Helsinki: Gaudemus

Hakkarainen, A. (2016). *Matematiikan ja lukemisen vaikeuksien yhteys toisen asteen koulutuspolkuun ja jatko-opintoihin tai työelämään sijoittumiseen*. Väitöskirja. Dissertations in Education, Humanities, and Theology No 82. Haettu 12.10.2017 osoitteesta http://epublications.uef.fi/pub/urn_isbn_978-952-61-2035-5/urn_isbn_978-952-61-2035-5.pdf

Halvorsrud, K. (2017). Student dropout in upper secondary education in Norway: A challenge to the principles of the welfare state? Haettu 16.2.2018 osoitteesta <https://files.eric.ed.gov/fulltext/EJ1159981.pdf>

Harakkamäki, L. & Naakka, H. (2018.) Ehkäistään Nuorten syrjäytymistä yhdessä! Effective Mentoring EM –hankkeen seminaari ja työpaja 24.1.2018, Cumulus Hämeenlinna.

Hilpinen, M., Palola, E., Savolainen, J. & Virnes, E. (2015). Nuorisotakuutyöryhmän loppuraportti ja suositukset jatkotoimiksi. Haettu 22.10.2017 osoitteesta https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/74962/TEMjul_19_2015_web_19032015.pdf?sequence=1

Hirsjärvi, S. & Hurme, H. (2004). *Tutkimushaastattelu. Teemahaastattelun teoria ja käytäntö*. Helsinki: Helsingin yliopisto

Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. (2007). *Tutki ja kirjoita*. Helsinki: Tammi.

Hämeen ammattikorkeakoulu (n.d.). Hamkin hankkeita. Effective Mentoring EM. Haettu 9.10.2017 osoitteesta <http://www.hamk.fi/tyoelamalle/hankeet/Sivut/default.aspx?RepoProject=772641>

Ihatsu, M. & Koskela, H. (2001). Keskeyttääkö vai ei? Ammatillisten oppilaitosten aktivointi ja koulutuksen keskeyttämisen vähentäminen –projektin alkukartoitus. Opetushallitus. Haettu 12.10.2017 osoitteesta http://www.examenkommissionerna.fi/download/49151_keskeyttaako_vai_ei.pdf

Jyväskylän yliopisto (n.d.). Tutkimuseettiset ohjeet. Haettu 4.4.2018 osoitteesta <https://staff.jyu.fi/Members/matukuiv/Tietosuoja/Tutkimusetiikka/?searchterm=eettiset%252520ohjeet>

Kangasniemi, M., Utriainen, K., Ahonen, S-M., Pietilä, A-M., Jääskeläinen, P. & Liikanen E. (2013). Kuvaileva kirjallisuuskatsaus: eteneminen tutkimuskysymyksestä jäsenettyyn tietoon. *Hoitotiede* 25 (4), 291–301. Haettu 16.11.2017 osoitteesta <http://elektra.helsinki.fi/se/h/0786-5686/25/4/kuvailev.pdf>

- Kansalliskirjasto (2015a). Arto. Haettu 17.11.2017 osoitteesta <https://www.kansalliskirjasto.fi/fi/palvelut/metatietovarantopalvelut/arto>
- Kansalliskirjasto (2015b). Yleinen suomalainen asiasanasto YSA. Haettu 3.4.2018 osoitteesta <https://www.kansalliskirjasto.fi/fi/node/167>
- Karrasch, M., Lindblom-Ylänne, S., Niemelä, R., Päiväsalo, T. & Tynjälä, P. (2011). *Lukion psykologia 2*. Helsinki: Otava.
- Kestilä, L., Heino T. & Solantaus, T. (2011). Nuorten syrjäytyminen – epäsuotuisia polkuja aikuisuuteen. Haettu 12.12.2017 osoitteesta <http://www.haaste.om.fi/fi/index/lehtiarkisto/haaste12011/nuorten-syrjaytyminen-epasuotuisiapolkujaikaisuuteen.html>
- Ketomäki, J. (2011). *Elämönhallinnallisten tekijöiden yhteys ammatillisten perusopintojen negatiiviseen keskeyttämiseen*. Pro gradu –tutkielma. Erityispedagogiikka. Jyväskylän yliopisto. Haettu 12.10.2017 osoitteesta <https://jyx.jyu.fi/dspace/bitstream/handle/123456789/37090/URN%3aNBN%3afi%3ajyu-2011121511806.pdf?sequence=1>
- Komonen, K. (2001). *Koulutusyhteiskunnan marginaalissa? Ammatillisen koulutuksen keskeyttäneiden nuorten yhteiskunnan osallisuus*. Väitöskirja. Joensuun yliopiston yhteiskuntatieteellisiä julkaisuja No 47. Joensuu: Joensuun yliopisto
- Koppa (2009). *Etiikka*. Jyväskylän yliopisto. Haettu 2.3.2018 osoitteesta <https://koppa.jyu.fi/avoimet/hum/menetelmapolkuja/tutkimusprosessi/etiikka>
- Kuula, R. (2000). *Syrjäytymisvaarassa oleva nuori koulun paineessa. Koulu ja nuorten syrjäytyminen*. Väitöskirja. Joensuun yliopiston kasvatustieteellisiä julkaisuja No 61. Joensuu: Joensuun yliopisto
- Kuronen, I. (2011). *"Mun kompassin neula vain pyörii"*. Keskeyttämiskokemuksia ammatillisesta koulutuksesta. Tutkimuslauseita 41. Haettu 12.10.2017 osoitteesta <https://jyx.jyu.fi/dspace/bitstream/handle/123456789/37589/978-951-39-4227-4.pdf?sequence=1>
- Kuronen, I. (2014). Keskeyttämismiljöön tarkastelua. S. Määttä, L. Kiiveri & L. Kairaluoma (toim.) *Otetta opintoihin*. Porvoo: Bookwell Oy, 61–71.
- Leinonen, T. (n.d). *Nuorten koulutuksen keskeyttäminen ja sen hinta*. Sosiaalikehitys Oy. Haettu 18.10.2017 osoitteesta <http://www.koordinaatti.fi/sites/default/files/nuorten-koulutuksen-keskeyttaminen.pdf>
- Medic (n.d). Haettu 22.11.2017 osoitteesta <https://www.terkko.helsinki.fi/medic/>

Melinda (2017). Opastus. Haettu 17.11.2017 osoitteesta http://melinda.kansalliskirjasto.fi/F/PR4LIX5MEPE7S2TE7TIXGC9DPF8PX3USHRE58U7CG5I7LLCHUA-11217?func=file&file_name=ohje.htm

Määttä, S. & Salmi, E. (2014). Ammattiopistolaisten motivaatio tutkimuksen valossa. S. Määttä, L. Kiiveri & L. Kairaluoma (toim.) *Otetta opintoihin*. Porvoo: Bookwell Oy, 119-149.

Määttä, S. (2014). Epäonnistumisen kehä. S. Määttä, L. Kiiveri & L. Kairaluoma (toim.) *Otetta opintoihin*. Porvoo: Bookwell Oy, 49–51.

Nuorten mielenterveystalo (n.d.). Johdanto nuoruusikään. Haettu 30.9.2017 osoitteesta <https://www.mielenterveystalo.fi/nuoret/tieto-mielenterveydesta/nuorten-mielenterveysongelmat/Pages/Johdanto-nuoruusikaan.aspx>

Nurmi, J., Ahonen, T., Lyytinen, H., Lyytinen, P., Pulkkinen, L. & Ruoppila, I. (2014). *Ihmisen psykologinen kehitys*. Jyväskylä: PS-kustannus.

Nurmi, J-E. (2014). Miksi nuori syrjäytyy? S. Määttä, L. Kiiveri & L. Kairaluoma (toim.) *Otetta opintoihin*. Porvoo: Bookwell Oy, 22–27.

Niela-Vilén, H. & Hamari, L. (2016). Kirjallisuuskatsauksen vaiheet. M. Stolt, A. Axelin & R. Suhonen (toim.) *Kirjallisuuskatsaus hoitotieteessä*. Hoitotieteen laitoksen julkaisuja. Tutkimuksia ja raportteja. Sarja A 73. Turku: Turun yliopisto, 23–33.

Nokelainen, P & Stenström, M-L. (2012.) Kohti vuotta 2020: Opintojen läpäsäyn edistäminen, keskeyttäminen ja syrjäytymisen ehkäiseminen. *Ammattikasvatuksen aikakauskirja 2/2012*, 7. Haettu 10.3.2018 osoitteesta https://akakk.fi/wp-content/uploads/Aikak_2012_2_lehti.pdf

OAJ. (N.d.). Toisen asteen koulutus. Haettu 27.10.2017 osoitteesta <https://www.oaj.fi/cs/oaj/toisen%20asteen%20koulutus>

OECD. (2018). Youth not in employment, education or training (NEET). Haettu 26.1.2018 osoitteesta <https://data.oecd.org/youthinac/youth-not-in-employment-education-or-training-neet.htm>

Ohjaamot. (n.d.) Mistä oikein on kyse? Haettu 27.1.2018 osoitteesta <http://ohjaamot.fi/mista-oikein-on-kyse->

Opetushallitus (n.d.). Oppivelvollisuus ja koulupaikka. Haettu 27.10.2017 osoitteesta http://www.oph.fi/koulutus_ia_tutkinnot/perusopetus/oppivelvollisuus_ia_koulupaikka

Opetus- ja kulttuuriministeriö. (2017a.) Mikä muuttuu ammatillisessa koulutuksessa opiskelijalle? Haettu 27.1.2018 osoitteesta <http://minedu.fi/documents/1410845/4297550/OKM+AKR+mika+muuttuu+opiskelija.pdf/6952c82f-92af-4c9d-853b-7e1ed1b3ed7b>

Opetus- ja kulttuuriministeriö. (2017b.) Ammatillisen koulutuksen reformin toimeenpanoa tuetaan 60 miljoonan euron tukipaketilla. Haettu 27.1.2018 osoitteesta http://minedu.fi/artikkeli/-/asset_publisher/ammatillisen-koulutuksen-reformin-toimeenpanoa-tuetaan-60-miljoonan-euron-tukipaketilla

Opetus- ja kulttuuriministeriö. (2018). Uusi lukiolaki: erityisopetus lukioihin, opinto-ohjaus vahvistuu ja korkeakouluysteistyö lisääntyy. Haettu 2.5.2018 osoitteesta http://minedu.fi/artikkeli/-/asset_publisher/uusi-lukiolaki-erityisopetus-lukioihin-opinto-ohjaus-vahvistuu-ja-korkeakoulu-yhteistyö-lisaantyy

Oulun yliopisto (2017). Tieteellisiin julkaisuihin pohjautuva arviointi: Google Scholar. Haettu 17.11.2017 osoitteesta <http://libguides oulu.fi/julkaisujenarviointi/GS>

Paananen, R., Ristikari, T., Merikukka, M., Rämö, A. & Gissler, M. (2012). *Lasten ja nuorten hyvinvointi. Kansallinen syntymäkohortti 1987 – tutkimusaineiston valossa*. THL. Haettu 18.10.2017 osoitteesta https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/102984/THL_RAPO52_2012_web.pdf

Pelastakaa Lapset ry. (2017.) Monella rahanpuute syynä toisen asteen opintojen keskeyttämiseen – oppimateriaalit liian kalliita ammatillisessa koulutuksessa ja lukiossa. Haettu 10.3.2018 osoitteesta <https://www.pelastakaa lapset.fi/uutiset/monella-rahampuute-syyna-toisen-asteen-opintojen-keskeyttamiseen-oppimateriaalit-liian-kalliita-ammattillisessa-koulutuksessa-ja-lukioissa/>

Pyykkönen, J. (n.d). Syrjässä 69 000 nuorta. Me-säätiö. Haettu 26.1.2018 osoitteesta <http://www.mesaatio.fi/suomessa-on-syrjassa-tanaan-69-000-nuorta/>

Rantanen, E. & Vehviläinen, J. (2007). *Kannattavaa opiskelua? –Opintojen keskeyttäminen ammatillisissa oppilaitoksissa*. Opetushallitus. Haettu 12.10.2017 osoitteesta http://www.oph.fi/download/46975_kannattavaa_opiskelua.pdf

Romakkaniemi, T. (2013). *Opintojen negatiivinen keskeyttäminen ammatillisessa koulutuksessa - Ryhmänohjaajan näkökulma*. Pro gradu -tutkielma. Kasvatustieteen tutkinto-ohjelma. Jyväskylän yliopisto. Haettu

16.2.1018 ositteesta https://iyx.iyu.fi/dspace/bitstream/handle/123456789/42469/URN_NBN_fi_iyu-201311172604.pdf?sequence=5

Saaranen-Kauppinen, A. & Puusniekka, A. (2006). Analyysin äärellä. Menetelmäopetuksen tietovaranto. Haettu 12.4.2018 osoitteesta http://www.fsd.uta.fi/menetelmaopetus/kvali/L7_1.html

Salmela-Aro, K. (2014). Koulu-uupumuksesta kouluintoon. S. Määttä, L. Kiiveri & L. Kairaluoma (toim.) *Otetta opintoihin*. Porvoo: Bookwell Oy, 113–117.

Salminen, A. (2011). Mikä kirjallisuuskatsaus? Johdatus kirjallisuuskatsauksen tyypeihin ja hallintotieteellisiin sovelluksiin. Vaasan yliopiston julkaisuja. Opetusjulkaisuja 62. Julkisohtaminen 4. Haettu 17.11.2017 osoitteesta http://www.uva.fi/materiaali/pdf/isbn_978-952-476-349-3.pdf

Salonen, S. (2017). Syrjäytyminen väistää määritelmiä. Sosiaalivakuutus. Haettu 17.1.2018 osoitteesta <https://sosiaalivakuutus.fi/syrjaytyminen-vaistaa-maaritelmiä/>

Sipilä, N., Kestilä, L. & Martikainen, P. (2011). *Koulutuksen yhteys nuorten työttömyyteen. Mihin peruskoulututkinto riittää 2000-luvun alussa?* Haettu 18.10.2017 osoitteesta <https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/100556/sipila.pdf?sequence=1>

Suhonen, R., Axelin, A. & Stolt, M. (2016). Erilaiset kirjallisuuskatsaukset. M. Stolt, A. Axelin & R. Suhonen (toim.) *Kirjallisuuskatsaus hoitotieteessä*. Hoitotieteen laitoksen julkaisuja. Tutkimuksia ja raportteja. Sarja A 73. Turku: Turun yliopisto, 7–18.

THL. (2014). *Nuorten masennusoireilu ja masennustilat*. Haettu 12.10.2017 osoitteesta <https://thl.fi/fi/web/mielenterveys/mielenterveiden-edistaminen/lasten-ja-nuorten-mielenterveys/nuorten-mielenterveys/nuorten-masennusoireilu-ja-masennustilat>

THL. (2016). *Syrjäytyminen ja syrjäytymisen riskitekijät*. Haettu 21.12.2017 osoitteesta https://thl.fi/fi/web/lapset-nuoret-ja-perheet/tyon_tueksi/nuorten-syrjaytyminen/syrjaytyminen-ja-syrjaytyminen-riskitekijät

THL. (2017). *Nuorten syrjäytyminen*. Haettu 21.12.2017 osoitteesta https://thl.fi/fi/web/lapset-nuoret-ja-perheet/tyon_tueksi/nuorten-syrjaytyminen

Tilastokeskus. (2018). Joulukuun työttömyysaste 8,4 prosenttia. Haettu 26.1.2018 osoitteesta http://tilastokeskus.fi/til/tyti/2017/12/tyti_2017_12_2018-01-25_tie_001_fi.html

- Tilastokeskus. (2017). *Koulutuksen keskeyttäminen väheni*. Haettu 12.10.2017 osoitteesta http://www.stat.fi/til/kkesk/2015/kkesk_2015_2017-03-17_tie_001.fi.html
- Tilastokeskus (2017). Vain kolmannes uusista ylioppilaista sijoittui välittömästi jatko-opintoihin, peruskoulun päättäneistä opintoja jatkoi lähes kaikki. Haettu 12.1.2017 osoitteesta http://www.stat.fi/til/khak/2016/khak_2016_2017-12-13_tie_001.fi.html
- THL, Kouluterveyskyselyn tulokset. (2017). *Kaikki kouluterveyskyselyn tulokset*. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. Päivitetty 29.9.2017. Haettu 18.10.2017 osoitteesta <https://thl.fi/fi/web/lapset-nuoret-ja-perheet/tutkimustuloksia/kaikki-kouluterveyskyselyn-tulokset>
- Tuulio-Henriksson, A. (2011). Kognitiivisen toimintakyvyn arviointi väestötutkimuksissa. Haettu 22.10.2017 osoitteesta http://www.thl.fi/toimia/tietokanta/media/files/suositus/2011/01/26/S006_suositus_vt_kognitio_110126.pdf
- Työ- ja elinkeinoministeriö (n.d.). Vipuvoimaa EU:lta 2014 – 2020. Euroopan sosiaalirahaston (ESR) rahoittaman hankkeen kuvaus. Haettu 9.10.2017 osoitteesta <https://www.eura2014.fi/rrtiepa/projekti.php?projektkoodi=S20955>
- Valtioneuvosto. (2017). Osaaminen ja koulutus. Haettu 27.1.2018 osoitteesta <http://valtioneuvosto.fi/hallitusohjelman-toteutus/osaaminen>
- Valtion nuorisoneuvosto. (2017). Juha Sipilän hallitusohjelman (2015–2019) nuorisopolitiikan näkökulmasta. Haettu 27.1.2018 osoitteesta <https://tietoanuorista.fi/wp-content/uploads/2018/01/Kärkihankeraportti-2017.pdf>
- Vehviläinen, J. & Koramo, M. (2013). Ammatillisen koulutuksen läpäisyn tehostamisohjelma vuosina 2011–2012 – seurantatutkimuksen raportti. Opetushallitus. Haettu 15.2.2018 osoitteesta http://www.oph.fi/download/149332_Ammatillisen_koulutuksen_lapaisyn_tehostamisohjelma_vuosina_2011-2012.PDF
- Vehviläinen, J. (2008). Kuvauksia koulutuksen keskeyttämisestä. Opetushallitus. Haettu 12.10.2017 osoitteesta http://www.oph.fi/download/46566_kuvauksia_koulutuksen_keskeyttamsesta.pdf
- Vehviläinen, J. (2015). Läpäisytehostamisohjelman historiikki – muistikuvia ja hyviä käytäntöjä. Läpäisy.fi. Haettu 15.2.2018 osoitteesta http://www.lapaisy.fi/wp-content/uploads/2015/02/lapaisyhist_nettiin.pdf

Virtanen, T. & Kuorelahti, M. (2014). Koulupinnaaminen – kouluun kiinnittymisen keskeinen ongelma. S. Määttä, L. Kiiveri & L. Kairaluoma (toim.) *Otetta opintoihin*. Porvoo: Bookwell Oy, 104–112.

Yleinen suomalainen asiasanasto. (n.d). Prososiaalisuus. Haettu 4.5.2018 osoitteesta <https://finto.fi/ysa/fi/page/Y159233>